

IFJUSÁGI BESZÉDEK

MONDOTTA:

PÁL ISTVÁN

C. APÁT-KANONOK,

AZ ERD. RÓM. KATH. STÁTUS IGAZGATÓTANÁCSÁNAK ELŐADÓJA,
A KOLOZSVÁRI SZENT IMRE EGYESÜLET TB. ELNÖKE, STB.

1155

1912.

BECSEK D. FIA KÖNYVNYOMDA SZÉKELYUDVARHELY

PAL ISTVÁN

IFJUSÁGI BESZÉDEK

MONDOTTA:

PÁL ISTVÁN

C. APÁT-KANONOK,

AZ ERD. RÓM. KATH. STÁTUS IGAZGATÓTANÁCSÁNAK ELŐADÓJA,
A KOLOZSVÁRI SZENT IMRE EGYESÜLET TB. ELNÖKE, STB.

1912.

BECSEK D. FIA KÖNYVNYOMDA SZÉKELYUDVAHHELY

A KOLOZSVÁRI
SZENT IMRE EGYESÜLETNEK
SZERETETTEL.

Kedves Fiaim !

A mint m. é. december hó 8-án megírtam Nektek, egyházi hatóságom rendelkezése folytán Kolozsvárról el kellett jönöm és így Tőletek is meg kellett válnom. Ez történvén velem, elhatároztam, hogy mindazt, amit a Szent Imre Egyesület érdekében különböző alkalommal írtam és mondtam, egy füzetbe összegyűjtöm és emlékül Nektek adom.

Ezt a gyűjteményt olvasva látható belőle, hogy az Egyesület eszméje nálam nem ötletszerűleg bukkant fel, hanem az sokáig foglalkoztatott és lelkemben akkorra már megérett — kiforrott, amikor megvalósítására a lépéseket megtettem. De a közleményekből az is látható, hogy én nem úgy állottam az eszme szolgálatába, mint akitől a következetesség vagy akár a tisztesség megkívánja, hogy kitartson amellett az ügy mellett, amelyet megindított. Az én szolgálatom ennél több. Az én ügyszolgálatomat nem lehet még ilyen nemes szempontból sem kényszerszolgálatnak tekinteni. Az én ügyszeretetem a kötelesség minden nemén kívül és felül áll; az csakis lelkesedésem alapszik; és amennyiben kény-

szerről lehet beszélni, csupán csak ettől a benső érzéstől hajtatik. Teljesen át vagyok hatva attól a felfogástól, hogy a világnak a keresztény demokrácia szerint kell berendezkednie és ebben a vezető szerepet az értelmiségnek kell vinnie. Nem akarok ezzel a történeti osztályok ellen nyilatkozni, sőt a családi erények áthagyományozását az utódokra nemesítőnek és nemzeti érdeknek tartom, de a régi zártosztályoknak mint ilyeneknek fentartásáról az emberiség fejlődése mellett többé szó sem lehet. A régi nemesi osztály helyébe új nemesiség lép, az értelmiség, amihez bárki hozzájuthat, ami egyéni és nem öröklése a szerencsés, de akárhányszor méltatlan leszarmazottaknak.^{*)}

Ez levén felfogásom, mindennél fontosabb érdeknek tartottam és tartom, azért tántoríthatatlanul és kitartóan működtem, hogy ifjuságunk abban a tudatban éljen és nőjön, hogy reá a közéletben szerep vár. Ennek egyik vagy másik alakban majdnem minden felszólalásomban kifejezést adtam és igyekeztem ennek a felfogásomnak minél többeket megnyerni.

Hogy mennyire teljes meggyőződésből és egész odaadással igyekeztem az ifjuság szolgálatára lenni, azt csakis az érthetné meg, aki az ifjuság feladatáról épen úgy gondolkoznék és érezne, mint én. Mondhatom, hogy ennél inkább a szívemen nem viseltem semmit. Olyat írok és mondok, amit mindnyájan így tudtok.

Rólam azt tartották, hogy példányszerű szorgalmas hivatalnok vagyok. És tényleg igyekeztem is mindenkor

^{*)} „*A szellemi arisztokrácia erősebb a fegyvernél, értékesebb az arannyal és előkelőbb minden más arisztokráciánál.*“ Gr. Zichy János miniszternek sub auspiciis regis doctor avatáson mondott beszédéből.

teljes odaadással, lelkiismeretesen végezni kötelességemet. De nehéz hivatali életemben, hogy zavartalanul tudjak dolgozni, kénytelen voltam néha a napnak egy bizonyos részén a közönségtől magamat elzárni. Veletek szemben azonban meghatározott időm nem volt, Nektek bármikor szabad járásotok volt hozzám; ebben a tekintetben olyan voltam, mint a jó pap, akinek hiveivel szemben hivatalos órája nincsen, hanem éjjel-nappal kész hiveinek szolgálatára. Nem azért írom ezeket, mintha ezekkel kérkedni akarnék, vagy magamat bárkinek is példányképül akarnám felállítani, hanem írom azért, hogy ebből is lássátok és tudjátok, hogy olyan ember beszélt és beszél Hozzátok évek hosszú során át, aki azon volt, hogy szavainak értelmét eljárása, tettei ne rontsák le.

Érdekes, hogy aki máskülönben szűkszavu vagyok, Veletek szemben a kifogyhatatlanságig bőbeszédű vagyok; soha sem tudok Nektek eleget mondani; még mindig lenne mondanivalóm. De mégis már összevonom magamat. Csupán csak még azt említem fel előttetek, hogy ügyszeretből többször akartam visszalépni, hogy életekre nálam arravalóbbat állítsatok, de ezt soha sem engedtetek; magatok élén tartottatok. Hogy eljöttem is, diszelnöknek választottatok, amiért fogadjátok köszönetem. Adom mindnyájatoknak arcképemet azzal az érzéssel, amivel az atya fiainak.

Közlök még egy néhány beszédet, amiket ugyan nem Körötökben mondtam, de amiknek elmondásánál Titeket is szem előtt tartottalak. Ifjusági beszédek. Vegyétek szívesen az egészszet, mint vegyétek szívesen ezen Hozzátok intézett bizalmas soraimat is.

„Fratres, mementote praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem“. S. Pauli ad Heb. 13. „In multitudíne presbyterorum prudentium sta.“ Eccli. 6.

Székelyudvarhely, 1912., Magyarok Nagyasszonya Vasárnapján.

Pál István,
plebánus.

Célunk.

Megnyitó beszéd a Szt.-I.-E. diszalakuló-gyűlésén 1903. május 17-én.

Ennnek az Egyesületnek, amely most első közgyűlését tartja, előzményei vannak. Kissé talán hosszadalmas lenne azokat itt előadni és azért csupán csak annyit hozok föl, hogy szükségesnek látván az egyetemi ifjuság között egy katolikus jellegű egyesületnek alapítását, eziránt még 1898-ban nyílt levelet intéztem a Közmívelődés-ben dr. Számek Györgyhoz, a Szent József-ről nevezett fiunevelő intézet akkori igazgatójához.^{†)} A mozgalom meg is indult, az előkészületek megtétettek, de az egyesület tulajdonképpen mégis most jött létre az ifjuság lelkes buzgalma folytán.

Mivel az előkészítő mozgalmakban nekem is részem volt, az Egyesület tiszteletbeli elnökévé választott, amit én nagy örömmel és köszönettel fogadtam és a szabályzat alapján mint ilyen elnökölök a mai közgyűlésen.

Ezen alkalommal fölvetem a kérdést nyíltan, hogy tulajdonképpen mit akarunk mi ezen egyesületben és általa? Megmondja a feleletet az alapszabályzat, amely szerint az egyesület célja magunkat a katolikus szellemben képezni. De hát szükséges-e evégett egyesületet alapítani? Azt mondom, hogy legalább is célszerű.

A mai kor állandó és erős törekvése ugyan a társadalmat egyenlősíteni, lehetőleg egyöntetűvé tenni és mégis annyi egyesület alakul, hogy ezt a kort valóban az egyletek korának mondhatni. Ma minden jelentékenyebb törekvésnek a megvalósítására

^{†)} Lásd a következő cikkelyt.

egyesületbe jönnek össze az emberek, mert amit egy nem bír meg, az az erők egyesítésével könnyebbé, lehetővé válik. Nem is lehet kifogásolni, sőt egészen helyén van, ha a közös cél elérésére az érdekeltség erejét összetéve munkálkodik.

És a mikor mindenki így tesz a középiskolai önképzőköroktól elkezdve egész a tudomány és az élet nagy vállalataiig, miért ne tenne így a katolikus ifjúság is? Hiszen neki is vannak közös eszméi, közös érzése, közös törekvése. Ki vehetné zokon, ha ezeknek az ápolására ő is egyesül és illetve egyesületet alakít?

Ezen egyesület által nem fog az ifjúság a köz ellen dolgozni, nem fog a társadalom egységesítése ellen küzdeni, nem támad, nem bánt senkit, nincs miért talán innen vagy onnan gyanúval kísérni alakulását, nem veszedelmes, sőt nemes a törekvése; célja: módot nyújtani arra, hogy a felsőbb tanulmányokra mindenfelől ide jövő kath. fiatalságnak legyen alkalma önmagával rokonérzésű társat találni, hogy a társadalom zürzavarában ne tévedjen el, a nagy város zajában ne vesszen el, hanem legyen egy kör, amelynek kebelében magának otthont találjon.

Mindenki tudja, hogy a mi intézeteink nem a parciálizmus szolgálatában állanak, hanem habár azok katolikus intézetek, habár azokban az ifjúság tulnyomó száma katolikus és a nevelés is ilyen, de azért vallás és nemzeti külömbiség nélkül találja magát azokban otthon az ifjúság; nem igen fordult még elő panasz, hogy valakinek vallási vagy nemzeti érzése azokban bántatott volna. Mi senkit sem bántunk, mi mindenkit szeretünk.

Amíg az ifjúság a középiskolában van, addig nincs baj, mert egymást ismervén, igazán mindnyájan testvérek. De onnan kijöve szétszóródnak, hogy sokszor a legjobb osztálytársak sem találkoznak egymással. Főlösképpen ennek a káros következményeit magyarázni, mert hiszen az eléggé nyilvánvaló. Egyet azonban mégis legyen szabad fölemlíteni, azt t. i. hogy az a szellem, amelyet az ifjúság középiskoláinkból magával hoz, ezen szétszóródás következtében sokaknál hamar eltűnik, pedig minden lehető módon arra kell törekedni, hogy az a középiskolán túl is megmaradva kimenjen és kihasson az életre is. Azért nem is ta-

gadjuk, hogy feladatunknak valljuk ezt a kath. szellemet megőrizni, ápolni s az életbe is kivinni; mi ezt nem tartjuk veszedelmesnek, sőt annyira üdvösnek, hogy számítunk minden jónak a rokonszenvére.

Ez az egyesület eredményezhet idővel egy szervezetet az együttérzésük és gondolkodásuak között, amely szerint a tagok itt testvéreknek tekintsék egymást és ha ki mennek az életbe, ott is egymást ismerjék föl; az öregebb legyen minden téren útmutatója, támogatója a fiatalabbnak, a fiatal pedig legyen bizalommal az idősebb iránt. Ez egy nyílt szövetkezet lehet, a jók szövetkezete, aminek jótékony hatása a társadalomra ki nem maradhat. Pedig hogy erre szükség van-e? azt mondhatjuk, hogy soha inkább, mint ma.

Az a név, amelyet egyesületünknek címül adtunk, elég kezeség arra, hogy irántunk senki gyanuval ne legyen. Szűz-Szent-Imre herceg neve olyan név a magyar ifjuság előtt, hogy annak csupán csak hallása is nemesítőleg kell, hogy hasson reá. Szent-Imre mindenkor ideálja kell hogy legyen a magyar ifjuságnak, akire gondolva, akít tekintete előtt tartva éleszti vallásos lelkületét, ébrentartja s élteti hazafias érzületét. Azon vagyunk, hogy érzésünk, gondolkodásunk, erkölcsünk, viseletünk, egész életünk olyan legyen, mint a minőnek kell lennie egy nemes magyar ifju életének.

Ez többé-kevésbé küzdelmünkbe fog kerülni, de mi attól nem félünk, mert tudjuk, hogy az erény küzdelemmel jár, az erény útjáról pedig letérni nem akarunk s ha meg is tántorodunk, de ideálunkra gondolunk és ez fölemel, talpra állít bennünket; elesve egy percig sem akarunk maradni. Segítsen és védjen bennünket ezen törekvésünkben égi pártfogónk Szűz Szent-Imre herceg szelleme!

Nyílt levél

dr. Számek Györgyhöz, mint a Szent-Józsefről nevezett kolozsvári fiúnevelő intézet igazgatójához az egyetemi ifjuság között egy katolikus jellegű egyesület alakítása iránt.

T. Igazgató Úr!

Régóta nézem és sajnálkozva nézem, hogy nem úgy van nevelő intézeteinkben az ifjúsággal, amint kellene; nem azt mondom, hogy rosszul van, hanem azt, hogy nem egészen úgy van, amint kellene; azt sem mondom, hogy amióta nézem, az állapotok nem javultak volna; de szerény nézetem szerint még sincs minden úgy, mint ahogy kellene.

A középiskolában még megy, de biz' a felsőbb oktatásnál nem igen megy a dolog. Értem ugyan itt az egész nevelést, de mégis legelső sorban a vallásos életet, illetve annak olyan intenzivítását, hogy az ne oly könnyen szállana el a fiatal lélekből, mint sajnos, elszáll úgy, hogy az életben alig marad meg itt-ott valami belőle.

Gimnáziumainkban évenként körülbelül 2000 ifju nyer oktatást, mely számból átlag 1500 katolikus; a gimnáziumok mellett levő finöveldekben a lefolyt tanévben is összesen 656 tanuló volt elhelyezve. Így van ez régtől fogva, nagyon rég óta esztendőről-esztendőre. Ez az ifjuság nem marad örökre az intézetben, hanem kimegy onnan az életbe. Mennyi ifjut adnak évenként intézeteink az életnek! De hová lesznek ezek az életben? Ott vannak.... ott vannak valahol.... de nehezen találhatók.... sőt csak kevés található fel közülök; hatásuk az életre semmi, vagy legalább is észrevehetetlen; ennyi katolikus férfunak ha-

tása kellett volna, hogy legyen az életre, de úgy látszik, hogy az életnek volt hatása rájuk.

Amennyi katolikus intézetünk van nekünk és a hányan azokban évenként a jámbor ösök vallásos alapítványai következtében drága oktatást nyernek, ma egy erős katolikus társadalmunk kellene, hogy legyen; de nincs. A mikor katolikus érdekről van szó, alig van mellette valaki, az is kacagtatik; a katolikus ügy mindig alárendelt ügy; mindent föléje helyeznek; lopva állanak melléje; mintha nem volna katolikus öntudat és bátorság azokban, akik képzettségük és társadalmi állásuknál fogva szerepre vannak hivatva, sőt kötelezve az életben.

Valami mulasztás van, vagy megszakadás a nevelésben azon a fokon, ahol a fiatal ember az iskolából kilép. Ezt a mulasztást már észre is vették, a lelkes férfiak igyekeznek is azon segíteni; ez pedig a következő:

Az egyetemi ifjuság semmiféle vallásos nevelésben sem részesül, teljesen magára, illetve szabadjára van hagyva, úgyszólván senki sem törődik vele; az a vallásosság, amit a középiskolából kihoz magával, hamar lekopik róla, a vallás tanait elfelejti, a vallásos szellem elillan lelkéből. Valahogy oda kellene hatni, hogy az egyetemi ifju ne felejtse el, hogy ő katolikus ifju, hogy az egyetemi tanulmányok alatt katolikus szelleme ne gyengüljön, hanem erősüljön, hogy mint öntudatos katolikus ember lépjen az élet értelmi égeinek a sorába.

A budapesti egyetemi ifjuságra igen jótékony hatása van a „Szent-Imre Egylet“-nek. Ezt az egyletet — mint tudva van — ezelőtt 10 évvel dr. Steiner Fülöp, a mai székesfehérvári püspök úr és dr. Breznay Béla egyetemi tanár úr alapították. Én a „Közművelődés“ 1889. évfolyama 46. számában írtam volt róla. Az eszme annyira áthatotta lelkemet, hogy midőn a gyulafehérvári főgimnázium és fiunevelő igazgatója lettem, a legelső gondom volt a Szent-Imre-ünnepély behozása. Ahogy pedig itt az erdélyi római katolikus Státusnál referens lettem, azonnal indítványt tettem az igazgatótanácsban, hogy a Püspök úr Ő Nagyméltósága felkéressék, hogy lenne kegyes Szent-Imrét valamennyi intézetünk védőszentjéül kijelenteni és az összes ifjuságot a patronussága alá helyezni, az intézetek pedig rendezzenek évenként

tiszteletére iskolai ünnepeket. Ez — amint ismeretes — a millennium esztendejében (1896.) a legszebb milleniumi emlék gyanánt meg is történt úgy, hogy most minden intézetünkben az ifjúságnak védőszentje Szent-Imre Herceg, akinek tiszteletére minden évben az intézetek iskolai ünnepet tartanak, amely az iskolai ünnepek sorában a legelső helyet foglalja el, de csak a középiskolákban.*)

Nagyon jól tudom, hogy az egyetem kebelében ennek álamí jellege mellett az ifjúság között katholikus egyesület nehezen lenne létesíthető; de nem az egyetem falain kívül, a kath. egyetemi ifjúság között. Erre itt nálunk kedvezőbb a helyzet, mint a budapesti egyetemi ifjúság között, mert itt a mi fineveldeinkben, nagy számú egyetemi ifjúság van elhelyezve, amely a nagy számú kérelmező közül válogatva vétetik fel, igen nagy kedvezmény gyanánt és a kik addig is növeldéinkben nyerték kiképeztetésüket, tehát másoknál gondosabb nevelésben részesültek. Most épen sokan vannak, számuk 90-re megy.

Az intézet élén a T. igazgató úr állván, azt a kérdést vagyok bátor a fentebbiek alapján felvetni, hogy nem lehetne-e egy ilyen ifjúsággal egy olyan mozgalmat megkezdeni, amelyik hívatta lenne a katholikus öntudatot és solidaritást az egyetemi ifjúság között fentartani és illetve ébren tartani?

Ha sikerülne az egyetemi ifjúságot egy katholikus egyesületbe összehozni úgy, hogy abban otthon találja magát és annak hatása legyen hazafias és vallásos lelkiületére, ez igazán áldásos munka lenne. A katholikus egyetemi ifjak Otthona mennyi mindentől megóvhatná őket és mennyi mindenben lehetne az nekik javukra!

Gondolkozzék a T. igazgató úr ezek fölött, foglalkozzék az eszmével és ha úgy találja, hogy a jelzett irányban valamit lehet tenni, kísérelje meg azon módon és oly alakban, mint ahogyan jónak látja.

Kolozsvárt, 1898. Magyarok Nagyasszonya vasárnapján.

Tisztelettel:
Pál István.

*) Lásd a következő cikkelyt.

Szent-Imre-Egylet.*)

Igazán tiszteletreméltó és hálára érdemes a hazai katolicismus szempontjából a „Religio“ lánglelkű szerkesztőjének az a szent buzgalma, amit a „Szent-Imre-Egylet“ érdekében kifejt. Nem sorolom fel mind nemes ideákért hevülő lelkének ama meleg nyilvánulásait, amelyek a magasabb tanulmányu ifjuság számára kört teremtettek, ahonnan szétáradhatnak azok az eszmék, amelyek a magyar társadalmat újjá fogják szülni a szent hajdan szellemében a jövő felé irányuló törekvése mellett is. E helyett ideírom azt, amivel lapunk egyik számában ezen együletet ismerttettem, hogy akiknek figyelmét soraím ott elkerülték, azoknak alkalmuk legyen azokat itt olvasni:

A külföldi nevesebb egyetemek mindenikénél van a katolikus gondolkozásu hallgatóknak együletük, csak a Regnum Marianum-ban nincs. Azonban a jobb jövő reménye már kezd itt is csillogni. A „Szent-Imre-Egylet“ lesz hivatva az egyetemi katolikus ifjuságot tömöríteni épen úgy, mint a „Magyarország Királynéja“ egylet a középiskolai kath. ifjuságot és a „Katholikus Kör“ a polgári élet munkásait. Az egylet alapját Dr. Steiner Fülöp praelátus és Dr. Breznay Béla egyetemi tanár tették le a alapszabályai a miniszterium által megerősítve már visszaérkeztek. Mindenesetre örövendetes események; mert ezen egyletben, ha nem is tartanak a pietismust erősítő imákat és szentelmékedésekből álló gyakorlatokat, de mégis lesz alkalmá az egyetemi kath. fiatal embernek a nagyvárosi kábító zaj és a hitet is próbára tevő magasabb tanulmányok közepette vallásos érzését fölmelegíteni s a hitbeli meggyőződésén esett sérelmeket meggyógyítani, valláosságát megszilárdítani, hogy az élet semmiféle zivatara ne legyen képes lelkéből kitépni azt a kincset, amelyet bármiféle muló élvezknél féltékenyeb-

*) Irtam mint szerkesztő a „Közművelődés“ 1889. évfolyamának 46. számában és közlöm itt annak bizonyításául, hogy a Szent-Imre-kultusz foglalkoztatott, mielőtt Kolozsvárra mentem referensnek.

ben kell őriznie, bármiféle tudományos elméletnél gondosabban ápolnia, mert teljes boldogságát csakis ez biztosítja. Amit a középiskola nagy fáradsággal elvet, azt az egyetemi élet nem fejt ki, de sőt akárhányszor úgy elborítja a téves eszmék és társadalmi nyavalyák divatjának salakjával, hogy a fiatal ember vagy egészen megszűnik — legalább gyakorlati életében vallásos lenni, vagy a mifele vallásos ismeretet affektál, az nem egyéb, mint különböző elméletekből összetakolt oly zagyvalék, amely a kereszténységgel alig áll még csak rokonságban is, de sőt néha egyenes tagadása — természetesen negélyezett tudományos alapon, úgy hogy Jézus Krisztus mint a kereszténység isteni alapítója, figyelmükön egészen kívül marad; nekik minden nyomorult vallás bölcsebb alkotás a katolikus egyháznál — és így tovább! A „Szent-Imre-Egylet“ a kath. önérzetet fogja felkelteni az egyetemi ifjakban, hogy ne szégyeljék vallásukat és ne rejtgezzék azt, hanem nyíltan, szent büszkeséggel vallják ott, ahol kell! Az ifjuságtól, mint a jövő nemzedékétől függ, hogy a hozzákötött szép reményeket megvalósítsa; az ifjuságé a jövő, — miénk a remény.

Ennyit az egylet keletkezéséről és feladatáról.

Legujabban Dr. Breznay ur a „Religió“-ban november 5-ről egy nyílt levelet írt az Egyletnek, amelyben a tagokat a Szent-István-Társulat iránti hálára inti; ambicionálja buzdítja — egykor — kath. vallásunk és magyar hazánk jövőjének oszlopaít; a nap emlékére könyvet ad, amelyből az írás és szóolás művészetének fensőbb theoriáját és praxisát, elméleti és gyakorlati bölcselét tanulhatni meg; majd Kálmán Károlyhoz, a híres zoltár-magyarítóhoz fordul, aki a székesfehérvári realistákat Bodajkba bucsuzarándoklatra vezette vala s így kérdez tőle:

„ . . vajjon nem tudná-e ő módját találni annak, hogy hazánk iskolai ifjuságának önképző körei s egyéb egyesületei és társulatai mind Szent-Imre herceget fogadnák el közös fővédő-szentül, és így valamennyien affiliálódnának a budapesti központi Szent-Imre-Egylet vezérlete alatt? Hiszen Magyarország ifjusága már úgy is, ab ovo, Szent-Imre herceg oltalma alá van helyezve. Itt nincs más mit tenni, mint feléleszteni a hagyományt s birtokba venni a szent örökséget“.

Azzal biztat a fenkölt lelkületű férfiú, hogy a Szent-Imre-Egylet hódító hadjárata előre meg lesz nyerve, míhelyt közép iskoláink hittanítói magukévá teszik Szent-Imre herceg patronatusának nagy katolikus és nemzeti szent ügyét.

Az erdélyi római kath. státus gímnáziumaira vonatkozólag

örömmel sietek tudatni, hogy Szent-Imre több gimnáziumnak a védőszentje és ilyen helyt november 5-ike egész nap ünnep iskolai szünettel, ünnepies templomozással és akadémiászerű ünnepekkel, amit maga a tanhatóság is annyira megkíván, hogy esetleg elmaradását keményen roszalja.

Roszul állanánk, ha vitatnunk kellene, hogy az ifjuságnak szükségesek-e az ideálok és hogy a magyar ifjuságnak ki lehetne inkább ideálja s egyszersmind védőszentje is, mint Szent-Imre herceg és hogy kell-e a magyar ifjuságnak az ő emlékét ünnepelnie akkor, amikor az állambölcsek is mindenütt nemzeti ünnepeket akarnak kitalálni. Én azt hiszem, hogy bármennyire is gondolkozunk réalison, mégis annyira kell ideálison éreznünk, hogy ezt a kérdést nem fogjuk vitatni, hacsak nem akarjuk magunkat — még önmagunk előtt is megbélyegezni; aki ez ellen van, az fusson az ifjuság közül, mert nem oda való. Helyes tehát és elfogadandó az az indítvány, amely azt célozza, hogy mivel Szent-Imre úgyis ab ovo patronusa a magyar ifjuságnak, ez is őt fogadja el mindenütt a maga, önképzőkörei, egyéb egyesületei és társulatai közös fő védőszentjéül s így aztán ezen egyletek mind affilialódhatnak a budapesti központi Szent-Imre-Egyletchez.

Különben akár következik ez be általánosan, akár nem, a mi iskoláink itt Erdélyben, ahol még nem Szent-Imre a védőszent, megkérhetnék Püspök Urunk Ö-Nagyméltóságát, hogy engedje, illetőleg rendelje mindenüvé Szent-Imrét védőszentül s adja november 5-ikét mindenütt általános iskolai ünnepnek.

Feladatunk.

Megnyitóbeszéd a Szent-Imre Egyesület 1903. évi május hó 30-án tartott évzáró közgyűlésén.

Tisztelt Közgyűlés!

Kedves Barátaim!

Ezen alkalommal úgynevezett formai megnyitót nem mondok, hiszen ezen gyűlésünket olyankor tartjuk, hogy még füleinkben csengenek diszközgyűlésünk örömhangjai. Elmondhatjuk, hogy az olyan bevezetés volt életünkbe, amelyre mindig örömmel gondolhatunk vissza s erre emlékeztetőül fog szolgálni az a füzet, amelybe összegyűjtve közreadjuk az ott elhangzott beszédeket.^{†)}

Most Önök szétmennek mindenfelé, elmondhatják és mondják is el ennek az egyesületnek alakulását és legyenek annak missionáriusai, ébresszék és hangolják mellette a közönség rokonszenvét és igyekezzenek minél többeket megnyerni ügyünknek, hogy minél hamarabb létrejöjjön a jóknak a társadalmat átható azon nyílt szövete, amelyet ünnepi gyűlésünket megnyitó beszédemben szem előtt tartottam.

Azonban — és ne vegyék tőlem, akit bizalmuk erre a megtisztelő helyre állított, ne vegyék zokon ezt a figyelmeztetést, legyen magatartásuk mindenütt méltó *Szent-Imre lovagjaihoz*, viselkedésükkel vonják a jók rokonszenvét felénk és senkinek se adjanak okot arra, hogy gunyolva bennünket, szóba vegyenek, hogy Szent-Imre zászlója alatt hozzá nem illő viseletet tanusítunk. *Nekünk distingvált fiatalságnak kell lennünk!*

Ezek előrebocsátása után, Önöket kedves barátaim üdvözlöm és záróközgyűlésünket megnyitom.

^{†)} Első Évkönyvünk.

Nem csüggedünk.

Évzáró beszéd az 1903---4. évi záró ünnepen, 1904. évi május hó 24-én.

A templomból jövünk, hálát adtunk Istennek, hogy egyletünk életéből egy évet lezárhatunk, a másodikat — tulajdonképpen az első aktív évet, mert az elsőben csak megalakultunk, működést ebben az évben fejtettünk ki.

Nehéz év volt; sokat kellett küzdeni a kezdet nehézségeivel, a szegénységgel és az ebből származó zavarokkal. Ügyünket még nem karolta fel az a közönség, amelyre számítottunk, úgy, mint ahogy a mi gondolkozásunk szerint azt felkarolni kellene. Az ifjuság sem sorakozik úgy zászlónk alá, mint ahogy kellene.

Célunk, törekvésünk ismeretes, megjelöli azt szabályzatunk és én is annak alapján részletesebben fejtegettem a múlt évben ünnepies alakuló gyűlésünkön. Az eléggé méltó arra, hogy akörül az ifjuság tömörüljön, a közönség pedig támogassa. Nem mondom, hogy teljesen magunkra vagyunk hagyatva, mert hiszen tagjaink száma 150 s a közönségtől is találkoztunk hálára kötelező figyelemmel; de még mindig nem elég arra, hogy élni tudjunk és virágozzunk; erősen kell küzdenünk. Azonban nem csüggedünk, hanem bizunk a jövőben és reméljük a jót. Bizunk és reménykedünk, mert most már a közönség is kezd ismerni, alkalma van megismerni felolvasó estélyeinkből, amiket az utóbbi időkben kiváló férfiak közreműködésével tartottunk és reméljük, hogy érdeklődését támogatólag is fogja tanusítani. Mert ugyan elismerjük, hogy az egyletet az egylet tagjainak kell fentartaniok, de a fiatalságnak magára hagyatva nincs elég anyagi ereje legalább kezdetben a berendezkedéssel járó sokféle nagy terheket megbírní.

Az ifjúságtól pedig — őszintén szólva — egyenesen megvárjuk, hogy csatlakozzék. Nem mindenkitől, hanem csak azoktól, akik velünk egyenlően éreznek és gondolkodnak. Mást nem kérünk, sőt be sem fogadunk. Mi az élénk tűzött célt csakis a velünk egy érzésű és gondolkodású társakkal akarjuk munkálni. Akik nem helyeslik a mi célunkat, azok ne jöjenek — ne csatlakozzanak hozzánk.

Azonban mégis többen kellene hogy legyünk, mint a mennyien vagyunk. Számunk nem áll arányban a kath. ifjak számával az egyetemen. Lehetetlen — föl nem tétélezhető, hogy legalább azok, akik középiskolai tanulmányaikat a mi intézetünkben végzik, ne érezzenek folytatólagosan valami kötelességet az iránt a szellem iránt, amelyben középiskolai kiképzésüket nyerték. Mi ennek a szellemnek továbbvitelére vállalkoztunk és azért várjuk és bizalommal hívjuk is őket.

Ezek előre bocsátása után a jelenlevőket üdvözölve az évzáró díszgyűlést megnyitom.

Kérőlevelem Püspök Urunkhoz helyiségért az Egyesületnek.

Méltóságos Gróf Püspök Úr!

Az erdélyi róm. kath. státushoz sok alapítványt tettek az ösök a tanuló ifjuság nevelésére. Ezek között vannak családi jellegűek, de vannak nagyobb számmal olyanok is, amelyek általában Erdélyben a kath. nevelés, a kath. vallás erősítésére tétettek. Ezeknél a szándék úgy értelmezendő, hogy azokhoz az erdélyi kath. ifjak közül minél többen jussanak, azok jótéteményeiben minél többen részesüljenek.

Az alapítványra felvett egyetemi hallgató ifjak számára van a Szt.-Józsefről nevezett kolozsvári fiunevelő. El kell ismernie mindenkinek, hogy ez nagy jótétemény az ifjuságra. Csakhogy ebbe az intézetbe az egyetemi ifjak nagy számából kevesen tudnak bejutni, annak jótéteményét nagyon sokaknak kell nélkülözniök.

Alapítványoknak és az intézetnek a feladata a kath. nevelés megkönnyítése, előmozdítása lévén, azokban minél többeket kellene részesíteni; s ez legalább valamennyire lehetséges anélkül, hogy az alapítványosok mostani kenyerét többfelé kellene osztani.

Mindenki tudja s vallja, de Méltóságod legjobban, hogy a társadalom szellemére a leghatékonyabb befolyása az intelligenciának van, mely tanulmányait végezve kijő az életbe dolgozni. A jó szellemű emberre, akárminő állást foglaljon el, mindenütt szükség van és azért ennek a jó szellemnek a védelmére, biztosítására tenni kell.

Nem kicsinyelek semmiféle állást, foglalkozást, mert látom és tudm, hogy mindenkinek meg van a maga hatása s a társadalmi élet a különböző tényezők munkájából áll. De mégis a társadalmat vezetni minden időben az intelligencia hivatott; a közhivatalokat ő látja el. Ehhezképest a tudományokkal foglalkozó ifjúságnak jó szellemben való nevelésére, ebben erősítésére nagy figyelem fordítandó.

A Szent-József-fiunevelőben ez meg is történik. De mi lesz azokkal, akik oda nem tudnak bejutni?

Méltóságod fővédnöksége alatt működő Szent-Imre-Egyesület célja a középiskolát végzett ifjúságban a kath. szellemet fentartani. Nagy feladata van ennek az egyesületnek, mit ha végezhet, nem gondolok mozgalmat, amit hatás tekintetében vele össze lehetne hasonlítani. Beláthatatlan az a jó, amit ettől az egyesülettől az életre várni lehet, ha az a jóknak a társadalmat átható nyílt szövetségétévé fejlődhetik ki. Azért ez az egyesület az arravaló ifjából mindenképen fentartandó.

Méltóságod eddig is sokat áldozott ennek az egyesületnek az érdekében s remélnünk engedí, hogy kegyességét ezután sem fogja attól megvonni, tisztában lévén azzal, hogy az áldozat ide jó helyre jó.

Hogy az egyesület élni tudjon, arra okvetlenül szükséges, hogy legyen (olyan, a milyen) otthona; ez eddig nem volt.

Ezek előadása után az a tiszteletteljes kéréssem Méltóságodhoz, hogy legyen kegyes kieszközölni, hogy a Szent-Imre Egyesület kaphassa meg ideiglenesen otthonul azokat a helyiségeket, amelyeket az igazgatótanács kiköltözése után a Szent-József fiunevelő földszintjén a nevelő ifjúság kényelmére átengedett. Ezeknek a helyiségeknek a fekvése olyan, hogy azokban az egyesület nem zavarja a fineveldét egyáltalán. De még nem is gondolnám, hogy ezáltal elvétetnek ezek a helyiségek a nevelői ifjúságtól. Mert mi ez az egyesület? és kikből áll az? Meg vagyok győződve, hogy nem lesz a nevelőben egyetlen egy ifju sem, aki ennek az egyesületnek ne legyen tagja. Aki nem lesz az, az távolmaradását nem tudja elfogadhatólag megokolni.

Hogy részesüljön az alapítvány szellemében — nevelő jótéteményében legalább ezáltal minél több kath. ifju.

Ha kérésem ily alakban nem találtnék teljesíthetőnek: kérek a kath. ifjak nevelésére tett alaptól segílyt, hogy a kath. szellemnek az egyetemi ifjuság között való fentartására alakult Szent-Imre-Egyesület magának otthont vehessen egyelőre bérbe s azt amikor szükséges fűthesse és világíthassa.^{†)}

Hibát követnék el, ha meg kísérelném Méltóságod előtt tüzetesebben indokolni s fejtegetni, hogy kérésem a kath. ifjuság nevelése szempontjából az alapítványok szellemét tekintve egészen jogos és alapos.

Püspöki kezét csókolva mély tisztelettel vagyok a Méltóságos Gróf Püspök Úrnak

Kolozsvárt, 1904. augusztus 1-én,

legigénytelenebb szolgája :

Pál István,

a Szt.-I.-E. tb. elnöke.

^{†)} Lásd „Az ifjusági mozgalmak pártolása“ című cikkelyt a XXII. pont alatt,

Kötelességérzék. Közügyek szolgálása.

Megnyitóbeszéd az 1904–5. évi Szent Imre ünnepen, november 16-án.

Ambár azt akarjuk, hogy egyesületünkben az állások betöltésénél is a választási jog szabadsága sértetlenül érvényesüljön, de mégis hogy az alkotmányos szervezkedés munkáját megkönnyítsük, magánúton az állásokra jelöltek után puhatolóztunk. Ebben a kényes munkában többekkel találkoztunk, akik nem vágytak állásra — helyesebben mondva, nem fogadhattak el állást, mert dolguk van, tanulniok kell. Akik így nyilatkoztak, mindnyájan buzgó tagjaink, amínthogy nembuzgó tagjaink egyáltalán nincsenek is.

Megvallom őszintén, hogy ezekért a nyilatkozatokért nem nehezteltem, sőt örvendettem, mert az a szellem, amely ezen nyilatkozatokban kifejezést nyert, teljesen megfelelt az én szándékomnak.

Távol legyen ugyanis tőlünk oly terhet róni bárkire is tagjaink közül, hogy ezáltal akadályozva legyen tanulmányaiban kellően készülni; mert hiszen ez a fő, ettől magát semmiféle mellékfoglalkozással sem vonhatja el senki, nem szabad elvonnia; alaposan kell készülnie mindenkinek, hogy megállhassa helyét az életben; ez minden tagtársunknak elengedhetetlen kötelessége. Aki tanulmányait elhanyagolja, kötelességét elmulasztja, az nem is való közénk, mert mi a kötelességérzékben is edzeni akarjuk magunkat, amire oly nagy szükség van az életben általában mindenfelé.

Amennyiben azonban kötelességünk teljesítése után időnk engedi, ebből az időből juttatunk, szentelünk a köznek is. Ön-

zés és ridegség az állásbeli kötelességet ugyan teljesíteni, de tovább aztán semmivel sem menni. Mi lenne ilyen felfogással a közből — a társadalomból? Minden időben kellett tenni a közért és akik ezért tudtak áldozatot is hozni, azok minden időben közbecsülésben állottak. Ebbe is azonban bele kell az embernek nevelődnie.

A közjó ezen áldozatos lelkei közé a társadalom azon alakjait nem számítjuk, akik ugyan mindenütt ott vannak, de a saját legközelebbi kötelességeiket sem végzik. Nem ezeket választjuk mi magunknak követendő példányképül, hanem azt, aki kötelességét lelkiismeretesen teljesíti, de azután fenmaradt idejéből készséggel áldoz a köznek is.

Itt természetesen nincs szó azokról, akik nem kötik le magukat emez vagy amaz állás kötelmeinek, hanem teljesen szabadon minden erejüket, összes tevékenységüket, egész életüket a köznek, talán nemzetünknek vagy épen az egész emberiségnek szolgálatára szentelik. Ezek kiváltságos lelkek, amilyenek vannak ugyan, de ritkák; őket bámulattal szemlélhetjük, róluk lelkesültséggel beszélhetünk, fényüknél hevülhetünk, fel is lángolhatunk, követésükre buzdulhatunk is, de életirányunkat egészben nem szabhatjuk az övékhez, mert azt nem bírjuk.

Mi általában arra törekszünk, hogy mint tisztességes, becsületes, jóra való keresztény katolikusok helyünket az életben megálljuk. Helyeselhető-e ez a törekvésünk? Azt hiszem, hogy igen. És mégis mit kell hogy mondjunk? Azt, hogy nagyon kevesen vannak, akik ezen helyeslésnek látható alakban, érezhető módon kifejezést adnak. Ha Püspökünk Ő-Méltósága nem volna, azt kellene mondanunk, hogy csakugyan magunkra vagyunk hagyatva. Az a közönség, a mi közönségünk, amely minket magáénak kellene, hogy valljon, keblére kellene hogy vonjon és ott tartson, úgyszólván teljesen magunkra hagy.

Mindenki tudja s vallja, hogy a társadalom szellemére a leghatékonyabb befolyása az intelligenciának van, mely tanulmányait végezve kijő az életbe dolgozni. A jó szellemű emberre, akárhol foglaljon állást, mindenütt szükség van; és azért ennek a jó szellemnek a védelmére, biztosítására tenni kell. Nem ki-

csinylek semmiféle állást, semmiféle foglalkozást, mert látom és tudom, hogy mindenkinek meg van a maga jelentősége és hatása s a társadalmi élet a különböző tényezők munkájából áll. De mégis a társadalmat vezetni minden időben az intelligencia hivatott; a közhivatalokat ő látja el. Ehhez képest a tudományokkal foglalkozó ifjuságnak jó szellemben való nevelésére, ebben megtartására s erősítésére nagy figyelem fordítandó. Mi erre vállalkoztunk, de úgy, hogy azt tovább visszük magunkkal az életbe is.

Nagy feladata van a mi egyesületünknek, amit ha végezhet, nem gondolunk mozgalmat, amit hatás tekintetében melléje lehetne állítani vagy éppen föléje helyezni; beláthatatlan az a jó, amit tőle várni lehet az életre, ha a jóknak a társadalmat átható nyílt szövetkezetévé fejlődhetik ki. És miért ne fejlődhetnének? Ehhez azonban sok kell. De a legelső mégis: az egyesületet fentartani.

Van jogunk tehát kimondani s ki is mondjuk nyíltan és őszintén, hogy a mi törekvésünk olyan, hogy ebben a mi közösségünknek minket lehetőleg támogatnia kellene; nem ennek vagy annak, nem innen vagy onnan, hanem általában mindenkinek. Lehet, hogy még nem ismernek és azért csak kis mérvben is panaszkodunk, azonban igyekezünk, rajta leszünk, hogy rólunk minden illetékes helyen és körben tudomást vegyenek. Azért tartjuk most ezt a gyűlésünket is, hogy a státusgyűlés tagjainak alkalmuk legyen rólunk tudomást venni.^{*)}

Úgy nézzenek bennünket, hogy jövőben a státusgyűlés tagjai jórészt közülünk kerülnek ki. Kérjük tehát, hogy segítsenek bennünket, fiaikat, támogassanak státusunk tagjai, hogy készülhessünk, hogy mi is egykor alkalmas tagjai lehessünk státusunknak gyűlésen és gyűlésen kívül mindenütt az életben, ahol reánk mint öntudatos keresztény katolikus hívekre kötelesség vár.

^{*)} Ekkor kezdtük ünnepeinket a státusgyűlés előestéjén tartani.

Mária szeplőtelen fogantatása.

Megnyitó beszéd az 1904. évi december hó 7-én tartott „Immaculata“ ünnepélyen.

Isten örök elhatározásában a világ teremtésénél bentfoglaltatott a megváltás műve s abban szerep jelöltetett ki szűz Máriának is, amely az idők teljében tökéletesen kifejezett.

Az első ember-párral az emberi nemnek bűnbe esésénél azonnal elhangzik a protoevangelion és az végig világít egészen az Ige megtestesüléséig; ez vezeti az emberiség egész életét, a világ folyását, minden ennek érdekében történik.

Hogy az Ige az idők teljében testet vehessen magára és a világot megválthassa, erre örök időktől fogva volt kijelölve Mária. *Ab initio et ante saecula creata sum. Ab aeterno ordinata sum.* Minden tulajdonsága, kiváltsága, tökéletessége Máriának ebből foly és pedig — habár a megváltás nagy titkáról van szó — minden a legérthetőbben, úgyszólván természetszerű következetességgel. Az a test, amelyikben Isten beleköltözött, hogy abból testet vegyen magára, nem lehetett még egy gondolatni pillanatig sem soha bűnben, annak szeplőtlenül kell fogantatnia s egész életén keresztül bűn nélkül maradnia. Így volt ez Máriával, az Isten anyjával. Nem anyja méhében tisztult meg a minden emberrel közös eredet bűnétől, mint Jeremiás próféta és keresztelő Szent-János, hanem már fogantatásában ment volt ennek a közös eredetnek a bűnétől, annak törvényét Isten reá nem terjesztette ki, hanem az alul őt elhívására való tekintetből Jézus Krisztus érdemeiért mentesítette, hogy tisztán kerüljön ki Ő is a Teremtő kezéből, mint Ádám és Éva, annál inkább, mert ők a halálnak lettek szülői, míg ellenben Mária az életnek anyja.

Nem lehetett az az eredeti bűnnek a következménye alatt, akinek épen az volt a rendeltetése, hogy megtörje azt, aki az eredeti bűnnek a szerzője.

Így is tartották — hitték ezt kezdettől fogva a jámbor keresztények; vallották Szent Ágostonnal, hogy a mikor bűnről van szó, Máriáról még kérdést sem szabad tenni; s az egyház maga is a tridenti zsinaton kijelentette, hogy a közös eredet bűnébe Máriát nincs szándékában befoglalni. A szeplőtelen fogantatás tiszteletére ünnepet szenteltek (Szent-Ildefonz a VIII-ik században, XI. Kelemen a XVIII-ban), a lorettói litániában a szeplő nélkül fogantatott szent szűzhöz imádkoztak és pápai (XVI. Gergely) engedélyvel a mise praefációjába is befoglaltatott a szeplőtelen fogantatás magasztalása.

Hitték tehát a jámbor keresztények mindig és vallották önként Mária szeplőtelen fogantatását, azt gyönyörű képekkel ábrázolták, oltárra állították, tiszteletére templomokat emeltek, ünnepet szenteltek; azonban emellett erős vágyuk is volt, hogy azt az egyház mindenkit kötelező általános tanításának jelentse ki az egyház feje.

Ez az óhaj ismételten és utóbbi időkben oly erővel ujjalt meg, hogy IX. Pius pápa az előtt meghajolva, mint Istenegyházának feje s legfőbb tanítója az 1854-iki december hó 8-án Szent-Péter vatikáni templomában 54 bíbornok, 143 patriarcha, érsek és püspök jelenlétében az egész keresztény világ örvendezése között ünnepélyesen kijelentette, hogy a boldogságos szűz szeplőtelen fogantatásáról szóló tan az Istentől van kinyilatkoztatva és azért azt minden keresztény köteles hinní.

Ez a Mária-kultusznak a betetőzése, de egyuttal az ő istenanyai méltóságának szükségképi következménye. Ő tőle született Jézus és ebből következik minden. Ő egy különleges teremtménye az Istennek, egy egész külön világ az emberek és angyalok, egyszóval az egész teremtet világ felett; messze ugyan — végtelenül messze, de mégis mindenkit megelőzve ő következik közvetlenül a Szentháromság után; ő a mennyország királynéja, ékes királyné, a legszebb mindenek között, egészen szép.... tota pulchra es.... tele malasztal.... Ave gratia plena.... köszönté az angyal.... És mindez azért, mert ő tőle született

Jézus; ő Isten anyja. Ez a méltósága pedig a szeplőtelen fogantatásban gyökerezik és tisztelete annak ünnepelésében tetőződik.

Hogy mennyire Istennek tetsző volt a szeplőtelen fogantatásnak hitcikkely gyanánt való ünnepélyes kimondása, azt eléggé nyilvánvalóvá tette Máriának csodálatos megjelenéseivel a dogma kihirdetése előtt és után, melyek közül felemlitem a következőket:

1830-ban (tehát nem oly régen) megjelent Mária Labouré Katalin apácának és meghagyta, hogy az ő szeplőtelen fogantatásának tiszteletére készíttessenek érmet; ezek az érmek nagyon kedveltekévé váltak és akik azokat hordották, sok kegyelemben részesültek; a leghíresebb Ratisbonne Alfonznak a zsidóságból a kereszténységre való csodálatos térése.

Főlemlitem a lourdesi jelenetet, ahol Mária a dogma kihirdetése után négy évvel, tehát 1858-ban megjelent Bernadettenek és megnevezte magát, hogy ő a szeplőtelen fogantatás.... Immaculata conceptio ego sum.... Ennek a jelenetnek ábrázolásai a legkedveltebb Mária-szobrok.

Érthető tehát — egészen érthető az öröm — a keresztény világ öröme a szeplőtelen fogantatásnak ünnepélyes kijelentése fölött; ebben van indoka a mai ünnepeknek is, amikkel egy félszázad múlva is jubilálunk; jubilálunk mindenütt a föld ke-rekségén a maga módja szerint, ahová a kereszténység elha-tott, mert a hol kereszténység van, ott a Mária-kultusz nem hiányozhatik.

A főünnep azonban ott van a központban, ahol a kereszténység szíve dobban, Rómában, ahová csak úgy rajzik a hívők serege a világ mind a négy tájáról értékesnél értékesebb ajándéktárgyakkal, amelyek között kétségkívül egyik legjelentősebb a mexikóiaké, akik aranyszívet visznek magukkal Mária iránti hódolatuknak jelzésére.

Mennyi mindent lehetne még mondani ezen ünnepe-
segek alkalmából! hiszen a Máriáról mondani valóknak vége-hossza nincs. Azonban az idő rövid s megnyitomat ehhez kell szabnom. Csak rapsodikuson beszélhettem; tételhez nem foghattam és azt tudományosan nem fejtegethettem, nem érvelhettem, nem bizonyithattam, csak egyszerűen állítottam — mondtam úgy és

annyit, ahogy az alkalom engedi. Lesz aki pótolja az én előadásom hiányait. ^{†)}

De bármennyire is sietnem kell befejezni előadásomat, mégis fölemlítem, hogy az év lefolyása alatt a föld kerekiségén különböző alkalmakkor rendezett jubiláris ünnepségeknek betetőzése holnap lesz Rómában, mikor a pápa Szent-Péter templomában az Immaculata-szobrot megkoronázza az egész kereszténység hozzájárulásával újjonnan készített koronával. Fordítsuk tekintetünket mi is oda s mondjuk: Ég és föld koronás királynéja könyörögj érettünk!

A m. t. közönséget üdvözölve, Szent-Imre fiai által Magyarország szeplőtelenül fogantatott védasszonyának tiszteletére rendezett ezen szerény kis ünnepélyünket megnyitom.

^{†)} Dr. Hirschler József igazgató úr.

Szent-Imre szellemének hatása a magyar ifjúságra.

Záróbeszéd az 1905. november 15-én tartott Szent-Imre ünnepélyen.

Az a szellem, mely a mi egyesületünket létre hozta, kezd mind inkább és inkább terjedni. A középiskolát végzett kath. ifjúság kezdi mindenfelé szervezni a Szent-Imre Egyesületeket (legújabbán Kassán). Ilyen körülmények között törekvésünknek szép jövőt jósolhatunk, csak ki kell tartanunk.

A mi egyesületünk ugyan úgyszólván még csak bölcsőjénél van, de mégis életképességének már több jelét adta, figyelmet keltett maga mellett és megszerezte magának a közönség rokonszenvét, aminek a letelt évből jelentékeny bizonyítékait hozhatni fel. Az eddigiek után örömmel tekinthetünk vissza multunkra, s remélhetjük a jövőt.

Azonban, ha örömünk is van magunkban, de egyuttal azt is érezzük és ki is mondjuk, hogy örömünk még nem teljes, az eddiginél többet várunk. Azt várjuk, hogy az a gondolat, amely minket összehozott, mint szükségesség, menjen át mindenkinek teljes tudatába, hasson át legbensőbb érzésünkig, hogy tudjuk és érezzük azt és akarjuk is.

Sokszor beszéljük egymás között, hogy összehasonlítva a mi egyesületünket a többi ifjúsági egyesületekkel, mennyivel tartalmasabb a miénk a többinél és illetve, hogy míg a többit, különben egészen kifogástalan, sőt még méltánylandó és helyeslendő indokoknál fogva a testületi érdekek szolidaritása hozta létre s tartja fenn és ezen kívül oly tartalma, mely mellett az ifjúság lelkesülhetne, tulajdonképen alig van: addig a mi

egyesületünknek Szent-Imre oly tartalom, amelyhez hasonlítható nincs.

Csak meg kell gondolni, de kellően meg kell gondolni és mindenkinek meg kell gondolni, hogy mi Szent-Imre a magyar ifjuságra; hogy minő tartalmat jelent az a fogalom, amelyet mi Szent-Imréhez fűzünk, a vallásos és hazafias magyar ifju lélekre! Mert ha mi azt a fogalmat, gondolatot, amit a magyar felfogás Szent-Imréhez fűzött, nem vesszük észre, nem látjuk meg, nem fogjuk fel és nem vesszük magunkba, legbensőbb tudatunkba és érzésünkbe és a mellett nem melegedünk, nem buzdulunk, nem lelkesedünk, akkor hagyjunk békét az egész vállalkozásnak, mert nem vagyunk arravalók, hogy Szent-Imre fiainak mondjuk magunkat és őt tartsuk ideálunknak.

Mindíg Szent-Imre szellemében kell élni és növekedni a magyar ifjuságnak magyar hazafiságban és vallásos erkölcsben, együtt mondvá: a keresztény magyar erkölcsökben. Ebből nem szabad engedni. De melyikből is engedjünk, melyikből volnánk hajlandók engedni? A magyarságból, vagy az erkölcsösségből? Mi lenne ebből a nemzetből, ha ifjusága megszűnnék magyar lenni és erkölcsös? Isten ne add ezt soha!

És itt nem tartózkodom nyíltan kimondani, hogy az erkölcs alatt ugyan minden jót értek, de értem főképen mégis a szűzies tiszta önmegtartóztató életet, amelytől az ifjuságnak a nemzet nagy kára nélkül elhanyatlania nem szabad. Igenis! szűzies önmegtartóztató ifjuság kell nekünk; másnak Szent-Imre zászlója alatt nincs helye, itt nincs mit keresnie.

Ilyen ifjúsággal lehet kezdeni, lehet az életnek neki menni, ebben telhetik kedve, öröme, gyönyörűsége a nemzetnek; ilyen ifjuság képezheti alapját és magvát a jövő nemzedéknek.

Ennyit jelent nálunk Szent-Imre. Aki így gondolkozik, így érez és ezt helyesli, az jöjjön hozzánk, tartson velünk és támogasson bennünket.

F e l h í v á s

az erdélyi róm. kath. státus főgimnáziumainak igazgatóihoz a Szent-Imre Egyesület támogatása tárgyában.

Kedves Barátaim !

Ti és veletek gimnáziumaink tanári testületei lelkes odaadással szolgáljátok a ker. kath. oktatás-nevelés szent ügyét. Egész működésetek mutatja, hogy önzetlen munkásai vagytok az ügynek ; legnagyobb jutalmatoknak természetes oknál fogva azt tartjátok, ha munkátoknak eredménye is van, nem pillanatszerű, felcsillanó s hamar elenyésző, hanem tartós, lehetőleg állandó. Nem is volna munkátoknak értelme s értéke, ha nem ezen állandóság érdekében dolgoznátok.

Hosszas munkátoknak eredménye gyanánt bocsátotok ki évenként egy-egy rajt az ifjúságból az érettségín, mely az intézetből távozva tovább megy feladata szerint az egyetemre felsőbb tanulmányokra. Szerencsések vagytok, ha úgy neveltétek őket, hogy a jóban tovább haladhatnak és az élet kezdetének nehézkes útján el nem esnek.

Hogy ez ne történhessék, mi itt az egyetemi városban, amint különben már annak idején értesítettelek, a középiskolákat végzett ifjak számára a Szent-Imre Egyesületet szerveztük. Ebben mi a Ti munkátokat akarjuk folytatni, tovább vinni. Meg vagyok győződve, hogy nagy megnyugvástokra van ezt tudni s örömmel veszítek jelentésemet arról, hogy egyesületünk oly szépen virágzik, hogy valóban szép jövőt jósolhatni neki.

Virágoznia is kell hova tovább annál inkább ; Isten őrizzen, hogy az a nagy érdeklődés, amely iránta most mindenfelől nyíl-

vánul, csak az újdonság ingeréből származzék, később mint idejét múlt divat elmuljék és helyébe a közönyösség lépjen. Az élet tapasztalata azonban int, hogy a míg élénk az érdeklődés, addig siessünk fiatal Egyesületünket úgy megerősíteni, hogy később esetleg a közöny hidegét is kiállhassa.

Mi az egyesület szervezése által a Ti munkátokat folytatjuk; jertek tehát segíteni nekünk a Ti munkátok tovább vitelésében, hogy láthassa, érezhesse az ifjuság, hogy lélekből voltatok tanárai s állandó javát akarjátok.

Buzdítsátok az abiturientienseket, hogy legyenek tagjai Egyesületünknek, lépjetek abba Ti is be, legyetek pártolóink egyenkint és testületileg és terjesszétek Évkönyveinket, amikből láthatni, hogy már is szép munkát végeztünk.

Mélyrehatóbb lesz erkölcsi értéke a tanári testületek működésének, ha az ifjuság látja, hogy tanára nem hagyja el, hanem fenntartja az iskolán kívül is az érintkezést vele.

Pártfogoljátok tehát ügyünket.

Kolozsvárt, 1905. évi december hó 5-én.

Barátotok :

Pál István s. k.,

apát-kanonok, tb. elnök.

A szociális bajok oka és orvoslása.

Megnyitó beszéd, elmondottam a kolozsvári Keresztény Munkás Egyesületben, 1906. február hó 18-án tartott felolvasó ülésen.

A Szent-Imre Egyesület egyik feladatává tette a szociálizmus tanulmányozását és a keresztény szociálista mozgalmak támogatását. Erről akarunk bizonytságot tenni az által is, hogy itt a keresztény szociálista egyesületben ezt az előadást rendezzük. Bevezetést én tartok és tarthatok is, mert mind a két egyesületnek tb. elnöke vagyok.

Nem frázis, hanem szomorú valóság, amikor azt mondom, hogy ma forrongásban van úgyszólván az egész társadalom, minden rétegében. A kötelékek, amelyek ezt eddig összetartották, szakadó félben vannak; az összeomlás minden pillanatban bekövetkezhetik, aminek még a gondolata is remegésbe ejt. Hogy mit hoz a jövő, s talán már a közel jövő? azt ki lenne képes megmondani!

Forrongások, forradalmak különböző okoknál fogva sokszor voltak az emberiség életében annak története folyamán, de ilyen általános még soha sem fenyegette az emberiséget. Az úgynevezett szociálizmus nem osztálykérdés, nem osztálymozgalom, hanem általános társadalmi. A jelenség megvan, az okát kutatják és részben meg is találták, de a baj orvoslása nehezen megy. Végoka mindennek abban rejlik, hogy az emberek elszakadoztak Istentől és az ő törvényeitől. Ezt tagadni nem lehet.

+ +

Az emberiség egy a teremtésnél fogva, és ismét egy lett a megváltásban. Erről azonban az idők folyamán nagyon megfele-

keztek az emberek, aminek káros következményei lettek és pedig az egész emberiségre különbözőképen.

Az ember bűnbe esvén, kenyerét arcájának verejtékével kellett keresnie, aminek szükségképi következménye a vagyoni különbség, amely a végletekbe csapott át; a szerfölötti gazdagok mellett lettek a teljesen szegények. A végleteknek egymáshoz közelebb hozására hiányzott az emberekben a testvéri szeretet, amire pedig őket a közös eredetnek figyelmeztetnie kellett volna.

Jézus az emberiséget a megváltásban újból testvérekké tévén, üdvösséges tanításokkal látta el, de az emberek nem mindenütt és nem mindenekben értették meg az ő tanítását, nem egyformán fogadtak szót neki. Pedig ha az ő tanítása szerint haladott volna az emberiség, boldog világ következett volna.

Jézus tanítása szerint minden embertársunkat úgy kell szeretnünk, mint önmagunkat. Így volt-e? így van-e? Dehogyan volt, dehogyan van; hiszen tele van az emberiség élete egymás ellen való agyarkodással, gyűlölködéssel, önzéssel, amelynél fogva magunkat előtérbe állítani s másokat leteperni törekszünk. Önzés uralkodik az egész emberiségben mindenfelé, amely egymással szembe állít és gyűlöletre ösztönöz az ellen, akit útunkba állani gondolunk. Így van ez mindenkinél.

Mindent nem lehet elmondani, ami a mai összezándorodottságot okozta, egyet azonban mégis legalább példa gyanánt felhozok:

Az embernek az eredeti bűn következtében munkájával kell keresnie kenyerét, a munkás pedig méltó az ő illő bérére. Megkapta-e? megkapja-e azonban mindenkor a munkás az ő illő bérét? Dehogyan kapta, dehogyan kapja. Mennyi igazságtalanság, mennyi lelketlenség fordult elő a munkaadók részéről a munkással szemben? Az egyház hirdeti, hogy a szolgák és munkások bérének elvonása égbekiáltó bűn, de biz ezt nagyon sokszor még figyelembe sem veszik. Így aztán szinte nem is lehet csodálkozni, ha a munkás elégtelen, elkeseredett.

Csakhogyan aztán másfelől azt is be kell ismerni, hogy a cseléd és munkás is lelkiismeretlen rossz munkájával és kielégít-

hetetlen követeléseivel akárhányszor nagy károkat okoz munkádójának.

A kölcsönös gyűlölködésnek tehát meg van mindkét oldalon az oka. Mindkét oldalon eltértek Jézus tanításától, elhanyagoltak a keresztény vallás szellemétől, figyelmen kívül hagyják az egyház tanítását. Pedig az egyház az ő isteni tanításában megjelölte a helyes irányt, hirdeti az irányelveket, amelyek szerint az emberiségnek haladnia kell. Az emberiségnek a világ-megváltó Jézus tanítása szerint kell igazodnia; Ő az út, az igazság és egyúttal az élet is; aki Ő utánna jár, nem jár sötétségben. Vissza tehát Jézushoz és a veszély elmúlik; megelégség, béke, Isten békéje fog a jóakaratu emberek közé visszaköltözni.

Mindenki látja, aki látni akarja, hogy a közállapotok így nem maradhatnak, ahogy most vannak; hogy ezen változtatni kell. És lehet is változtatni véres forradalom nélkül is, csak akarni kell.

Azt várni, arra számítani, arra törekedni, hogy minden baj megszűnjék, hogy tökéletes vagyonegyenlőség következze be, ez hasztalan hiú erőlködés, mert a vagyonbeli különbség az eredeti bűnnek következménye, s a míg a világ fenáll, ez is meg lesz, azt elenyésztetni nem lehet és nem is kívánatos, mert hiszen a magántulajdon az emberi törekvés és takarékoság legfőbb rugója. Aki munkaképes, az tartozik munkájával szerezni meg kenyerét, azáltal tartani fenn önmagát; alamizsnára csakis a munkaképtelen szegény tarthat igényt.

Mérsékelni azonban a vagyoni különbséget és enyhíteni az ebből származó bajokat lehet, sőt kell is. Szeretnie kell az embernek Jézus tanítása szerint embertársait mint önmagát, másét nem kívánni, mindenkinek a magáét megadni; s meggondolni, hogy Jézus a szegénységet és munkát saját életével megszentelte. Ez a szellem a közállapotokat lassankint reformálni, restaurálni fogja.

A keresztény szociális program is ezeken az elveken alapszik, ebben a szellemben van kidolgozva s annak a való-

sításától sok jót várhatunk. Részünkről készséggel működünk érdekében közre.

+ + +

Zárszó.^{†)} Előadásainkban rámutattunk a szociális bajok okaira s megjelöltük az irányt is, amelyen azok orvosolhatók, amely semmi egyéb, mint a Jézus által hirdetett tanok szerint való igazodása fent és alant mindenütt. És ha nem Jézus tanítása szerint igazodunk, ezért ki a hibás? Jézus-e? Ő reá kell-e haragudni, Őt kell-e gyűlölni azért, mert az Ő tanítását nem tartják meg?

A Jézus tanítását őrző keresztény egyház egyfelől a tulajdonjogot védi, másfelől azonban a szegénységet ajánlja, azt boldogságnak tartja s a gazdagokról Jézussal azt mondja, hogy nehez nekik bejutni mennyországba, ha vagyonukból nem alamizsnálkodnak a szegények felsegítésére. Ime az Üdvözítő tanítása, amely képes a társadalmat egyensúlyban tartani. Már most ki a hibás? Jézus-e, aki így tanít? vagy az, aki az Ő tanítását nem tartja meg?

Nem teszek fel több kérdést, hanem kimondom határozottan, hogy nem Jézus a hibás, hanem azok, akik az Ő tanítását nem tartják meg, akár gazdagok legyenek azok, akár szegények, akár munkaadók, akár munkások. Az emberiség mindennemű bajai csakis Jézus tanításában találhatnak biztos orvosszerre.

^{†)} Az ülés végén.

Az ifjusági egyesületek jelentősége.

Megnyitó beszéd az 1906. november 14-én tartott Szent-Imre ünnepélyen.

Az elnök távol lévén, nekem jutott a feladat és egyuttal a szerencse a T. közönséget üdvözölni s ünnepélyünket megnyitani.

Mai ünnepélyünk egyesületünk ezen évében az első levén, kötelességemnek tartom egyesületünk állapotáról a T. közönséget röviden tájékoztatni.

Jól állunk, meg lehet velünk elégedve mindenki. Pedig nem tesszük meg mindazt, amit akarnánk megtenni; de a mit tesszünk, az jó. Így például püspökünk Ő-Nagyméltóságának épen egy ilyen alkalommal elhangzott buzdító szavainak hatása alatt megindultunk és munkások voltunk a Szent-Vince-Egyesület megalapításában.

Megértve a kor szellemét, tanulmány tárgyává tettük a szocializmus kérdését, arról egyik tagtársunk ciklusos előadást tartott, elmentünk a kolozsvári keresztény munkás egyesületbe s ott többen és több alkalommal előadás tartottunk. Mulatságot meg a farsangon olyant rendeztünk, hogy páratlan maradt még Kolozsvárt is; 1000 koronát tettünk a tiszta jövedelemből takarékpénztárba.

Ebből volt legtöbb jövedelmünk és az Évkönyvből, amelyet a közönség egészen megvett.

Rendezett vagyoni viszonyok között vagyunk; adósságunk nincs, ami nagy szó a mai világban egy ifjusági egyesületnél. Igen nagy szerencsénk és kifejezhetetlen is hálánk érte, hogy püspökünk Ő-Nagyméltósága a házbért fizeti. A múlt évben is kedves lakásunk volt, a mostanival a szentferencrendiek monu-

mentális házában meg épen kérkedünk. Szívesen látunk bárkit, látogasson meg otthonunkban is és gyönyörködjék abban.

De meg másképen is jól állunk. Kedvel a közönség és barátságban vagyunk a többi ifjúsági egyesületekkel, rokonszenveznek velünk, mert látják, hogy amikor magunkat szervezzük, ellenők nem törünk. Hiszen az egyetemi ifjúsági egyesületek mindenikében az elnökök közülünk voltak a múltban és közülünk vannak most is. De hogy is törnének ellenők, akik annyira üdvösnek tartjuk az ifjúsági egyesületeket és látjuk, hogy minő buzgalommal szervezik azokat a különböző érdekek szerint itt-hon és a külföldön mindenfelé.

A nemes célú ifjúsági egyesületeknek mindenkor meg volt a maguk jelentősége, azok koronkint itt-ott nagyban virágoztak is és némelyiknek valóságos történelmi jelentősége lett. Ki merné tagadni, hogy például nálunk a mai nemzeti átalakulásnak^{*)} bekövetkezésére befolyása volt annak az erős hazafias irányzatnak, amely az ifjúság jórészét már régebb idő óta tömörítette? Az ifjúság lelkes kitartása hatott mindenfelé, áthatotta a nemzeti rétegeket és meglepő események következtek be. Ez ugyan különböző tényezők összetalálkozásának az eredménye, de abban az ifjúság lelkesülésének jelentőségét eltagadni nem lehet. Szükséges azonban, hogy az ifjúság ideálokért hevülve lelkesüljön, de a kiforrott hazafiság bölcs belátását respektálja. Ma minden jól megy, nincs semmi baj.

Ez a mi egyesületünk különben vetélytársa nem is lehet a többi ifjúsági egyesületnek, mert ez a miénk valami speciálitás. Ennek tagja lehet minden kath. ifju, aki középiskolát végzett és tagja marad egész életén keresztül, amíg abból ki nem lép, vagy a tagságra magát méltatlanná nem teszi. Ez a mi egyesületünknek különlegessége s egyuttal nagy jelentősége, csak fel kell azt fogni, meg kell érteni. Így reméljük magunkat olyan szervezetté kinőhetni, amely lassankint az egész társadalmat áthassa s azt a jóknak nyílt szövetkezetévé tegye. Ez pedig bekövetkezhetik, mert ebben a törekvésben nem csak mi magunk vagyunk, ha-

^{*)} A darabonturalom megbukása.

nem úgyszólván az egész kath. magyar ifjuság, amely ma mindenütt szervezi a Szent-Imre Egyesületeket.

Mozog tehát és szervezkedik a magyar ifjuság, dolgozik javarésze és nem hivatkozik; ott van mindenütt, ahol a jó érdekében tenni kell. Ott akarunk lenni mi is; nem vehemenciával, nem erőlködéssel, törtetéssel, hanem illő szerénységgel, szép csendesen, nem felejtkezve meg soha tulajdonképeni kötelességünkről: képezni magunkat jövő hivatásunkra az életben.

Adja Isten, hogy Szent-Imre a jövő évben, születésének kilencszázadikszor visszaforduló évében zászlója alatt láthassa az egész magyar ifjúságot.

Kérjük a T. közönséget, státusgyűlésünk mélyen tisztelt tagjait, hogy ne hagyjon el bennünket keresztény magyar ifjúságot, tartson a magáénak, tekintse bennünk a jövőt, azt várja tőlünk és támogasson.

Ünnepélyünket megnyitom.

Megnyitó beszéd

a Szent-Vince Egyesület alakuló közgyűlésén.

T. Közönség!

A mult 1905. évi december hó 15-én „Gaudete vasárnap“-ján tartott értekezlet megalakította a Szent-Vince-Egyesületet annyiban, hogy az alapszabályzatot megállapította és annak jóváhagyásáig a szükséges teendők ellátására egy bizottságot küldött ki, az elnökséggel engem bízva meg.

Ezen idő óta működésünkről röviden a következőkben számolok be :

A szabályzatot 3 példányban kiállítván, az alakulásról felvett jegyzőkönyvvvel együtt jóváhagyás végett folyó évi január hó 14-én fölterjesztettem Püspök Úr Ö-Nagyméltóságához, aki azt 233/906. szám alatt jóvá is hagyván hozzám visszaküldötte. Ezután január 27-én a városi hatósághoz terjesztettem be a magyar kir. belügyminiszterrel való láttamoztatás végett.

Maga a kiküldött bizottság kétszer is tartott nagy érdeklődés mellett és igen népes értekezletet és pedig az elsőt január 27-én, a másodikat február hó 22-én.

A bizottság határozatához képest kérdést intéztem az ügy ismertetése mellett mindenik katolikus templom gondnokságához, hogy van-e templomában a szegények részére persely kitéve? s mivel egyesületünk működését keresztény szellemben az egész Kolozsvárra kiterjeszti, hajlandó lenne-e a perselyben begyűlt pénzt egyesületünknek átengedni?

A kolozsmonostori, szentpéteri, minorita, szentferencendi és kegyesrendi templomok gondnokai megadták feleletüket és azokat a bizottság tudomásul is vette. A Szent-Mihály templom gondnokának, Dr. Kászoni Alajos úrnak felelete a bizottság gyűlése után érkezett be. Az adminisztrátor úr a templom persely pénzei közül egyiket sem engedheti át a Szent-Vince Egyesület céljaira, mivel a templom összes perselyei részben a templom javára, részben önállóan működő ájtatos egyesületek céljaira püspöki jóváhagyás útján alapítottak. Azonban alázatos vélekedésem szerint egyesületünk működéséből ez a templom sem maradhat ki és ezért püspöki engedélylyel ebben a templomban is kellene a Szent-Vince Egyesület céljaira perselyt állítani.

A görög szertartású templomok lelkészeitől átiratomra felelet még nem érkezett, de remélhetőleg érkezni fog, mert meggyőződésem szerint az igazi kereszténység szellemében kifejtendő ezen közjótékonsági munkásságunkat gör. kath. hittestvéreink is pártolják és abban tevékenyen közreműködni is fognak.

Az egyesület céljaira befolyt adományokat az egyesület szellemében való kiosztására Tódor János, Trefán Leonard és Rak József tagtársak személyeikben bizottságot küldöttünk ki, akik külön jelentést fognak tenni.

Az alapszabályzat miniszteri láttamozással 12469 906. szám alatt ellátva visszaérkezvén, a mi küldetésünk jéje lejárt és bekövetkezett a szabályzat szerint való megalakulás ideje, amire vonatkozólag szükséges azonnal intézkedni.

A Szent-Vince Egyesület szabályszerűen megalakulva és munkához látva oly irányban fejlesztheti működését, hogy városunkban az egész szegény ügynek rendezését kezébe veheti, vagy legalább is arra nagy mértékben közreműködhetik; mert hogy a szegény ügy Kolozsvárt rendezendő, arról senki sem kételkedhetik és ha egyesületünk erre tör, ebben a törekvésében mindenkinek — magának a hatóságnak is — támogatására méltán igényt tarthat és számíthat.

De egyikévé válhatik azoknak a jótéteményeknek, amiket városunk emberszeretete a szegénység érdekében hozhat és nagy-

ban közreműködhetik a szociális bajok enyhítésére, amiket leg-
alaposabban úgy lehet orvosolni, hogy ha legelső sorban ott se-
gitünk, ahol a szükség legnagyobb.⁺⁾

Az irgalmasság és könyörületesség Istene segítse Egyesüle-
tünket üdvösen munkálkodhatni.⁺⁺⁾

⁺⁾ Lásd a következő cikkelyt a szegény ügyről.

⁺⁺⁾ Az egyesület nagyon szépen megalakult, de sajnos! annál tovább
nem ment, működését meg sem kezdette.

A szegény ügyről.*)

I.

Az úgynevezett szegény ügyről óhajtanék szólni, de csak röviden az alkalomhoz mérten és nem kimerítően, mert sajnos! erről nem is lehet kimerítően szólni, oly kimeríthetetlen.

Az embert az Isten a természet, a föld urává teremtette; de az uraság rövid ideig tartott, mert abból a bűn következtében az ember kiesett és azóta az uraságból általában szegénység lett. Ez a természet szerint való szegény állapot, amely közös mindenkivel. „Átkozott a föld a te munkádban; fáradsággal eszel abból életed minden napjain. . . . Orcád veritékével eszed a kenyeret, míglen visszatérsz a földbe, melyből vétettél“ (Gen. 17., 19.), hangzott a Teremtőnek kemény, de igazságos ítélete, amely parancs volt. Azóta a kenyérért, a megélhetésért mindenkinek dolgoznia kell.

A megélhetési vágy ösztönöz a munkára, a tevékenységre. Munka nélkül megélni nem lehet, e nélkül a társadalom fent nem állhat. Mindenkinek annyija van, amennyit munkájával keres.

De még a munkának sincs meg mindig a megfelelő eredménye, mert a föld igen sokszor „töviseket és bojtorjánokat terem“. (Gen. 18.) Éreznie kell a munkaerőnek a maga elégtelen-

*) Az I. részt felolvastam a Szent-Antál felolvasó estélyen, a II. részt a Szent-Imre Egyesületben. Tartottam még az Egyesületben a vallástani előadásokon több felolvasást is, de csakis ezt az egy felolvasást közlöm itt, némileg kapcsolatosan a Szent-Vince Egyesületről mondottakkal.

ségét, szegénységét. De azért a munka sok mindent legyőz, s a munkást megélhetéshez, vagyonhoz, jóléthez segíti.

Hát aki nem dolgozik? Aki nem dolgozik, ne egyék. (Tessál. II. 3., 10.) De hát aki nem tud dolgozni? Szánalomra méltó szegény. És ilyenek mindig voltak. Ezek a valódi szegények; szegények közötti szegények, nyomorgók, akik iránt természetesen szánalommal viseltetünk.

Amíg az emberek az egy Istenben, a Teremtőben való hit által egymáshoz voltak fűzve, amíg az egységes eredet tudatával bírtak, amíg tudták, hogy mindnyájan egy teremtető atyának gyermekei s így egymásnak testvérei; a szegénység a testvéri szeretetben enyhülést talált. De amikor ez a tudat, ez az érzés az emberek között elhomályosult, amikor az ugyanazon Istenben való egységes hit az emberek között oszladozni kezdett és el is oszlott, mikor az együvé tartozás tudata megszűnt, mikor az emberek egymástól elidegenedtek, elhűltek, mikor különböző nemzetiségekre szakadtak, mikor testvérek helyett ellenségek gyanánt állottak az emberek egymással szemben: ugyanakkor a hitbeli szakadással a testvéri szeretet helyét is az önzés, az ellenséges gyűlölködés foglalta el és úr támadt a gazdag és szegény között is. Az emberek egymással való testvérisége az egy Istenben való hiten alapult és azért a szegények iránti könyörület mindig valóság-erkölcsi ténykedés volt, mely a hitből táplálkozott.

A különböző népek, nemzetiségek keletkezésével az emberiség egységes eredetének, az emberek egymással való testvériségének fogalma feledésbe ment s az emberiségre hosszas időközön át szomorú korszak borult, amely egész Krisztusig tartott. Ez a pogányság korszaka.

Nem lehet mondani, hogy azon hosszú idő alatt egyáltalán soha semmi jó sem történt volna, hogy az emberek egymással semmi jót sem műveltek volna (mert hiszen az ember az eredeti bűn által a rosra csak hajlandó lett, de teljesen meg nem romlott), csak hogy ez a jó nagyon szorványosan és nagyon fogyatékosan fordult elő.

A pogány világ képviselőiül a görögök és rómaiak tekintetnek. Itt a szegény ügyet nem ismerték, a szegényt nem szertették, utálták (odi profanum vulgus); a jót nem önmagáért mű-

velték; az emberek szerfölött önzők voltak és másokkal önzésből tettek jót; a nagy jótetteknek is mindig politika volt indokuk vagy háttérük; a jótett külsőség volt és nem belső érték; nem azért tettek a szegénnyel és pedig válogatás nélkül minden szegénnyel jót, hogy azt fölsegítsék, hanem hogy a tömeget önmaguknak megnyerjék. A szegény úgy egyáltalán nem volt szervezve s a betegek, nyomorultak számára kórházak nem léteztek; a szegény, a nyomorult teher volt, alkalmatlan és utált.

A zsidó nép Isten választott népe lévén, nála sok jó törvény volt; de a népet törvényei sohasem hatották át; külsőség volt nála minden. (Fehérített sirok.)

Általános humanizmus nem volt sem a pogányoknál, sem a zsidóknál. A pogányság a társadalom nagy részét lenézte, megvetette; a zsidóság a választott néphez nem tartozókat ellenségének tekintette.

Általános emberszeretet sehol sem volt. Azt Jézus Krisztus hozta a földre, aki az egész világért, minden emberért lett ember, mert minden ember lelke Isten képmása s ezt a képmást mindenkiben szeretni kell. A megváltásban, tanításában az egész emberiséget újból egyesíti, az emberek között a testvéri egyenlőséget újból helyreállítja s a felebaráti szeretetet odateszi Isten szeretete mellé a mikor azt mondja, hogy az első és legnagyobb parancs Istent szeretni, s a második embertársunkat szeretni hasonló az elsőhöz; embertársunkat pedig úgy kell szeretnünk, mint önmagunkat.

Az Isten, önmagunk és embertársunk szeretete a keresztény társadalom legfőbb elve, amely nem ismer határt és kiterjed mindenkre, aki embertársunk; tehát a szegény nyomorult is, sőt ezekre annál nagyobb mértékben, amennyivel inkább rá vannak szorulva. Az evangélium a szegényeknek hirdettetik és az első nyilvános tanítás is a szegények boldogságáról szól. S a mit Jézus tanított, azt példájával mutatta is. Életmódjául a szegénységet választotta; szegényebb volt mint bárki; és senki a szegénységet úgy nem szerette, mint Ő.

Az általános emberszeretet mellett a szegények segélyezését evangéliuma törvényévé teszi s gyakorlásának a módját is meghatározza: „A ki kér tőled, adj neki“. (Máth. 5. 42.) „Te pe-

díj midőn alamizsnát adsz, ne tudja balkezed, mint cselekszik jobbkezed“. (Máth. 5. 3.) „Úgy világoskodjék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon“. (Máth. 5. 26.) Miféle tökéletesebb módját lehetne a jótékonyosság gyakorlásának ennél megjelölni? Adni kell! ez parancs. Adni kell nyíltan, hogy mások a te példádön a jóra buzduljanak és a jótettekben az Isten dicsőíttessék; és mégis úgy kell adni, hogy ne tudja a bal, mit cselekszik a jobb, nehogy jótékonyaságod alázatosságát a kevélység szelleme megejtse. Hol kell ennél tökéletesebb tan! Valóban a jótékonyaságnak ennél tökéletesebb módját elképzelni, kitalálni lehetetlen. Oh mennyi jót lehet e szerint tenni! csak győzze az ember. De tenni kell, mert nem elég a tant csak vallani, hanem aszerint is kell élni.+)

És hol nyerhetne ez a tan tökéletesebb valósulást, mint azon szervezetben, gyülekezetben, egyházban, amelyet Jézus épen azért alapított, hogy az Ő isteni tanítását, az Ő evangéliumát a maga eredeti épségében tisztán és sértetlenül minden megszakítás nélkül állandóan fentartsa?! És valóban mi is az egyház élete más, mint a közjótékonyaságnak folytonos egymásutánja? Ki lenne képes felsorolni azon közjótékonyasági intézményeket: amiket az egyház és illetve az egyház által az emberek a keresztény emberszeretettől indítatva mások felsegítésére 2000 esztendő alatt létesítettek?

A keresztény szeretet, a caritás működésének egész története van. Mikor ezeket a sorokat irtam, előttem is az egyházi szegényápolás történetéről két kötetes könyv feküdt (Dr. Ratzinger ismeretes könyve). Itt tehát mindent elmondani nem lehet. De legalább megkezdeni lehet annak a felemlítésével, hogy már a legelső hivek az egyházban vagyonukat az apostolok lábaihoz tették, a szegények gondozására diakonusok választattak s az áldozathoz hozott adományokból agapékat, szeretetlakomákat rendeztek. Az oltárról vétetett a szegények kenyere s az oltár szolgáinak gondozásában állott. Az alamizsnálkodás vallási tényke-

+) Hová akarnak a szabadkőművesek ennél tovább menni? Birnak-e ennél többet és jobban tenni?

dés, a szegény ügy egyházi ügy volt, ebből keletkeztek a későbbi idők nagy alkotásai is: a kórházak, árvaházak, menházak, az azokban működő egyházi testületek, irgalmas barátok és apácák és a keresztény caritásnak megszámlálhatatlan más művei.

De nem részletezek, mert csak általánosságban akartam szólani. „A szegények állapota, a gazdagoknak velők való bánásmódja — mondja Ratzinger — próbaköve a kor vallás-erkölcsi állapotának és világnézetének. Arról, hogy vajjon a társadalomban uralkodnak-e magasabb eszmék és nemesebb érzelmek, vagy a minden baj forrását képező önzés vett-e rajta erőt: a magánjótékonyosság és a nyilvános szegényápolás művei tesznek tanúságot.”

Mert megjegyzendő, hogy bárminő intézmények alkotásában nyilatkozzék is meg a közjótékonyosság, de a keresztény hívőnek a magánadakozásra, az alamizsnálkodásra való kötelezettsége soha sem szűnik meg; ezt semmivel meg nem válthatja, ezt senki másra át nem ruházhatja. Rendezhetik akárhogy a szegény ügyet, de a magán alamizsnálkodásra való kötelezettséget rólunk senki le nem veheti. Különben is még elképzelni sem lehet oly intézkedést, amelyben minden szegény megkapja a neki szükséges segélyt. Bárminő jól is legyen a szegény ügy rendezve, azért mégis szegények mindig lesznek, akik a nélkülözések türelmes viselésében szereznek érdemeket a túlvilág gazdag kárpótlására s a kikkal szemben a vagyonosoknak módjukban áll keresztény szeretetüket fölöslegük megosztása által gyakorolni.

A társadalmi egyensúly fentartásának a legbiztosabb módja a gazdagoknak a szegények iránti szeretete s a szegényeknek vallásos türelme; ez nem engedi az egyensúlyt megbillenteni. Isten előtt mindnyájan szegények vagyunk; de egyrészünk tud dolgozni és vagyont gyűjteni, a másik nem.

Köteles a tehetős a tehetetlennek segítségére menni s vele jót tenni. De a testvéri érzésnek a megnyilatkozása is csak akkor igazán áldásos és nemes, ha annak a nevében történik, aki-ben mindnyájan testvérek vagyunk; a caritás is csak akkor igazán meleg, ha működésében az lelkesíti, aki azt az emberek szívébe adta. A jótékonyosság mindig vallásos ténykedés volt; a jót

Isten nevében tették, Isten vevében vették és azt Jézus fizette meg mindig.

Ez volt az igazi humanizmus, amely szeretetéből nem zárt ki senkit.

Szent-Antal kenyere, amiről Püspök Urunk Ő-Méltósága a többek között egyik státusgyűlési beszédében is a praktikus kereszténységről szólva elismerőleg nyilatkozott, a keresztény alamizsnálkodás kellékeinek a legjobban megfelel. Oltára van a szentnek, zsámolyánál perselye s abba hull a vallásos lelkek szeretet-adománya úgy, hogy valóban nem tudja a bál, hogy mit mivel a jobb. De azért a jó nyilvánvaló, mert a perselyben több vagy kevesebb, de mindig van; az soha ki nem ürül. Isten a keresztény jótékonyságnak időnkint különböző módját szokta megjelölni; most Szent-Antal kenyerét jelölte meg és mondhatni, hogy valóban bevált. Ennél nagyobb jótéteménye Istennek a szegények iránt most nincs; a szegények iránti keresztény szeretet előszeretettel most ezen persely körül gyűl össze, a keresztény szeretetnek a szegények iránt most ez a szolidaritása, a keresztény érzés és gondolkodásnak egymással való találkozása, egyezősége, egysége.

Felismerte ezt Püspök urunk Ő-Méltósága, amikor az első Szent-Antal felolvasó estélyen itt körülbelől így szólt: Különböző helyekről jöttünk össze, egymással nem beszélünk össze és mégis akik beszélünk, különböző kifejezésekkel ugyan, de mégis ugyan-egyét mondtunk. Igen, mert mindnyájan egyek vagyunk hitben és szeretetben a keresztény jótékonyság felfogását illetőleg.

Adja Isten, hogy ezen egységnek nagy következményei legyenek az ő ügyére, minden irányban.

II.

Egy pár évvel ezelőtt az egyik Szent-Antal estélyen felolvasást tartottam a szegény ügyről általában, azzal a szándékkal, hogy egy alkalommal külön fogok szólni a szegény ügy állásáról kezdet óta Magyarországon. Olvasgatva vizsgáltam az ügyet,

de annak valami különleges állapotára nem találtam, ami által más lenne a szegényekről való gondoskodás nálunk, mint másutt.

Az ember úgy van alkotva, hogy érzése a nyomorúság látásakor segélyre indul. Természeti adománya a könyörületesség az embernek, de ennek a gyakorlása kötelessége is.

Az összes emberiség egy emberpártól származván, a teremtésben mindnyájan testvérek vagyunk; mindnyájan Isten képe vagyunk teremtve, ami méltóságát képezi az embernek. A megváltásban az Üdvözítő újból lelkileg testvéreké tett. Egymást tehát szeretnünk kell és pedig kivétel nélkül szeretnünk kell egymást, mert mindnyájan testvérek vagyunk. Ez a testvéri szeretet pedig arra kötelez bennünket, hogy egymásnak javára legyünk és segítsen, aki teheti, azon, aki segítségére szorul.

A szegény állapot arnyira nem meggyalázó, hogy az Isten-ember magát a szegénységgel azonosította s úgy beszélt, hogy amit a szegényekkel tesznek, vele teszik. Amíg a szegényeket béketűrésre intette, addig a vagyonosokat figyelmeztette, hogy Istentől nyert javaikról számolni tartoznak.

Az emberi méltóságnak tehát minden emberben való fölismerése, a szegénységről és vagyonosságról alkotott helyes fogalmak azok az alapelvek, amelyek a gazdagoknak és szegényeknek egymáshoz való viszonyát megszabják. Ezt a keresztény társadalomban sehol sem szabad figyelmen kívül hagyni.

+ +

A pogány ősmagyarok, bárminő sok jó tulajdonságokkal ékeskedtek is különösen őseink, de a szegények iránt valami könyörületes szívűeknek nem igen mondhatók; sőt szolgává, rabszolgává tették a hatalmuk alá kerülteket.

A kereszténységgel azonban új világ köszöntött be nálunk is, olyan, amilyen van mindenütt, ahová annak áldást vivő fénye bevilágít.

A kereszténységnek nálunk úgyszólván a legelső észrevehető hatása a rabszolgák tömeges felszabadítása volt, akiket a magya-

rok hadviselés közben igáztak le itthon és a külföldön és akiknek a száma igen nagy volt.

De más alakban is nyilatkozott meg a keresztény könyörületesség, főleg az elhagyottaknak, az ügyefogyottaknak felkarolásában, a szűkölködőknek, a szegényeknek felsegítésében.

A jó példát mindenkben maga a magyar nemzet apostola, első szent királyunk adta, akit minden tetteben, egész eljárásában a kereszténység szelleme vezérelt, országlását ennek megfelelőleg igyekezett bevezetni, amit törvényei épen úgy bizonyítanak, mint tettei, egész élete.

A szent király püspökségeket, kolostorokat alapítván, azokat gazdagon ellátta adományokkal, szállodákat építtetett a szenthelyekre zarándokolóknak, kórházakat a betegeknek, a szegényeknek pedig alamizsnáját személyesen osztotta ki. Ezen jótetteinek nyilvánvaló jutalmául tartotta fenn Isten jobbát épen, a magyar nemzet legdrágább ereklýjét.

A ő példáját követték kisebb-nagyobb mértékben utódai s a magánosok is, úgy az egyázak, mint a világiak, gondoskodván a szegények és elhagyottakról. Adományaikat leginkább az egyházakhoz tették, miáltal az egyházak abba a helyzetbe jutottak, hogy egyeseken is segíthettek alamizsna alakjában és intézményeket is létesíthettek a szegények, elhagyottak és betegek — általában a rászorultak befogadására.

Szent-Gellért több szegényt állandóan segítézett, a betegeket pedig annyira szerette, hogy a poklosoknak saját ágyában adott helyet; gondoskodott a szegények iskoláztatásáról, taníttatásáról, neveltetéséről. Az ő nyomdokaín haladtak a többi püspökök is, akik jövedelmük nagy részét a szegényekre fordították. A szerzetesek maguk önkénytes szegénységre kötelezván magukat, a valódi szegényeket testvéreiknek tekintették és abból az alamizsnából, amit ők kaptak, ezeket is részesítették, akárcsak mint ma. De meg az egyházi törvények is kötelezték az egyháziakat a jótékonyág gyakorlására.

Az egyházi törvények szerint a tized negyedrésze a szegények fentartására volt fordítandó még pedig a betegek ápolására, a szűkölködők segítézésére s az utasok megvendéglésére. Az

egyházi vagyon úgynevezett interkaláris (időközi) jövedelmének egy része is a szegények és árvák fentartására volt fordítandó. Mondhatni, hogy a szegény-ügy a püspöki székhelyeken mindeütt rendezve volt. Szegényházak keletkeztek és kórházak, amelyek eléggé el voltak látva arra, hogy feladatuknak megfelelhessenek.

Főkép a kórházak a jótékonyiságnak igazán áldásos eszközei voltak, melyek nem csupán csak a betegek, hanem általában a nyomor minden neme előtt megnyíltak, sőt még a házi szegényeknek is juttattak segédelmet. A kórházak annyira egyházi intézmények voltak, hogy teljesen a püspökök joghatósága alatt állottak.

A kórházakkal kapcsolatosan alakultak a betegápoló szerzetes rendek. Ezek egy része az úgynevezett lovagrendek a nemesség soraiból került ki, a másik a polgári osztályból. Ez utóbbiak a betegápolás terén jelentékenyebbek lettek. Ilyenek Szent-Lázár, Szent-Antal rendje, amelyből voltak nálunk is Segesvárt a XV. század óta. A Szentlélekről nevezett betegápoló rend legelőször Szebenben mutatkozott a XIII. században és ez volt nálunk keresztesek nevezete alatt leginkább elterjedve. A rendeknek voltak férfi és nő tagjai. A betegápolással foglalkozó apácák közül nálunk a beguniák voltak ismeretesek, akik Csíksomlyón még a XVIII. században is meg voltak. Ezek nem annyira szerzetesek voltak, mint inkább társulatbeliek Szent-Domokos vagy Szent-Ferenc harmadik rendjéből; a nép kordás leányoknak nevezte őket a derekukon viselt övről.

Megjegyzendő, hogy habár mindenik kórház vallási intézmény volt, úgy az egyesek, mint a testületek, városok által alapítottak is, de mégis nem mindenik állott szerzetes rendiek vezetése alatt; azonban ahol világi egyének voltak is az ápolók, azok is mind egyházi hatóság alatt állottak.

Nem csak a nagy városokban, hanem a kisebb helyeken is voltak kórházak. Erdélyben voltak: Besztercén a városi kórház, a poklosok háza, Brassóban városi kórház, poklosok háza, Feketehalomban poklosok háza, Földváron a szentlélekrend kórháza, Gyulafehérvárt városi kórház, Kolozsvárt régi kórház II.

Endre idejéből (1205—1235.), Szentlélek kórháza, Szent-Jób poklos háza, Marosvásárhelyt szentlélekrend kórháza, Medgyesen városi kórház, Rozsnyón poklos ház, Segesvárt szentantarend kórháza, poklos ház, Szebenben szentlélekrend kórháza, poklos ház, Tordán keresztesek kórháza. Legnevezetesebbeknek és leggazdagabbaknak látszanak a segesvári és szebeni kórházak.

Mivel ezek mind adományokból, hagyományokból, alapítványokból létesítettek és tartattak fent, ezekből lehet következtetni a szellemre, hogy minő keresztény szeretettel mentek nyomorgó embertársaiknak a segítségére.

De ez csak egy neme, igaz, hogy erős, tartalmas, gazdag hajtása a keresztény emberszeretetnek. Emellett volt annak még más soknemű megnyilatkozása is. Ezek közül csak egyet említek föl: a szegény gyermekek neveltetését.

Ismeretes, hogy a káptalan és szerzetes iskolákban nagyon sok szegény gyermek nőtt föl, akik közül akárhány magas polcra emelkedett és a nemzeti előkelőségek sorát növelte. A tanulók kiképezésére szolgáló alapítványok nagyobb része az egyháziak részéről tétetett. Nem mérlegelhető eléggé annak jelentősége, hogy ezáltal lehetővé tétetett sok szegény gyermeknek a tanulás; sokan csakis így tanulhattak. Ezekre aztán természetesen nagyobb erkölcsi súllyal nehezedik a kötelesség megemlékezni a szegénységről. Nekem is egyik fővágyam — habár ezidő szerint elérhetetlen — legalább egy alapítványt tehetni.

De ki lenne képes a keresztény jótékonyságnak, minden nemét és fajtát felsorolni? Ezt még megkísérteni sincs idő és hely egy ilyen alkalmi előadásban; azért tovább nem is részletezek, hanem áttérek az újabb korra, a mai korra és azt is egy-két szóval érintem.

+ +

Az elhangzottak után mondhatná valaki, hogy ma másképp van. Én erre azt felelném, hogy amint vesszük. Igaz, hogy a mai kornak más a szelleme, mások az emberek. Az a kor, amelyikről a fentieket előadtam, vallásos kor, amelyikben az embe-

rek vallásilag is egyek voltak; ennek köszönik az ismertetett intézmények keletkezésüket. Később a nemzet vallásilag felekezetekre szakadozott és a vallásos érzés nem indította oly mértékben keresztényies cselekedetekre, mint azelőtt. Hosszas pangás, mondhatni semmittevés következett tartós időn keresztül. Ez igaz. De ma megint másképen van, mert ma megint az emberi szeretetnek sokféle megnyilatkozásával találkozunk, ha nem is oly mérvben, hogy az intézmények létesítésére elegendő lenne. Ma intézményeket leginkább a közálladalom létesít, mert azok költségeit egyesek vagy kevesek nem bírják. De azért egyesek nemeszívűsége is itt-ott akárhányszor szép tettekben nyilvánul meg mások javára. Hiszen a mai kornak a humanizmus a jelszava — habár nem is mindig keresztény motívumokból táplálkozva.

A ma nálunk, az erdélyi részekben a róm. katolikusoknál meglevő jótékony intézmények közül főlemlitem legelső sorban a különböző tan- és nevelő intézeteket az azokban levő sokféle alapítványokkal, az árvaházakat (nagyszebeni Teréz-árvaház), a gyulafehérvári „Pius Samaritánus“-nak nevezett szegényházat, a brassói, gyulafehérvári és nagyszebeni szegény betegápoló házakat, a kolozsvári kétféle kórodát a szegény elaggottak részére s a székelyudvarhelyi, a fogarasi, gyergyószentmiklósi és kolozsvári aggházakat, legfőképpen pedig a kolozsvári Szent-Erzsébet aggházát.

Ezek csakis az ismertebb katolikus jótékonyági intézmények, de a többi egyházaknak is vannak ilyenmű intézményeik, sőt az egyes megyéknek, városoknak is szegényházaik, árvaházaik, kórházaik. Legnagyszerűbb az államnak a kolozsvári tud. egyetem mellett fennálló Karolina országos kórháza, a különböző klinikákkal.

Ezekről tudok, de még lehet sok, amiről nem tudok.

Ma annyi közjótékonyági mozgalom kezdeményeztetik, hogy még számbavenni is alig lehet; de hiszen a szükségletek is igen sokfélék, számbavehetetlenek. Legalább azonban rámutatok ezek közül a közöttünk legismertebbekre, a tüdőbetegek szanatoriumára, Szent-Antal perselyére s a Szent-Vince egyesületre. Bámulatra méltó s valóságosan találékony

a keresztény jótékonyság az ő kiszámíthatatlan sokféleségében, különösen e két utóbbi téren. Pedig nem is intézmény, hanem csak szellem, a keresztény vallásos szeretetnek legjótékonyabb szelleme a szegények és elhagyottak iránt, amely örökre ékessége lesz ennek a kornak akkor is, ha letűnik: mondhatni, hogy divat, de nagyon szerencsés divat. Aki ezt a két irányát az önkényt megnyilatkozó nemes lelkeknek nem ismeri, annak fogalma sincs arról, hogy mennyi jót tesz Isten ezáltal a mai korban. Valóságosan hordják a pénzt mindenütt Szent-Antal perselyébe és érdekes, hogy valláskülönbőség nélkül.

Igazán keresztény szellemenben gyakorolt jótékonyság, ahol valóban nem tudja a bal, hogy mit tesz a jobb, mert csakugyan nem lehet tudni, hogy ki és mit tesz a perselybe. Pedig például nálunk^{†)} a barátok Szent-Antalának perselyébe annyi pénz gyűl be, hogy abból a város szegényeit kenyérrel állandóan el lehet látni, még a méltatlanokat is, pedig elegen vannak.

Ez mind szép, meghatóan szép, de még mennyi mindent kellene tenni, például a munkaképtelen szegények elhelyezésére s az árvák és elhagyottak eltartására, felnevelésére addig, hogy mindenkin segítve legyen! A tüdőbetegek sanatoriumai mellett még mennyi kórházra lenne szükség a szegény betegek gondozására! mert — sajnos — ma kezd az egész emberiség beteg lenni.

A keresztény könyörületességnek, emberszeretetnek tehát még több áldozatot kell hoznia. Kérdés azonban, hogy hozhat-e annyit, hogy azzal a nyomorúságon legalább láthatólag segítve legyen? Legalább láthatólag, észrevehetőleg. Mert mindenféle nyomorúságot e földszínéről elenyésztetni nem lehet; e föld síralmak helye, hol az emberiség boldogságát nem érheti el, mert az embernek végrendeltetése nem itt van; nincs itt maradandó városunk, hanem a mennyei Jeruzsálem felé kell igyekeznünk.

Azonban a könyörületesség sok nyomorúságon enyhíthet; csakhogy azt okosan kell gyakorolni. Keresztény erényről lévén

^{†)} Kolozsvárt.

szó, abból az okosságból nem hiányozhatók. Az oktalanság inkább árt, mint használ. Az eredmény érdekében a jótékonyt rendezni, szervezni kell. Itt Kolozsvárt annyi jótékony egyesület van, hogy azokat felsorolni is gondot ad, de azok úgy szólva egymásról tudomást sem véve működnek egymás mellett alig valami sikerrel. Míg ha egymásról tudomást véve s lehetőleg együttesen működnének, az eredmény észrevehetőbb lenne, inkább lenne a szegények sorsán segítve. Így pedig inkább csak pénzt szed ki a közönség zsebéből, azt sem tudja az ember a sok kéregetés között, hogy hányfelé szakadjon, meneküljön-e vagy elzárkozzék.

Pedig a jótékonyt gyakorlásánál nem szabad haragosnak lenni, nem szabad haraggal alamizsnálkodni, hanem jókedvűleg, mert a vidám adakozót szereti az Úr. Nem akarom ugyan az alamizsnálkodás törvényeit itt előadni, de mégis — a jótétemény benső értékét nem is nézve, nagyon fontos, hogy a kérővel emberszeretőleg bánjunk. A durván oda dobott adomány inkább megbántja a szegényt, mint hogyha üres kézzel bocsátjuk el, de nem szidjuk ki. Semmi sem bántja az ember önértékét annyira, mint a durvaság. Hát hogyha az még olyan érzékeny lelkű szegényt talál, aki kénytelen magát kéregetésre szánni — talán nem is önmagának, hanem hozzátartozó nyomorultjainak. Hány nemes lélek van ezek között, ki tudná azt megmondani?! és kérdés, hogy a durvaság, az indulatosság, a gőg neme éppen egyik ilyen legnemesebb lelket talált.

Szeretettel kell tehát lenni a szegény iránt még akkor is, ha annak nem adhatunk semmit. Ennek a szeretetnek nem szabad hiányozni sem amikor a szegénynek alamizsnát adunk, sem amikor jótékony célra adakozunk. A szeretet oldja meg a nagy társadalmi kérdést, aminek a szegénység csak egyik része, a szociálizmust. A szeretetnek azonban át kell hatnia az egész emberiséget minden rétegében, fent, alatt és a középen mindenütt. Ennek a szeretetnek pedig rendezettnak kell lennie; a keresztény szeretet caritás bene ordinata, jól rendezett okos szeretet, amely tevékeny és tudja, hogy mit cselekszik akár intézményeket támogat, akár a kol-

dusnak ad, mert hiszen bármennyire is legyen a szegény-ügy valaha rendezve, de szegények mindenkor lesznek közöttük. Az irgalmasság testi és lelki cselekedeteinek gyakorlása örökös kötelessége marad az emberiségnek, amely szeretet nélkül nem gyakorolható.

Boldog, kinek gondja van a szükölködőre és szegényre; a rossz napon megszabadítja őt az Úr. (40. zsoltár.)

A szent szeretet szellemét, a keresztény caritas lelkét kívánom magamnak és másoknak, mindnyájunknak.

Szent-István király a magyar ifjuság tanítója.

Megnyitóbeszéd a kolozsvári Szent-Imre Egyesület 1907. november 13-án tartott jubiláris ünnepélyén.

Három jubileum egyszerre ez évben a magyar földön! A honszerző hatalmas Árpádé, a szűztiszta, hófehér lilíomos Imre hercege, a keresztény jótékonságnak az egész világon csodált angyala — Szent-Erzsébet asszonyé. Szerencsés egy esztendő.

Mai ünnepünk Szent-Imrének, a magyar ifjuság védőszentjének szól születése 900-ik esztendejében.

+

Nincs egy szülőnek e földön nagyobb kincse, mint a gyermeke, abban akar tovább élni; több közül azt, amelyikben a saját egyéniségét leginkább kifejezve látja, a többi elé például állítja. Így van ez egy nemzettel is. Ez is a saját fiaiban él tovább, azokat a legdrágább kincsenek tartja s közülük azokat, akik faji jellegét, erényeit leginkább magukon viselik, azokat a többinek követendő példányképül — ideálul állítja.

Mínél közelebb van a patak forrásához, annál tisztább a vize. Mínél közelebb tudunk jutni valamely nemzetnek ősiségéhez, annál eredetibb tisztaságban látjuk annak faji sajátosságait, azokat a tulajdonságokat, amelyek nemzeti jellegét, karakterét alkotják, nemzeti egységét mintegy kidomborítják.

Nemzetünk fiai közül a legrégibb, akit leginkább ismerünk, első királyunk fia, Imre herceg. Amilyen ő volt, olyannak kell

lennie általában a magyar ifjunak; ő kell, hogy ideálja legyen a magyar ifjuságnak. Szent-István király tudta, hogy milyennek kell lennie egy magyar ifjunak és hogyan kell azt nevelni, hogy magyar ember legyen belőle.

Gondolkozó embernek van elhatározása és nem ötlete, van megállapodása, amihez ragaszkodik; célt tűz maga elé és tevékeny annak elérésében; a cél érdekében igyekezik magát másokkal megértetni s szerencsés, ha sikerül gondolatait másokba is átvinni; minél többeknél teteti ezt, annál könnyebben jut célhoz; az ilyen szerencsés gondolkozó.

Képzeljünk egy embert, aki nemzete élén áll és annak hazát akar alapítani. Minő gondolatok foglalhatják el az ilyennek lelkét! Ilyen volt a mi első királyunk, Szent-István. Ő hazát akart alapítani nemzetének azon a földön, amelyet elfoglalt. Ennek a nagy gondolatnak és elhatározásnak a folyamatába egyetlen fiát, Imre herceget is beillesztette, nemcsak, hanem egyenesen gondolatának, elhatározásának örökösévé nevelte.

A „Corpus Juris Hungarici“, a magyar törvénytár mivel kezdődik? Mi képezi annak első lapját? Az az intelem, amelyet az első magyar király intéz a szent Háromság egy Isten nevében egyetlen fiához, Imre herceghez. És minő világfelfogással, bölcseséggel és szeretettel, de határozottsággal is adja neki a leckét, a parancsot, a tanácsot, javalást, amikkel mind a saját, mind alattvalóinak életét ékesítse, amikor a legfőbb hatalom engedélyéből utánna országolni fog.

Nem szabad feltételezni, hogy legyen magyar ifjú, legalább is az egyetemi oktatás fokán, aki ezt az intelmet ne ismerje, ne olvasta legyen. Azonban Imre herceg születése 900-ik évének ünneplése most itt alkalmosszerűvé teszi, ha azt csakis emlékezet okáért legalább fejezetek szerint felsorolva, röviden egy-két szóval ismertetem.

Az előszóban lelkére köti István király fiának, hogy engedelmeskedjék atyjának: „örizze meg elméd a te atyádnak parancsolatait“. Példák felhozásával rettentí az atyai parancs megszegésétől s kéri szerelmes fiát, hogy engedelmeskedjék neki, mert ezután már férfiasan akarja nevelni. „Itt az idő, hogy ne mindig a puha

párnát ölelgesd, mely elkényeztet és tunyává teszen, ami a férfiaság elvesztegetése, a gonosz gerjedelmek melegágya és megutálása a parancsolatoknak, hanem olykor keményebben is bánjanak veled, hogy figyelmetessé legyen elméd az én tanításomra.“ 7. §.

A szent király tanításában az első helyet a vallásnak adja. Elsőben is parancsolja fiának, hogyha a koronát tisztességben akarja tartani, a keresztény katolikus apostoli hitet oly gondossággal tartsa meg és őrizze, hogy az Istentől neki alárendelteknek, mindnyájuknak, tehát az egész nemzetnek például szolgálhasson.

A szent király intelmeiben a második helyet az egyház foglalja el, amelynek magvát a mi fejünk, Krisztus hintette el, tagjai, az apostolok és szentatyák plántálták, az egész földön elterjesztették és erősen megépítették. . . . „Napról-napra buzgó törekvéssel kell őrt állanod a szentegyházban, hogy inkább gyarapodást lásson, mintsem fogyatkozást szenvedjen. Onnan is nevezék elsőben a királyokat felségeseknek, mert felsegélük vala az egyházat. Ezt cselekedjed te is, hogy koronád ékeesebb, életed boldogabb és a te napjaid számosabbak legyenek.“ 4. §.

A harmadik fejezet szerint a királyi trónt a főpapok rendje ékesíti s azért a királyi méltóságban a harmadik helyet a főpapok foglalják el. „Szerelmes fiam! ezeket az öregeket úgy őrizd, mint a szemed fényét. . . . az ő könyörgésük fog léged a mindenható Istennek ajánlani.“ 1. §.

Negyedik ékessége a királyságnak a főurak és a nemesek hűsége és ereje. „Legyenek ők neked, fiam, a te atyáid és testvéreid.“ 2. §. „Vitézlő rend legyenek, ne szolgarend.“ 3. §.

Türelem és igaz ítélet a királyi korona ötödik ékessége. „Ha kívánod királyság tisztességét, ítéletet szeress; ha bírni akarsz a te lelkedet, légy békességtűrő.“ 2. §.

A vendég és jövevény népekben oly nagy haszon vagyon, hogy a királyi méltóság érdem szerint nekik adhatja a hatodik helyet. — „. . . . gyöngé és törekeny az egynyelvű és egyszokásu ország.“ 3. §.

A királyok törvénytevő székén a tanácsot illeti a hetedik hely, mert a tanács állat (constituuntur reges) királyokat, kormányoz országokat. 1. §.

Az ösök követése a királyi méltóság nyolcadik lépcsője.

Azért atyák az atyák, hogy táplálják fiaikat. Az én szokásaimat, melyeket a királyi méltósággal egyezőknek látsz, kövesd. „Kicsoda az a görögök közül, aki görög törvénnyel igazgatná a rómaiakat? Senki. Kövesd azért az én szokásaimat, hogy a te néped között kiváltképen becsültessél és dicséretet nyerj az idegenek előtt.“ 4. §.

Az imádság gyakorlása a legfőbb eszköz a királyi üdvösséghez és azért a királyi méltóság rendtartásában a kilencedik pont ez. A szüntelen imádságban megtisztulás és bűnbocsánat vagyon. 1. §.

A jóságos cselekedetek törvénye főekesség a királyok koronáján és a parancsolatok között a tizedik. Mert a jóságos cselekedetek ura a királyok királya. „Tehát valamint az ő mennyei seregének teljességgel tíz kara vagyon, úgy a te életed forgásának is tíz parancsolatja legyen.“ 1. §.

„Mindezekből, amiket így egybeszedegtettem, készítettik a királyság koronája, mely nélkül sem itt nem országolhat senki, sem az örök életre el nem mehet.“ 12. §.

+

Ez az az ítelem nagyjában, melyet Szent-István fiához, Imre herceghez és ő benne legalább részben szellemi vonatkozásban az egész magyar ifjúsághoz intézett, mert Szent-István fiában az összes magyar ifjúságnak szólott, az összes magyar ifjúságnak tanítója lett minden időre, nemzete javára. Erkölcsi oktatásról szerkesztett könyv az ítelem, annak parancsai pedig általánosak és örök érvényűek.

Jól meggondolva a csak általánosságban felhozottakat, azt lehetne kérdezni, hogy adhatott volna-e egy hazát alapító szent király a kereszténység hajnalán ennél különb más útastást egyetlen fiának, akit utódjának szánt, akit a saját képére akart nevelni, akiben tovább akart élni? Evégre hiányzik-e tulajdonképpen ebből valami? És van-e abban valami fölösleges? Nem-e tökéletes kinyomata az egy nemzete jövőjét szíven viselő igazi bölcs királynak, beleöntve abba magyar szíve, keresztény lelke egész tartalmát?

Azt akarta, hogy az abban megjelölt erények szerint, az ott

kifejezett szellemben növekedjék és éljen fia, növekedjék és éljen a magyar ifjuság, hogy az legyen virtusa a magyarnak. És az lett-e? az maradt-e? Az sokáig és részben az ma is. Mert ha nem is mindnyájan, de mégis sokan vagyunk e hazában, akik aszerint élünk, aszerint akarunk élni. Hű fiaí akarunk lenni, hű fiaí akarunk maradni Szent-Istvánnak. Az ő szellemében, az ősök hagyományainak tiszteletbentartásával akarunk élni, nem pedig azokat megvetve úgy, mintha őseinkhez semmi közünk sem volna, mintha minden leszármazás nélkül, mint valami különös faj verődünk volna itt össze apa, anya nélkül.

Meg kell alkotni a nemzeti hagyományokból, a történeti fejleményekből a fajmagyar típust lelki és testi tulajdonságaival a maga erőteljességében, törekedni kell azt minél inkább megközeleíteni, minél erősebb magyarnak lenni testben és lélekben, képesnek és késznek minden védelemre az igaztalansággal szemben, saját fáját, vérét erősen szeretve, de tenkit sem gyűlölve, tiszteletet, szeretetet keltve maga iránt mindenfelé s ez által az idegeket is magának megnyerve.

Meg kell azonban jegyezni, hogy az ily módon összeállított típusból nincs kizárva a különböző elemeknek az a felszívódása, ami kezdet óta az idők folyamán egyik vagy másik nemnek a nemzet testében való beolvadásával folytonosan tart. Nagyon jól tudjuk, hogy az idegen hangzású név alatt is nagyon sokszor erős lélek él érzéssel, gondolkozással, a magyarnak minden nemességével beoltva, beleszövődve a nemzet testébe, élve és éltetve, küzdve és szenvedve a hazáért épen úgy, mint a magyar, mint a többi magyar.

A magyarnak a tiszteletreméltó nemzeti hagyományokból és a történeti fejleményekből megállapított fajképétől, típusától eltérni, attól mintegy elfajzani nem szabad; minden nemzedék legyen a nemes törzsnek egy-egy szép hajtása; ez legyen a nemzetnek természetszerű fejlődése, növekedése, tökéletesbülése: egészséges gyökereivel, erőteljes hajtásaival hatalmas tölgyhöz a hazai talajban hasonlítson a magyar.

Végül még valamit.

Sokszor sóhajtott és sóhajtott fel most is búsongva a magyar, hogy minő csapás volt a nemzetre Szent-Imre oly korai halála, hogy nem juthatott atyjának trónjára; sirt a nemzeti génusz sirja felett. De Isten bölcsesége, mely gondviselése karjaival utódok hiányában is képes volt fönn tartani e liliomkoszorus elárvult trónszéket, Imrénkben dicső példát akart adni a hitben gyöngé honnak azon magasztos fölfogásra, hogy az égi korona méltó még ily rendkívüli áldozatra is (Rosty). És meggondolandó, hogy mi volt üdvösebb a hazára? az ő bizonytalan, esetleg egy-két évi uralkodása-e? vagy hogy örökre pátronust nyert benne a nemzet az égből? és hogy a magyar ifjuság azokban az erényekben nőhet, amelyek őt az égbe vitték? Nagy kérdés ez és mindenestre alkalmas arra, hogy az ő korai halála fölött legalább is vigasztalódjék a magyar.

Ott ragyog a magyar kereszténység egének hajnalán a legtisztább fény, a csillagos kertekben díszleg a magyar hófehér liliom, édes illatával elbájolva magát a mennyet. Minő áldás egy országra a nemzeti erő szempontjából is, ha annak fiai kezdet óta oly ideált követhetnek, akit liliomtisztsága emelt nemzete pátronusául az égbe! Fölülmulja, túlhaladja ez bármely uralkodás dicső voltát, amelyet külföldben is a századok vihara nagyon megviselve, megtépászva, lefogyasztva szokott az utódokra átszállítani. Vigasztalódjunk tehát és örvendezzünk égi védőszentünknek, szűz Szent-Imre hercegnek. Legyen ezen ünnepségünk az ő emlékének szentelve születésének 900 éves jubileumán. Legyünk erényeinek, magyarságának örökösei, Szent-Istvánnak hű fiai.

A m. t. közönséges üdvözölve, ünnepségünket megnyitom.

Szent-Imre védelme*)

T. Közönség!

Kedves Ifjúság!

Az igazgató úr nem lévén ide haza, a vezető tanár úr szíves felhívására készséggel vállalkoztam arra, hogy egy-két szót szóljak, nem azért, hogy valamit pótoljak, mert hiszen itt arra nincs szükség, hanem épen ellenkezőleg, hogy e szép ünnepély felett, azt hiszem a T. közönség nevében is az elismerésnek adjak kifejezést. Ha az ifjúságnak volnék, ilyen szép ünnepet nem is adnék ingyen, hanem megadóztatnám a közöniséget és a begyűlt összeget beküldeném Szent-Imre szobrára, mint ahogy más helyt is teszik.

A mi Szent-Imrénk nem egy feltételezett valami, nem elvont fogalom, hanem történeti valóság. Kevés adatunk van, igaz, róla, de ami van, az elég arra, hogy őt a magyar ifjúság követésre méltó példaképnek tartsa; ő benne megvannak azok a hazafiúi és vallási erények, amiket a magyar ifjunak követnie, gyakorolnia kell; ő jámborul élt, tisztaságban, alázatosságban, engedelmségben, önmegtagadásban, munkásságban, sokat imádkozott, sokat tanult. Tanítója a híres Gellért püspök volt és atyja Szent-István király az első magyar pedagógus, aki fiát utódjának szánva, saját képére akarta nevelni; ez volt szándéka hozzáintézett intelmével. El is érte, mert olyan ifjává növekedett Imre herceg, hogy a magyar urak mindenki másnak a mellőzésével,

*) Záróbeszéd a kolozsvári főgimn. 1907. évi Szent-Imre ünnepélyén.

közakarattal fogadták királyukká, ami eléggé mutatja, hogy Imre herceg nem volt hülye.^{†)}

Hülye ifjuhoz nem írta volna Szent-István király intelmeit; ezek az intelmek igen is magas felfogást igényelnek. Hülye ifju mellé nem alkalmazta volna nevelőül a komoly Gellértet és Gellért nem töltött volna nyolc évet mellette. Hülye ifjut nem fogadtak volna el az erős magyarok oly sok versenytárs mellőzésével, közakarattal királynak.

Egyetlen egy történeti adattal, sőt még következtetéssel sem lehet még csak megkísérelni sem ennek az állításnak igazolását; ez egy nagy történeti hazugság cinikusan odavetve a szentnek megsértésére. Az egyház hülyéket nem iktat a szentek sorába. Szenteskedő sem volt Imre herceg, hanem valóságos szent, aki mennyei koronára méltattatott a földi helyett.

Nincs a népek, nemzetek életében példa rá, hogy ugyanabból a népből valaki képes legyen 900 éves tiszteletet, kegyeletet így megsérteni. Nagy lelki eldurvulás, faji perverzítás kell ehhez!

Minket azonban ez Szent-Imre iránti tiszteletünkben nem zavart, mert mi ezután is magyar szívünk és vallásos lelkünk összes érzésével ragaszkodunk hozzá.

A magyarság és vallásosság erényében, mint Szent-Imrétől kapott biztos örökségben éljen tehát és növekedjék a magyar ifjuság!

Köszönjük a szép ünnepet.

^{†)} Czélzás Eötvös Károly kiszólására, melyben Szent-Imrét hülyének és szenteskedőnek mondotta.

A vallástan tanulmányozása.*)

Non enim iudicavi me scire aliquid intervallos, nisi Jesum Christum,
et hunc crucifixum Epist. S. Pauli ad Cor. I. 2. 2.

Haec mea sublimior philosophia :
scire Jesum et hunc crucifixum.
S. Bernard. serm. 42. in canticum.

T. Uraim !

Minden tudás között a legfőbb, ami az ember lelki életére vonatkozik ; ebből mindenkinek tudni kell, ebből mindenkinek a szükségeseket tudnia kell, ebben mindenkinek szellemi képzettségéhez képest járatosnak kellene lennie.

A Szent-Imre Egyesületben olyan tanult ifjak jönnek össze, akik vallásos érzésüket és tudásukat megakarják tartani, sőt azt ápolni és fejleszteni kívánják, hogy majdan az életben, mint öntudatos katolikus férfiak foglaljanak helyet. Fölfogják és átlátják, hogy nekik az olyan szakbeli tudás mellett, amely őket hivatali állásuk betöltésére s azon fokozatos előhaladásra képesíti, szükségük van még abból is tudni, ami a lelket az élet legkényesebb kérdéseiben igazítja s Istenre irányítja.

A világi embernek is a vallástanból annyit tudnia kell, hogy

+) Bevezető beszéd az Egyesületben tartott vallástani előadásokhoz, tartottam 1908. évi március 16-án. Tartottam később más alkalmakkor még felolvasásokat Jézus istenségéről, az Ő egyházáról, mint helyetteséről e földön, az egyház apostoliságáról, amik az Évkönyvekben meg is jelentek, itt azonban azok közlését mellőzhetőnek találtam.

vallásossága lehetőleg öntudatos legyen, arról magának és esetleg másoknak is számot tudjon adni. De vannak-e ilyenek? vannak-e öntudatos katolikus világiak? Vannak; vannak, de kevesen vannak.

Az emberek ma sokat dolgoznak, sokat tanulnak, sokat is tudnak; akárhányszor bámulatraméltó egyik-másiknak a legaprólékosabbakra — a legrejtettebb dolgokra is kiterjedő tudása; de arról is, ami lelket Isten felé irányítsa, Őhözza vezesse — emelje, arról való tudatlansága is akárhányszor bámulatraméltó.

Minő nagy odaadással, éjjeli-nappali feszült munkával, mohó vággyal forgatják az emberek a tudósoknak, az emberiség úgynevezett nagy gondolkodóinak könyveit, tanulmányozzák egyik-másik filozófusnak rendszerét, olvassák a költőknek nagy mondáit! csak úgy nyelik magukba, belemélyednek, majdnem belezavarodnak azok kutatásába és oly nagy jelentőséget tulajdonítanak nekik, hogy szinte szeretnék azok szerint rendezni be a világ folyását. Ellenben azoknak az olvasásával, megismerésével, amelyek isteni sugalmazással vannak megírva, azzal a tudománnyal, amely azon istenileg sugalmazott kijelentésekből van felépítve, azokon alapszik, únják foglalkozni, sőt még lekicsinylik, lesajnálják azokat is, akik (az ők felfogásuk szerint) ezekkel butítják magukat és másokat.

E világon minden elmúlik; a nagy tudásból semmit sem visz el innen az ember egyebet magával, mint csupán csak azt, amit Istenről tud, ami reá vonatkozik. Nagy dolog ez; illik komolyan elmélkedni fölötte.

De a tudás csak tudás és nem érzés is egyuttal; az ismeretek mértéke adhatja a tudásnak egy bizonyos fokát, de nem szükségkép teszi az embert vallásossá is; ehhez szükséges, hogy a tudás áthassa az embernek nemcsak értelmét, de érzését is; a tudás és átérzés együtt teszik a tudatos vallásosságot, amire az értelmes embernek törekednie kell.

Mindent azonban nem tudunk meg, mindent nem bírunk megtanulni, mert a vallás Istenre — a végtelenre vonatkozik, az ember pedig véges — korlátolt, az az ő tudása is. Okos ember ezt belátja és azért tudásának korlátoltságát hitével pótolja, szükséges lévén igaznak tartani — elfogadni mindazt, amit Isten ki-

nyilatkoztatott és egyháza által élénk ad. A hit pótolja a tudást és a hitre mindenkinek szüksége van, mert Isten végtelensége mindenki tehetségét végtelenül messze fölülhaladja. A keresztény vallásban több a hit a tudománynál és azért ennek rendszerében helyesebben hittanról beszélhetünk, mint vallástanról.

A vallási igazságokat azonban a tudással vagy a hittel nemcsak megismerni kell és átérezni, hanem azok szerint is kell élni, nem elég tudásban és érzésben vallásosoknak lennünk, hanem gyakorlatilag is azoknak kell lennünk, mert különben a vallás nem lesz üdvös reánk, pedig ez a végcél.

Úgy vélem, hogy ezeket bevezetésül elmondhattam azok előtt az előadások előtt, amiket tudós egyházi férfiak szándékoztak egyesületünkben tartani a vallástudomány különböző részeiből, úgy a szent könyvekből, a hit- és erkölcstanból, mint a jogtanból és történelemből, sőt talán még a szertartástanból is, tájékoztatva azokban bennünket azokról a kérdésekről is, amelyek ma foglalkoztatják — úgyszólván izgalomban tartják⁺⁾ a fensőbb köröket, az értelmiség fensőbb köreit. Kivánom, hogy fáradozásuk nálunk megfelelő eredményt érjen el, ami nekik egyuttal a legnagyobb köszönet is lesz.

⁺⁾ Modernizmus.

Az ifjuság résztvevése a modern kor küzdelmében.

Megnyitó beszéd a „Szent-Imre Egyesület“ 1908. évi november 11-én tartott ünnepségén.

T. Közönség!

Magyarok Nagyasszonya vasárnapján elmúlt tíz éve, hogy a Szent-Imre Egyesület alakítása érdekében nyílt leveletem megírtam.^{†)} Ez az évforduló alkalom arra, hogy az elmúltakat összefoglalva, emlékezetbe visszaidézzem és fölöttük szemlét tartsak.

Amit tettem, nem bánom; meggondolva tettem; emiatt soha semmi szomorúság sem ért, sőt annál több öröm, mondhatni folytonos öröm, ha nem is valósult úgy gondolatom, mint ahogy reméltem, hiszen a valóság folyamata folytonos, abban szünet nincs, hatása ha nem is látható most még szemmel, fogható kézzel, de mégis észrevehető és később fölismerhető, tapasztalható is lesz.

Az ifjuságból a jóknak tömörülésére szükség van, ezeknek egymás mellé kell állaniok, sorakozniok, ideált választva és tűzve maguk elé. De a keresztény magyar ifjuság minő más ideált választhatna, mint Szent-Imrét? Kinek a zászlója alatt tömörülhetne, sorakozhatnék inkább, mint Szent-Imre zászlója alatt, amelyre magyar érzés, hazafiság, vallásosság, tiszta erkölcs van írva? Ebben kell, hogy nőjön, erősödjék a magyar ifjuság, hogy erős

^{†)} L. előbb a II. sz. alatt.

magyar nemzet legyen belőle, amely képes legyen élni a hazáért és helyt állani minden belső és külső bajjal, veszedelemmel szemben. Ép, erős magyarok akarunk lenni hitben és hazafiságban, Isten és haza szeretetében, méltók azokhoz az ősekhöz, akik magyarrá tették e hazát, tiszteletté a magyart.

Jelenleg nagy sikereket nálunk ne keressen senki, nagy eredményeket tőlünk most ne várjon senki, mert habár tudnánk is felsorolni néhányat,^{†)} de mi most még csak a készülődés stádiumában vagyunk és ebben a sok munkával úgy el vagyunk foglalva, hogy alig marad időnk most a külső világ számára is valamit produkálhatni; a jövőre való készülődés nagy munkája miatt erre most nem érünk rá.

De a jövőre való készülődés nagy munkájában való elfoglaltságunk mellett is a kort figyelemmel kísérjük, nemzetünk életéről, viselt dolgairól tudomással bírunk; és hogyha most még nem is veszünk azokban tényleg részt, de irántuk érdeklődünk és abból amit látunk, úgy véljük, hogy nagy átalakulások idejét éljük. Látjuk azt a szinte lázas tevékenységet, amely a társadalom minden rétegét áthatja, izgalomban tart jókat és rosszakat; látjuk a nagy küzdelmet, amely az ellentétes törekvések között úgy szólva élet-halálra foly; ezt látva a mi ifju vérünk is pezsdül, forrásba jő s alig várjuk, hogy az élet színterére kiállhassunk és a nagy munkában részt vehessünk.

Előre jelezzük, hogy mi a nagy nemzeti harcban ahhoz az irányzathoz kívánunk csatlakozni, abban a munkában akarunk teljes erővel résztvenni, amelyik nem felforgat és rombol, hanem konservál — restaurál; felszedi, összegyűjti a multnak tiszteletreméltó emlékeit és azokból épít és alkot történeti alapon az egész nemzet javára nagyot, akkorát, hogy annak áldásaiból minél többeknek jusson, jusson a nemzet minden hű fiának. Így jön létre, ez lesz az igazi nemzeti reneszansz.

^{†)} Mindenek előtt Évkönyvünk, amelyből már öt kötet jelent meg elég jelentékeny tartalommal; a Szent-Vince Egyesület, a szociális, az alkoholelleanes szakosztály, s Mária kongregáció szervezése a hittudományi előadások vezetésével, az évközben tartott nyilvános ünnepségek és mulatságok.

Mi ismerjük nemzetünk erejét, a nagy ős erőt és képesnek tartjuk, hogy saját erejéből újuljon meg, szülessék újra s erősödjék meg úgy, hogy továbbra is magyar nemzet maradjon és ez az ország Magyarország az idők végéig, örökre. Mi hiszünk ebben a megújulásban, hiszünk abban és bizonyosnak tartjuk, hogy az önmagából, önerejéből való ezen megújulás egyúttal nagy tisztulási folyamat is lesz, amely forrongásból diadalmasan tör elő a nemes elem, a tiszta magyar szellem, kihányva magából a salakot, amely érvényesülését akadályozta.

És a küzdőfelek ebben a harcban számitanak is az ifjúságra; azt keresik, igyekeznek maguknak megnyerni, a saját táborukba vonni,^{*)} mert tudják, hogy azé a jövő, akié az ifjúság. Mi azonban már választottunk. Restaurálni az ősök erényeiben a hazát és úgy vinni azt tovább. Ez a mi törekvésünk, ez a törekvésünknek irányzata, szelleme. Így ismer bennünket a nagy közönség is, a mi közönségünk, mely oly megható, fölemelő, lelkesítő meleg rokonszenvvel van irántunk, mint ahogy legközelebb a múlt évben is tanusította, nem szólva a mairól.

Isten segítse a nemzetet üdvösen alakulni át és segítsen mindnyájunkat jó magyaroknak lehetni s minden körülmények között maradni is.

Üdvözlöm a m. tisztelt közönséget és ünnepélyünket megnyitóm.

^{*)} A szabadgondolkodók, a „Társadalomtudományi Társaság” az ifjúságra vetette magát, a Szent-Imre körre is.

B e s z é d.

Mondottam a kolozsvári egyetem ifjusági zászlójának felavatási ünnepén
1909. évi május 19-én.

Püspökömnek, az erdélyi püspök Ö-Nagyméltóságának megbízásából állok itt ezen zászló előtt, hogy a neki felajánlott szeget az ő nevében abba beülleszem.

Egyetemi ifjuságunk zászlója levén, az előtt áldó szívvel és gondolkodó lélekkel meghatottan állok, mert alatta és körülötte az a része áll nemzetemnek, amelynek a közéletben a vezetés lesz a feladata, úgy szolgálni a hazát, hogy irányítsa a nemzetet.

Ez nagy feladat, akárkinek nem juthat, hanem csak annak, aki arra való, arra alkalmas, méltó; aki a nemzetet ismeri múltjában, hagyományaiban, törekvésében; tud vele érezni, képes gondolatát felfogni, szellemét megérteni, egyszóval lelkébe a nemzet egész életét felvenni; csak az ilyen vehet részt e hazában ezen nemzet munkájában. Az ifjuságnak erre kell nőni.

Legyen ifjuságunk érzésben — gondolkozásban magyar; őrizze kegyelettel a nemzeti hagyományokat; nőjön az ösök erényeinek követésében; tartsa tiszteletben nagyjainkat, buzduljon példájukon; legyen testben és lélekben ép, hogy egészséges jövőnek képezze alapját — magvát; legyen tanulékony és fogékony, hogy képes legyen a nagy feladatra, ami reá az életben vár. Ilyen ifjuságot akarunk; ilyen állja körül ezen zászlót és

ilyen távozzék alóla ki az életbe. Isten áldását kívánom a zászlóras a körülötte álló ifjuságra.

A szegveréshez jeligéül püspökömnek az ifjusághoz intézett levele záró szavait hangoztatom :

Állami életünk és a kinyilatkoztatott igazságokból merített isteni eszmények egysége legyen feltűzve elveink zászlójára és Isten kegyelme által rendületlenül beiktatva lelkünk legnemesbb birtokába.

Hívás Egyesületünkbe.^{*)}

Kedves Fiatal Barátaim!

Ha szabad mondani: Fiaim!

Nem akarom hosszas beszéddel Önöket és Önök elől az időt elfoglalni, de mégis az alkalom kívánja, hogy egy-két szót szóljak.

Magunkban levén csak, azt merném mondani, hogy szinte jó ez így, mert így legalább közvetlenebbül és feszélyezés nélkül beszélhetünk egymással.

Nem félek ugyan a nyilvánosságtól, mert hiszen mi nem beszélünk olyant, amit más is meg nem hallgathatna, de mégis most csak magunkban, tehát családiasan levén, családiasan is beszélhetünk.

Én óhajtanám a gyakoribb családias érintkezést, de ehhez nagyobb vonzódás, talán melegebb érzés is kell a családi tűzhelyhez és a családtagokhoz, mint aminőben legalább látszólagosan szűkölködünk. Többször voltam különböző alkalmakkor fent az Egyesület helyiségében, de alig találtam egy-két tagot. Egyesületi életünk alig van. Eddig nagyobb volt az érdeklődés. Valami bajnak kell lenni; mert lehetetlenség, hogy annyi katolikus ifju közül nem találkoznék többen rokonszenven a mi mozgalmunk iránt, mint ahogy jelenleg mutatkozik. Sajnos volna, igazán sajnós volna. Szeressük egymást, szeretettel közeledjünk itthonunkhoz és sok minden jóra fordul.

^{*)} Elmondtam az alakuló közgyűlésen, 1909. október havában.

Sorainkban szeretném látni az egész magyar ifjúságot, de mégis a kérésem az, hogy egyetlen egy se jöjjön hozzánk, aki nem érez velünk, nem helyesli a mi törekvésünket, mert az nem közénk való, jelenléte nem javunkra van, hanem kárunkra.

Régtől fogva figyelem az ifjúságot és nagyon szomoruan látom, hogy az ifjúság egy része — nagy része a leglázasabb tevékenységi korszakban nem érez — nem mutat kedvet a munkára, semmiféle munkára sem vállalkozik, indifferens — közömbös minden iránt. De nem mindenik ifjúság, hanem csak a magyar, a mi ifjúságunk. Szomorú ez Uraim, nagyon szomorú, szinte kétségbeejtő; az ember elkeseredik e fölött.

Mi a feladatunk? Minket az Úr Isten azért rendelt ide, hogy magyar és keresztény katolikusok legyünk; nekünk minden törekvésünket erre kell irányoznunk; nálunk itt jobb magyarnak és jobb katolikusnak nem szabad lenni; ha mi ebből engedünk, akkor mi célunkat feladtuk, akkor nekünk itt nincs létjogunk. Értsük meg Uraim! rendeltetésünket — feladatunkat és cselekedjünk aszerint. Aki sorainkba áll, annak az eszme helyességétől át kell hatva lennie, tisztában kell lennie feladatunkkal, látnia kell a célt, amely felé törekszünk; helyfoglalása ne pusztán külsőség legyen, hanem belső szükségesség, amely őt úgy szólva készíteti hozzánk jöni és velünk lenni.

Sajnos azonban, hogy az ifjúság nem mindenünnen hozza magával a szükségérzetét velünk egyesülni, mert hiszen ha szép számmal is vagyunk — most valóban szép számmal vagyunk — de még sokan hiányzanak sorainkból, akiknek itt kellene lenni. Rajta kell lennünk, hogy a távol levők is törekvésünket megismerjék és minél többen álljanak zászlónk alá, Szent-Imre zászlója alá. De megismételem, amit előbb mondtam, hogy aki nem érez velünk, az közénk ne jöjjön. Aki pedig helyesli a mi törekvésünket, az tartózkodás nélkül jöhet hozzánk. Hiszen végre valahára eljutottunk már odáig, hogy ma már nem is szégyen katolikusnak lenni, kezdi a világ sem tartani annak; sőt azt lehet mondani, hogy mintegy kezdünk divatba jöni; kezd mind több lenni azoknak a száma, akik őszintén katholi-

kusnak vallják magukat és odaállanak nyíltan — részt vesznek a katolikus mozgalmakban, amiktől élénken viszhangzik az ország mindenfelől. Kezd vallásos intelligenciánk lenni, a vallással törődő, a vallásért tenni kész intelligenciánk. A vallásos intelligencia pedig megvéd minden veszedelemmel szemben. Sorainkba tehát keresztény magyar ifjuság!

Ezen bizalmi közlések után Önöket ezévi alakuló gyűlésünkön szeretettel üdvözlöm és kérem, hogy a választásokat ejtsék meg.

Az értelmiség feladata a társadalmi átalakulásban.

Megnyitóbeszéd a Szent-Imre Egyesület 1909. évi november 17-én tartott ünnepén.

T. Közönség !

Amult évben ilyenyszerű ünnepségünkön már utaltam arra a nagy küzdelemre, amely a jó és rossz között foly és abból az ifjuság feladatára, szükségesnek mondván a jó szellemű ifjuságnak tömörülését. Most is erről kívánok szólni és mert évek óta beszélek így alkalmakkor, bocsánatot kérek, hogy ha a sok beszédben magamat ismételtem, de az úgy annyira áthatott, hogy nem igen tudok — és nem is akarok — tőle szabadulni és így folytonosan ugyanazon körben mozogva elnézhető, hogy ha olykor-olykor magamat megismételtem.

Nagy átalakulás idejét éljük minden téren. Az az ellentét, amely kezdet óta a jó és rossz között van, ma erősebb harcra készül egymás ellen, mint valaha. A romlás szelleme mindinkább és inkább terjeszkedve erősen szervezkedik; de másfelől a jó szellem is ébredéz általánosabban, mint bármikor; annak üdvös áramlata mind szélesebb körökben terjed, áthatja, életre kelti a lelkeket, mozgásba hozza az erőket, mind többeket állít talpra, oly életerős cselekvési készség és képesség mutatkozik mindenfelé, ami, ha tettere kerül a dolog és kitart, okvetlenül diadalt arat. A szervezkedés az ellentétes irányzatok között oly élénk, szinte izgalmas, a helyzet az ellentétek között oly feszült, hogy a harc már is folyamatban levőnek tekinthető, ami nem egy hamar ér véget. Nagy dolgok vannak készülöben.

Már adtam kifejezést abbeli nézetemnek, de annyira erős meggyőződése, hogy ismételten jó hangoztatnom, hogy abban a nagy folyamatban, amely kétség kívül társadalmi átalakulással jár, a mozgalmat vezetni, irányítani az emberiségnek az az osztálya van hivatva, amely arra készült, tanult és tud, az úgynevezett értelmiség osztálya, amely ismeri az emberiség alakulási — fejlődési menetét, képes abban irányelveket felismerni, azokat megérteni. Mert az emberiség életét elvek és azokra felépített tanok irányítják, ezeket pedig csakis a szellem munkásai, a tanult értelmes ember ismerheti fel, foghatja fel, magyarázhatja. Akár az individualizmus, akár a szocializmus érvényesüléséről folyon a szó, az átalakulási folyamatban az értelmiség kell, hogy vezessen. Ha nem az értelmiség vezet, hanem a tudatlan tömeg, az átalakulás nem elvek szerint üdvösen fog lefolyni, hanem okvetetlenül felforgatással, rombolással fog járni.

Itt tehát nagy dologról van szó, igen fontos érdekről, arról a kérdésről, hogy az átalakulás minő szellemben történjék. Mert a tanultságban is van jó és rossz szellem és e kettő itt is egymással épen úgy harcban áll, mint a világon bárhol. Mi a jó szellem érvényesülését akarjuk, amely erejét abból a forrásból meríti, amely minket éltet; ebben a szellemben képezett értelmiséggel kívánunk együtt működni, erre a munkára készülünk mi; ehhez a munkához munkásokat kell nevelni, a küzdelemhez küzdőket edzeni, a harchoz katonákat képezni; ezeket pedig az ifjúságból lehet és kell venni.^{†)}

Erős meggyőződése, hogy a legértékesebb munka általában az ifjúságnak, de különösen az ifjúság azon részének nevelése, amely hivatva lesz a közéletben mint tisztviselő a társadalmat irányítani, vezetni; a legbecsesebb munka a haza szempontjából is ennek az ifjúságnak testileg — lelkiileg abban a szellemben megtartása és edzése, amelyet kezdet óta az évek során annyi gonddal és fáradsággal igyekezzünk a gyermekifjuba beleoltani. Ennél üdvösebb munkát a közélet szempontjából nem vé-

^{†)} L. székfoglaló beszédeim között a férfiak Mária kongregációján mondott beszédemet.

gezhet senki; aki ezért áldozatot hoz, az igazán jó célra áldoz, a hozott áldozat ennél hasznosabban nem jövedelmez sehol, ez valóban praktikus áldozat, amelynek sokan — mindenki veheti hasznát, aki a jó szellem érvényesülését — uralmát a közéletben — a társadalomban kívánja — akarja.

Ma az embermentésért, a népnevelésért sokat fárad, sokat áldoz állam és társadalom és ez nemes munka is; az emberszeretet szinte leleményes a találóbbnál találóbb utak — módok kieszelésében, amelyek között nem egy poétikusan szép — meg-ható. Egészen helyes. Az állam és társadalom gondoskodása ez önmagáról az emberszeretet jegyében. Ebből a munkából azonban sok kárba vész, eredménytelenné válik, nem mindenkit tud az állam, a társadalom önmagának megmenteni, mert itt — hogy úgy fejezzem ki magamat — nagy az esély százaléka. Mi azonban oly erővel dolgozunk, erősítjük magunkat és neveljük táborunkat, amikből egyetlen egynek sem szabad elveszni, kárba-menni, hanem mindenik egy-egy harcoló katonája kell, hogy legyen ügyünknek, a közéletnek. Miértünk tehát, a mi ügyünkért érdemes áldozatot hozni, az nem vész kárba, ez praktikus áldozat.

Mit akarunk? mire készülünk? Az áramlat, amely ellen küzdenünk kell, az Isten és haza nélküli, de sőt határozottan Isten és haza ellenes nemzetköziség. Ez ellen talpra kell állani, kezét kell fogni és teljes egyetértéssel síkra kell szállani mindenkinek, aki hisz Istenben és ragaszkodik a hazához, aki nem engedí a vallás és haza fogalmát a társadalomból kiirtani, aki nem tartja megengedhetőnek az új társadalmat sem ezek nélkül építeni fel és rendezni be.

Mi ily irányu harcra készülünk, mi ily irányban folytatunk küzdelmet. És minő nagy öröm, látnunk és tudnunk, hogy ez a törekvése a mi egyházunkon kívül élő keresztény ifjuságnak is,+) midőn tagjait a Krisztusban való élet abszolút értékével hívja a krisztusi eszményhez, akinek tanítása a valódi, egészséges nemzeti szellem egyedüli szilárd alapja, mint felhívásában mondja. Ezt kell tartanunk, ezt kell vallanunk mindnyájunknak, erre az

+) Bethlen Gábor-Kör.

alapra állanunk, egyesülnünk a Krisztusban mindnyájunknak és a pokol minden ördöge sem vehet erőt rajtunk. Mi lenne, hogyha a mai vallás és hazaellenes áramlatnak egy egységes keresztény magyar ifjuság állana ellen! És mi lenne általában e hazára, ha annak egész ifjusága ugyanazon vallás és hazafias érzésben és gondolkodásban növe készülné jövő feladatára! Oh hozza is az Isten valahára ezt a boldog időt e hazára!

Ha mi egy életerős vallásos és hazafias intelligens társadalmat teremtünk, ezzel szemben hiába próbálkozik a romboló szellem, nem fog győzni; de ha nem teremtünk, győzni fog. Vallásos intelligencia megvéd minden veszedelemmel szemben. A társadalomnak kötelessége gondoskodni önmagáról, saját létele forog kockán inkább, mint valaha, a legnagyobb áldozattól sem szabad visszariadni — elzárkozni önmaga megmentésére. Támogatni kell az ifjuságot, mely a harcra készül; nemzedéket kell nevelni, mely a küzdelmet felveszi s folytatja. Nem elég az ifjuságot gondos felügyelet alatt a középiskolán keresztül vezetni s azután ott hagyni épen akkor, mikor az önnevelés nehéz munkájában a támogatásra leginkább rászorul.

Meg kell ismerni az élet szükségleteit, annak követelményeit; egy bizonyos gyakorlatisággal, jóllátással áttekinteni — átnézni az életen, azt megérteni s az ifjuságot a vallásos és hazafias érzés és gondolkodás ébren tartása és ápolásával ahhoz képest kell nevelni. Ma kétségtelen, hogy két tábor áll egymással szemben; a küzdelem közöttük az Isten és haza körül forog; a harc csak az egyik fél teljes győzelmével érhet véget; rajta legyen, hogy mi győzzünk. Ez legyen erős elhatározásunk; ettől legyen áthatva és legyen ettől áthatva ifjuság és közönség egyaránt és a közönség között főképp az ifjuság vezető: a tanárok; mert különben csak kísérletezés, erőlködés egész vállalkozásunk, ami tartós nem lehet, sikerre — eredményre nem vezethet.

A T. közönséget üdvözlöm és ünnepségünket megnyitom.

Az ifjusági mozgalmak pártolása.

Megnyitó beszéd a Szent-Imre Egyesület 1910. évi november hó 16-án tartott ünnepén.

A mai kor társadalmi mozgalmai között a legimpozánsabbak a katolikus gyűlések, amin nem is lehet csodálkozni, mert hiszen azokon nem holmi divatos, muló eszmeáramlatról van szó, hanem magáról az örök Istenről, az Ő ügyéről. Hogy ezek a gyűlések minő méretekben tartatnak, arra felhozom a most (1910. évi) szeptemberben Kanadában tartott XXI. nemzetközi*) eucharisztikus kongresszust, ahol az oltáriszentséggel olyan körmenet tartatott, amelyiken 150,000 férfi vett részt (csakis férfiak vehettek benne részt), de körülbelül egy millió nézték végig; a körmenet hat kilométer hosszú utat tett meg, hat és félóraig tartott; a misén 300,000-en voltak jelen; 40,000 tanuló ifju vonult el hódoló menetben a pápa képviselője előtt.**) És ez nem

*) Ez az igazi nemzetköziség, csakhogy nem internacionale a neve, hanem katholicizmus.

Az angol katolikusok f. é. augusztus első napjaiban tartották II. nagygyűlésüket; ennek volt egy nagy érdekessége is. Dowling régen dolgozik azon, hogy a világ katolikusait egy egyetemes egyletbe összehozza. Ezt az eszmét már a tavalyi kongresszuson vetette fel. Mindenfelől bátorítást — buzdítást kapott.

A római Avenir d' Italia a mainzi német katolikus nagygyűlést üdvözölve: Azt a kívánságunkat fejezzük ki, hogy a nagygyűlés mindazokkal teljes harmoniában járjon el, akik az összes államokban a katolikus hitet követik.

++) Madridban a nemzetközi eucharisztikus kongresszuson 30,000 gyermek részesült az áldozás szentségében.

Az angol királyi koronázási ünnepekor 100,000 tizenkét évesnél idősebb gyermek jelent meg a Kristály-palotában a királyi pár előtt.

amerikai nagyítás régi időkbel, hanem valóság, csak pár héttel ezelőtt, úgyszólván a szemünk előtt folyt le. Az ember nem talál szavakat, hogy hozzászóljon, hanem szó nélkül ámul és bámul fölötte. *)

Mínő benyomással, mínő hatással távozhatik, mínő emlékeket vihet innen magával mindenki, az egész közönség, öregek és ifjak egyaránt! és mínő közönség, mínő ifjuság lehet az, amely ily számban jó össze demonstrálni legnemesebb érzését, hitét, valóságát! Egyik olyan, mint a másik; teljesen méltók egymáshoz; apa és fiu egymáson buzdul, együtt lelkesül, a legnemesebben verseng Isten és az Ő szent ügye mellett. *Exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra.* **) Valóban felmagasztaltatik az Isten minden nemzetek között, felmagasztaltatik az egész földön.

És ez így van nemcsak Amerikában, hanem ilyen formán van — habár kisebb arányban itt Európában is. A nyáron Augsburgban tartott kath. gyűlésen 2000 egyetemi tanuló vett részt az apáknak oly öröme, hogy ezek gyönyörködni elmentek fiaik lakomájára is, ahol az érsek együtt koccintott velök, nemzeti szokás szerint utána csinálva az ifjuság elnökének fogásait. ***) És ez helyes. ****) Az apáknak és fiuknak együtt kell lenni minden nemes mozgalomban, hogy tanuljanak a fiuk apjuktól dolgozni, s az apák meg éledjenek fiaik eleveenségében. Így van ez helyén. Nem hagyhatják az apák teljesen magukra fiaikat, nem

+) Olvastam Phildius Keresztélynek egy előadását „Az ifjúsági keresztény egyesület világszövetségének működéséről“, amely szerint az egyesületnek Svédországban 10,000 munkás tagja van, Hollandiában 2000, Angolországban 15,000, Svájcban 10,000, Dániában 13,000, Norvégiában 17,000, Németországban 130,000, az Északamerikai Egyesült-Államokban 500,000 egyetemi hallgató és emellett 90,000 vasuti alkalmazott. Az egyesületnek a világon szétszórva 348 millió korona értékben 1300 egyesületi háza van, ezek közül a párisi egymagában 400,000 koronába került.

++) Pszalmus 45. 10.

+++) A katolicizmus nem ellensége a nemzetiségnek.

++++) A XX. olasz katolikus nagygyűlésen „Az ifjúsági szövetség“ elhatározta, hogy a különféle társadalmi osztályok részére külön ifjúsági szervezeteket létesítsenek.

törődve velők, és nem távozhatsanak a fiuk apáik erényeitől. Fiaikban élnek tovább az apák nemzedékről nemzedékre az emberiség életén át és azért az élet és tökéletesedés törvénye szerint az apáknak kötelességük van fiaikkal szemben, még pedig a köz szempontjából ezek hasznavehetősége szerint fokozatosan.

Az apáknak ezen kötelessége alapgondolata, vezető elve beszédemnek; ezt akarom kifejezni a felhozottakkal és a még felhozandókkal. És ezeket már hazulról veszem; és vehetem is, mert van mit venni hazulról is.

Itt nálunk a tegnap és az előző napokon tartatott a X. katolikus nagy gyűlés Budapesten. Szép gyűlés volt; ott volt, akitől csak lehetett a püspökök és papok nagy száma mellett a hívek ezreinek sokasága. Megbeszélték a katolikus ügyeket kimeríthetetlen, össze nem foglalható tárgysorozatban. Tanultak és tanítottak; lelkesültek és lelkesítettek a katolicizmus fenséges erejében, mely ha itt-ott gyengének is látszik, de világfolyamat lévén, a különböző nemzeteknél azok buzgóságához képest érezteti hatását Isten örök tervei szerint. Még az is megtörténhetik, hogy innen vagy onnan elvételik Isten országa és más népeknek adatik. Ettől a lehető legnagyobb csapástól az Isten minket mentsen meg. És emberileg szólva, ettől nem is tarthatunk, mert ahol oly erő van, mint aminő a magyar katolikus nagy gyűlésen megnyilatkozott, ott élet van és nem a pusztulás veszedelme, remény a jövőben és nem kétségeskedés.

Részt vett a magyar kath. nagy gyűlésen az apákkal az ifjuság is. Magyar katolikus lelkének nem kisebb szónok által adott kifejezést, mint Gróf Apponyi Albert, aki az ő ideális közéleti tevékenységével méltóvá tette magát arra, hogy az ifjuság általa kívánjon szólni. És szólott is úgy, ahogy Apponyi szólhatott a magyar katolikus ifjuság bizalmából; szólott nemesen, fenségesen, ékesen az ő szellemének nagyságával, szívének gazdag áradásával. Örült és boldog volt, aki hallhatta. Hallották, mert ott voltak és ott vannak a mi Egyesületünk képviselői is, amíg mi itthon ezt a szerény kis ünnepet rendezzük védőszentünk tiszteletére, de egyúttal hálánk kifejezéséül is az erdélyi róm. kath. státus iránt évi közgyűlése előestéjén. És erre nekünk most különösen nagy okunk van.

Minden alkalommal hálásan ismertük el a közönség rokon-szenvét, amellyel bennünket támogatott, de a múlt évben az erdélyi róm. kath. státusgyűlés oly határozatot hozott, amellyel létünket biztosította, elrendelvén Egyesületünk évi rendszeres segélyezését.^{†)}

Ime tehát nekünk is vannak apáink, akik felismerték a mi törekvésünket és nem nézik részvétlenül a mi küzdelmünket, hanem gyámolítanak és segítenek bennünket.

És hogy ha a rajtunk kívül álló egyházak és nemzetiségek is gonddal karolják fel saját itjuságukat^{††)}, nehogy a vallástalan-ság, erkölcstelenség, hazafiatlanság útjára sodortassanak és zűlésnek induljanak, nohát a mi apáink sem rosszabbak ezeknél, jut az ők szeretetteljes gondosságukból is az ők fiaíknak.

Elismerjük tehát, hogy státusunk tagjai — apáink megtették kötelességüket, meghozták áldozatukat a mi létünk biztosítására; hálásan ismerjük el ezt; de egyúttal érezzük is a kötele-séget, úgy viselni magunkat, hogy apáink bennünk ne csalód-janak, úgy élni, hogy annak idején az ők nyomdokaiba léphes-sünk és az ők nemes munkájukat hazánk és egyházunk javára folytathassuk. Ezt fogadjuk.

Ennek kijelentése mellett megismételem hálás köszönetünket az erdélyi róm. kath. státus íránt, a m. t. közönséget üdvözlöm és ünnepségünket megnyitom.

^{†)} L. az erd. róm. kath. státusgyűlés 1909. évi jegyzőkönyvének XXII. pontját.

^{††)} Teszik ezt nálunk a reformátusok, unitáriusok, izraeliták és fő-kép a románok.

A keresztények egyesülésének szükségessége.

Megnyitóbeszéd a Szent-Imre Egyesület 1911. évi november hó 15-én tartott ünnepén.

Sokszor és sokféle alakban adtam kifejezést annak, hogy miért szervezkedtünk Szent-Imre zászlója alatt egyesületté. Azért, hogy képesek legyünk azt a szellemet, amiben gyermekkorunk óta a szülői házban és az iskolában nevedtünk, felnőtt korunkban is megtartani nem csak, hanem az életet megismerve, érett ésszel, meggondoltsággal, belátással magunkat abban öntudatosan tovább nevelni, testileg — lelkiileg erősíteni, fejleszteni, hogy akarjunk és tudjunk az életben azok lenni és maradni, aminek készülünk: vallásos és hazafias munkásai a köznek.

Oly időben kezdtünk szervezkedni, amikor a legnagyobb veszedelem fenyegette azt a szellemet, amit magunkkal hoztunk, amiben élünk és amiben élni kívánunk. Az az általános nagy forrongás, amiben korunk vajudik, akkörül az alap körül zajlik — hullámszik, azt fenyegeti alámosással, elmerítéssel, megsemmisítéssel, amelyen egész létünk nyugszik; legelső sorban a vallás és haza ellen támadott, hogy ezeknek még fogalmát is kiírta a közfelfogásból. De nem tudta és nem tudja, mert az emberiség ezen legnagyobb kincsének a védelmére állott.

Szinte azt mondhatnók, hogy a védelmi akciót az ifjuság kezdte. De ha az ifjuság kezdte is, az ő lelkesültsége tovább hatott, szétáradott és oly általános védelmi harc indult meg az egész vonalon, hogy bár a harc még tart, de a győzelem már kivívottnak tekinthető. Tessék csak szétnézni az ellenség táborán,

az annyira elcsendesedett, mint hogyha a fegyvert már le is tette volna. Nem tette le. De mi is résen állunk. Ők tagadhatatlanul igen jól vannak szervezve, de a mi táborunk meg akkora, oly erős, hogy azzal szemben hiában vállalkozik. Elmondhatjuk, hogy ha különböző téren és különböző eszközökkel is, de minden jó ember a mi harcunkat harcolja, velünk van, talpon áll Istenért és a hazáért. Mert ekkörül foly a küzdelem. Nem is említve a katolikus nagy gyűléseket, amiknek óriási a hatásuk, csak egyeseket hozok fel, igaz, hogy a legjobbakból, akiknek lelkük mélyéről fakadott megnyilatkozásuk mint győzedelmes jelszók járkák be az országot és irányítják a nemzetet.

Tisza István szerint a magyar nemzet Isten igazi tisztelete nélkül nem lehet boldog és haladó soha sem.^{†)} Ő mondotta híres nyitrai beszédében, hogy a protestantizmus és katolicizmus mint két erős kar az istentagadással szemben együtt vezesse vissza a nemzetet Krisztushoz.

Egy másik protestans, Bernáth István meg a következőket mondotta a Kalvinszövetség gyűlésén: Az emberiség és a nemzet nagy érdekeit szívükön viselőknak egy nagy egységes táborban kell egyesülniök ama kereszténytelen irányzatok ellen, amelyek a haladás hamis cégére alatt a vallás és pedig első sorban a krisztusi vallás megsemmisítésével a társadalom romlására szövetkeztek. . . . Nem ismerek nemesebb, nem ismerek szentebb elhatározásokat, mint amelyek a vallás védelmére egy táborban egyesítik mindazokat, akiknek a nemzet és emberiség érdekei igazán szívükön fekszenek.

Közülünk csak egyedül Apponyit idézem a következő mondatával: ^{††)} Én szívem minden dobbanásával, lelkem minden érzésével azon dolgozom, hogy szeretett hazámnak nemzeti társadalma és nemzeti állama ne legyen más alapra építve, mint Krisztus, mert ez az alap dacol az idők viháiraival, ez nem a tegnapé, sem a holnapé, hanem az örökkévalóságé.

Ime T. Közönség! a nagy lelkeknek, a gondolkozó nagy

^{†)} A nagyváradí püspök beiktatásakor az ebédnél mondotta.

^{††)} Mondotta a győri püspök beiktatásakor.

lelkeknek a találkozása — ha különböző irányból is. Hát ha még mint *acies bene ordinata* teljesen egyik volnánk! Oh miért is nincs ez így! De ha ma nincs is így, legyen így holnap, legyen így a jövőben. A közös veszedelemnek józan belátása, a közös védelemnek a szükségessége, az elfogulatlan felfogás hozzon össze, egyesítsen és a szeretet tartson együtt. Ha egy táborban vagyunk, akkor egymást megismerjük, megszeretjük és többé egymástól el nem válunk. Ha nem tud összehozni a fejünk, hozzon össze a szívünk. Ne vitatkozzunk azon, hogy kinek van igaza. Ha örökös szemrehányásokkal, ha a multak folytonos hánytorgatásával mindig csak azt vitatjuk, hogy kinek van igaza, soha össze nem jövünk; szeretettel azonban közeledhetünk egymáshoz, megérthetjük egymás.

Egy a hazánk, egy a Krisztusunk, egy alapon állunk. Egyesüljünk annak közös védelmére. Egységes fellépéssel, közös védelemmel nagyobb eredményt tudunk elérni, inkább tudjuk a közös ellenséget megfélemlíteni, megfutamítani. Egyesüljünk! S ha vonakodnak, ha nem teszik ezt az öregek, ne legyünk elfogultak mi ifjak,^{†)} vessük meg az egyesülés alapját a közös szeretetben, amely lassankint az ellentéteket áthidalja — kiegyenlíti. Előre a krisztusi úton Istenért és a hazáért!

Ünnepségünket megnyítom.

^{†)} Bethlen Gábor-Kör. Lásd az 1909-ben mondott beszédemet a XXI. alatt.

B u c s u s z ó

a Szent-Imre Egyesületnek Kolozsvárról való eljövetelemkor.

Szeretett Fiaim!

Ertesültetek arról, hogy egyházi hatóságom úgy rendelkezett fölöttem, hogy innen Kolozsvárról el kell költöznöm. Ez az Egyesülethez való viszonyomat annyiban érinti, hogy a tiszteletbeli elnök feladatát nem végezhetem és így ezen tisztséget le kell tennem. Válasszatok helyettem az Egyesületnek megfelelő tiszteletbeli elnököt.

Az Egyesülettől azonban nem búcsuzom el, attól nem akarok elszakadni. Hogyan is szakadhatnék el? Az az én alkotásom, legkedvesebb alkotásom; lelkemből hoztam létre. Veletek. Oh, ha ki tudnám fejezni mindazokat a reményeket, amiket ehhez az Egyesülethez fűztem és fűzök állandóan! De ti azt így is értitek; megértettétek, akik lelkesültséggel a zászló alá állottatok. Legyetek is hívek hozzá; a magyar ifjunak nem szégyen Szent-Imre lovagjának lenni, minél többen legyetek; a haza érdeke ez; már is generáció — nemzedék a sorotok; ennek vége-hossza ne legyen, akkor a haza fénye derül.

Az Egyesülethez való viszonyomnál fogva elhatároztam könyvtáramat halálom esetén az Egyesületnek hagyni. Most a költözködéssel meg mozdul az is. Hogy ne kelljen az egészet magammal vinni s halálom után ide visszaküldeni, kiválasztottam abból azokat, amelyeket új állásomban tudok nélkülözni, Ti pedig tanulmányaitokban hasznát vehetitek. Ezeket most átadom. Legnagyobb része történelmi munka és elég értékesek; nekem azok voltak. Vegyétek hasznát. Gondoskodásom azonban

kötelességemmé teszi kikötni, hogy ha az Egyesület — ne adja Isten — megszűnnék, ezek a könyvek az egyetemi tanulóknak Szent-Józsefről nevezett intézete-é legyenek. Ép azért ohajtanám, hogy azok külön kezeltetnének. Adom keretbe foglalva az Egyesület évi tisztikarának és választmányának arcképcsoportjait is kezdettől fogva a helyiség egyik termébe.

Gondoskodtam, hogy Szent-Imre képét megfesse az Egyesületnek Montbach Emma művésznő, aki most menvén férjhez Dr. Gróf Attems Károlyhoz, házassági boldogságában sem feledkezik meg az egyetemi katolikus ifjak egyesületéről.

Isten áldjon meg szeretett Fiaim!

Kolozsvárt, 1911. évi december hó 8.

Az átadott könyvek jegyzéke. *)

	Kötet
1. Az ember figyelmének legfontosabb tárgyai	1
2. Az erdélyi Múzeum Egylet ügyrendje	1
3. Az Emke jelentése 1896—907-ig és 1910.	13
4. Az oszt.-magy. monarchia 1. és 3—10. füzetig	9
5. A Cél I. évf. 1—4., II. évf. 1—10.	14
6. A premontreiek	1
7. A katolika egyháznak és tanításának igazságai	1
8. Az erdélyi Nemzeti Múzeum ásványtárának technológiai gyűjteménye	1
9. Bocskor Mihály: A jogtudomány új korszak küszöbén	1
10. Brassai Samu: Bank ismeret	1
11. Benkő József: Transsilvania	1
12. Dr. Bilinszky L.—Prokupek S.: Lönhardt F. élete	1
13. Bartal Antal: Jegyzetek Títus Livíushoz	1

*) A jegyzéket az Egyesület könyvtárosa állította össze, amibe úgy látszik, hogy be vett minden található apróságot. A helytől távol magam a jegyzéket nem revideálhattam, meg kellett hagynom a könyvtáros összeállításában. Még több könyvet ohajtottam volna már ezen alkalommal átadni, de nem volt időm kiválasztani.

14. Bartal Antal: T. Livi ab urbe Condita	1
15. Bumüller N.: Világtörténelem	2
16. Cantu Cesár: Világtörténelem I. 1., 2., II., III., IV., V., VI., VII. 1., 2., VIII., IX., X. 1., 2., XI., XII. 1., 2., XIII. 1., 2., XIV. 1., 2., XV. 1., 2.	22
17. Cantu Cesár: Az utolsó 30 év története	1
18. „ „ Kor és betűrend mutató	1
19. Erdélyi Károly: Irodalmi dolgozatok	1
20. Csengeri János: Homér: Iliása	1
21. Cserni B. dr.: Látogatás Apuliumban	1
22. Cserey Miklós: C. Cornélius Tacitus öt könyve	1
23. Csudai J.: Világtörténelem	1
24. Dávid I.: Antológia Latina	1
25. Csíki G.: Antigone	1
26. Elisssher J.: Latin olvasókönyv	1
27. Emke: Tokaji János élettörténete	1
28. Erzsébet királyné emlékfái	1
29. Értesítők: Az E. K. E. 1903—905., 906—907., 908—910., 900—902., 98—99., 96—97., 94—95.	9
30. Értesítők: Társulati Értesítők V. évf. 1—21., IV. évf. 1—21.	42
31. „ Nagyszebeni m. kir. áll. főgimn. 907—908., 908—909., 910—911.	3
32. Értesítők: Csíksomlyói róm. kath. főgimn. 900—901., 901—902.	2
33. Értesítők: Csíksomlyói róm. kath. tanítóképző 903—904., 906—907., 909—910.	3
34. Értesítők: Nagyszebeni m. kir. Terézvárház 907—908.	1
35. „ szt.-ferencrendi nővérek tan. és nev. intézete	2
36. Értesítők: Marosvásárhelyi róm. kath. gimn. 900—901., 901—902., 905—906., 907—908., 906—907.	5
37. Értesítők: Gyulai róm. kath. gimn. 907—908., 908—909.	2
38. Kolozsvári ev. ref. collégium	1
39. „ Pozsonyi Liceum 908—909.	1
40. Évkönyvek: Erdélyi róm. kath. Státus tanárai XII., XIII., XIV., XV. kongresszusa	4

41. Évkönyvek : E. M. E. I—V. vándorgyűlésének évkönyve	5
42. „ E. M. E. 906—910.	5
43. Alsófehérmegyei Tört. Régészeti és Természettudományi Egylet I—XIV.	14
44. Szalézi Szt. Ferenc	30
45. Erdélyi Múzeum I. 1—5., II. 1—6., III. 1—6., IV. 1—6., V. 1—6., VI. 1—4., XXVI. 1—10., XXII. 8., XX. 1—10.	54
46. Egyetem I. évf. 1—3., 5., 8., I. 1—6., 9—10., II. 1—5., V. 2., XVI. 1—3., XXIV. 16.	23
47. Erdélyi Lapok I. évf. 1—6., XI. 1—23., III. 1—10., 12—24., IV. 1—22.	74
48. Etnografia 1891-től	1
49. Feshtel J. : Nagy Károly uralkodásának fontossága	1
50. Fraknoi V. : Mohácsi vész előtt	1
51. „ „ Magyar nemzet története	3
52. Füssy Tamás : IX. Pius pápasága	2
53. „ „ XIII. Leó pápa élete	1
54. Gyomlai Gyula dr. : Homéros Odüsszeája	1
55. Hámpes József : Archeologiai értesítő	2
56. Holzvart J. : Világtörténet 1—9.	9
57. Horvát M. : Párhuzam	1
58. Kath. Szemle XIX.	1
59. Keresztény magyar ifjúság I. évf. 1., II. évf. 1—3., 10., 16—20., 26—27., III. 3—24., IV. 1—13., V. 1—2.	49
60. Kriesch J. : A természetrajz vezérfonala	1
61. Kuun G. gr. : Emlék beszéd Gr. Bethlen G. felett	1
62. Horváth Mihály : A magyarok története	3
63. Kelemen Lajos : Az E. M. E. múltja és jelene	1
64. Király Pál : Apulum	1
65. Kanitz Ákos : Hajnald Lajos, mint botánikus	1
66. Közoktatásügyi szemle III. évf. 1—6.	6
67. Keleti K. dr. : A Balkán közgazdasági viszonyai	1
68. Jancsó Benedek dr. : Magyar irodalmi olvasmányok	3
69. Fehér Ipoly : Kísérleti természettan	1
70. Lindner Gusztáv dr. : Pszichológia	1
71. „ „ Logika	1

	Kötet
105. Sándor József: Visszapillantás az Emke történetére	1
106. „ „ Emlékezés Kovács J. apátra	1
107. „ „ Dr. Miksa György Emke alapítványa	1
108. Szentimrei M.: Svédországi Krisztina	1
109. Sperkel F.: Husdrágaság és magyar szarvasmarha	1
110. Smidt A. dr.: Fizika és fizikai földrajz	1
111. Schill Salamon: Görög irodalomtörténet	1
112. Simon Péter: Király és haza	3
113. „ „ Király és nemzet	2
114. Szabó Ferenc: Európa története 1789—1815. I., II.	2
115. „ „ A legújabb kor története 1815—1885.	1
116. Századok 1885—1911.+))	26
117. Temesvári J.: II. Géza magatartása	1
118. Varga Ottó: Politikai földrajz	1
119. „ „ Vezérfonal a világtörténelemhez	1
120. Veress Ignác: Vergílius M. Aeneisse	1
121. Az erdélyi róm. kath. püspöki megye autonomiája	1

Összesen 554

+) 1879. évtől van, de úgy látszik, hogy az előbbi évfolyamok el-
tévedtek.

Az alapítók iránti kegyelet.*)

Kedves Ifjuság!

Az intézetbe való bejárásnál a falba egy kő tábla van beillesztve, s arra egy embernek a neve vésve, a Bulbuk Manóé, azért, mert ennek az intézetnek nem régen 60,000 koronát hagyott.

Ki volt ez a Bulbuk Manó? Egy olyan polgára Kolozsvárnak, akiről jóformán a nevén kívül semmit sem tudunk; aki annyira egyszerű volt, hogy egy olyan korban, amikor az emberek híusága annyiféle alakban forog közkézen, róla még fotográfiát sem kaptunk, hogy arról arcképét megfestetve itt az intézetben elhelyezhették volna, hanem kénytelenek voltunk nevét kőbe vésetni s így állítani neki emléket. Nevét és emlékét azonban így is fenntartjuk és hálásan megőrizzük. És ő azt meg is érdemli.

Hogyne érdemelné meg ezt az, aki önmagától megvonva gyűjt, hogy alapot tehessen szegény, de jóra való fiataloknak nevelésére, hogy azok helyes irányban felnövekedve és kiképezve, hasznos munkásai lehessenek egykor a köznek?

Ez az intézet sok ilyen nemes gondolkodású alapítónak köszöni létét. Mily nagy tiszteletben és kegyeletben állik ezeknek a jóltevőknek nevét és emlékeit tartanunk? Gondoljuk csak meg, hogy hányan lettünk volna kénytelenek az iskolából kimaradni, ha nem voltak volna ily nemes lelkek, akik a mi tanulásunkat

*) Asztalbeszéd, mondtam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1905. évi október 5-én tartott ismerkedési vacsoráján.

ilyen jótékony alapítványokkal lehetővé tegyék, vagy legalább is megkönnyítsék? Nem tartoztak vele. Mert hiszen hol van az megírva, hogy ez vagy az köteles az én számomra alapítványt tenni? Sehol. És ha mégis tett, ha nekem jótéteménye által a haladást lehetővé tette, vagy legalább is megkönnyítette, valóban kérdezhetem magamtól, hogy tartozom-e én ezért valamivel neki.

Állásomnál fogva elég alkalmam volt és van megismerni hazarészünkben az embereket, az életviszonyokat, és mondhatom, hogy általában oly nagy a szegénység mindenfelé, hogy különösen a mai költséges iskoláztatás mellett sokan kimaradnának az iskolából, ha nem volnának ilyen jótékony alapítványaink.

Ne nagyképüsködjünk tehát és ne szégyeljük bevallani szegénységünket, hiszen a szegénység ugyan bajnak elég baj, de nem szégyen. Szegények vagyunk bizony nagyon sokan, többen mint kellene, s ha rászorulunk a segélyre, miért szégyenlenők beismerni, s abból kifolyólag miért vonakodnánk a jötevők iránt hálásak lenni? Hiszen a háladatosságot mindenkor a legszebb erények közé számították.

Midőn tehát egymást ismerni igyekezünk, ismerjük meg azt az intézetet, amelynek oly sok jót köszönhetünk és újítsuk fel hálánkat azok iránt, akik alapítványukkal a mi tanulásunkat lehetővé tették, vagy legalább is megkönnyítették.

Bulbuk Manóról emlékezve vettem az alkalmat ezeket itt elmondani.

Az intézet megismerése*)

Kedves Ifjuság!

Az ismerkedésnek meg van a maga jelentősége; egymást ismernünk kell, nem járhatunk el közömbösön egymás mellett, akik ugyanazon házban együtt élünk. Miféle szellemre mutatna ez? Pedig tudok olyanokat a múltban, akik nem mindenik intézeti társukat ismerték. Megvallom őszintén, hogy ez engem mindig kellemetlenül érintett és csodálkoztam, hogy hogyan lehetséges ez!

Ami engem illet, én nagyon szívesen ismerkedem, sőt állásomnál fogva igény tartok rá, hogy ebben az intézetben mindenkit ismerjek és a-ra is, hogy engem is mindenki ismerjen.

De ismerjék meg Uraim azt az intézetet is, amelyikben vannak, amelyikben élnek. Tanulják meg, tudják meg róla, hogy mi ez az intézet? miért jött ez létre? mi annak a feladata? hogyan felelt meg feladatának a múltban? és felel meg ma? Önök tanulmányokkal foglalkoznak, felső tanulmányokkal. Furcsa lenne, hogy amikor annyi mindent tanulnak és tudnak, erről az intézetről ne tudjanak semmit. Tanulják tehát megismerni ezt az intézetet is és tudják meg róla, hogy minő nagy jótétemény volt az a múltban és az ma is. Több százados ősi intézmény ez, honnan az erdélyi magyarságnak és katholicismusnak oszlopos alakjai kerültek ki a közéletbe. Erre vannak hivatva Önök is, ez a feladatuk, ezért vannak itt. Segitse Isten, hogy azok legyenek.

*) Asztalbeszéd, mondtam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1907. évi szeptember végén tartott ismerkedési vacsoráján.

Az ifjuság testi-lelki épsége.*)

Kedves Fiatal Barátaim!

Visszaemlékezve az ilyen ismerkedési estélyekre, ilyenkor elmondott két beszédemre akarok hivatkozni, az egyikre (s ez volt az első), amelyekben az alapítók iránti hálára igyekeztem irányítani a figyelmet és a múlt évre, amikor az ismerkedés jelentőségéről szólva buzdítottam mindenkit, hogy egymást ismerve igyekezzék megismerni az intézetet is.

Ezeket most is ismételve, meg kell mondanom, hogy nem emlékszem, hogy valaha olyan kínos vacsorán lettem volna, mint amilyenen a múlt évi ismerkedési estélyen voltam. Megmondom az okát. Az ifjuság között volt egy, aki vérségileg hozzám legközelebb állt, s akiről vacsora alatt azt az értesülést vettem, hogy előző éjjel kint volt az intézeten és reggel jött haza. Fájdalmasabban nem igen érinthetett volna semmi, mert öcsémet lehető testi és lelki épségben törekedtem nevelni, aki pedig egy éjet itt Kolozsvárt az intézeten kívül tölt, annak ilyenén épsége felől — sajnos — méltán keletkezik aggodalom. Később megnyugtató magyarázatot kapván, napi rendre tértem fölötte, de a mai összejövetel ezt eszembe juttatja s alkalmat ad nekem szeretettel szólni az ifjusághoz és kérni, hogy az intézethez ragaszkodva s azt szeretve az ellen, annak rendtartása, szabálya és szelleme ellen ne vétsen, mert az mind az ifjuság javát akarja, annak védelmére van és azt célozza, hogy azt lehetőleg épen adja ki az életnek.

*) Asztalbeszéd, mondtam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1908. évi szeptember 26-án tartott ismerkedési vacsoráján.

Nagy dolog ez uraim, testileg-lelkileg ép fiatalságot adni ki az életnek, a nemzetnek, de legelső sorban magának az illető egyénnek, mert hiszen ez az épség legelső sorban az ő javára van, valamint az abban esett hiba az ő ártalmára — kárára.

Értsék meg az önökért való aggodást, ne vessék azt meg mint az öregek töprengését; olyan ember kéri önöket, aki az életet sok mindenféle viszonylatánál fogva jobban ismeri, mint sok más, aki öntudatos erős szeretettel van az ifjuság és nemzete iránt és aki azért sokat dolgozik. Önöknek, az ifjuságnak testi-lelki javáért köszöntök és éltetem önöket.

Az ifjuság és az alkohol.*)

Kedves Fiatál Barátaim!

A múlt évben ilyen alkalommal mondott beszédemnek vezető gondolata az ifjuság testi és lelki épségének kívánása volt. Amit most akarok mondani, ezzel összefüggésbe tudom hozni s tárgyát a valóságból veszem.

Megdöbrentő, ha összehasonlítjuk azt az állapotot, amelyben az emberiség ma, hogy úgy mondjam leledzik, azzal, amelyben lennie kellene. Ennek minden mozzanatát részletezni igen sokba kerülne s nem is igen lehetne. Kettőre azonban rámutatok: a szeszes italokkal és a nemí erővel való visszaélésre.

A lelki és testi elbetegedésnek, elnyomorodásnak, elrongyolódásnak, tönkremenetelnek leggyakoribb forrása és eszköze a szesz élvezése; az régtől fogva, de soha oly nagy mértékben, mint ma. Sajnos, hogy ezt ennek előtte nem vették észre, vagy legalább is nem figyelték meg és nem indították meg ellene a harcot, mert ma gészen más állapotok volnának. Ma látva, hogy tulajdonképen az egész emberiség beteg és ennek a betegségnek forrása egyik vagy másik tekintetben a szesz ártalmas élvezetére vezethető vissza, megijedtünk az állapotoktól és megindítottuk a küzdelmet a szesz ártalmas élvezése ellen.

Ezen küzdelemnek célravezető módzatairól itt nem szólva, amik rakikálisabb eljárás nélkül az állam és társadalom részéről nem igen leszek eredményesek: csak annak akarok kifejezést

*) Asztalbeszéd, mondtam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1909. évi szeptember 25-én tartott ismerkedési vacsoráján.

adni, hogy a szesz ellen küzdők táborába mind többeknek kellene sorakozniok és hogy abban az egész ifjuságnak ott kellene lennie.

Volt bátorságom egy Szent-Imre ünnepségen mondott beszédemben nagy közönség előtt nyíltan is kifejezni, hogy az ifjuságnak legdrágább kincse, legszebb ékessége lelki ártatlansága, szűzies épsége. A legtöbb ifjunak ezen épségét a szesz kezdi ki, a szesz veszi el; az ördög kezében erre nézve ez a legtökéletesebb eszköz.

Én Uraim! régtől fogva küzdök ellene; tanítványaimra hivatkozom, akik rég férfiak az életben, akik előtt már mint fiatal tanár lángszavakkal ostromoltam, gunyoltam a részeges ifjuságot olyankor, amikor az alkoholelleni üdvös küzdelem még nem volt meg a mai alakjában és méretében. Hogyne állanék tehát most az alkohol ellen küzdők táborába és hogyne intézném onnan kérő szavam ahhoz az ifjusághoz, amelyért feladatom élni és munkálni, hogy szeretve testi és lelki egészségét, józan és tiszta életet éljen. Ilyen ifjuságra van szüksége nemzetünknek — hazánknak, ilyen ifjuság kell nekünk. Híszem, hogy Önök ezek közül valók, hogy Önök ilyenek. Üdvözlöm, köszöntöm és éltetem Önöket.

Önuralom. — Önnevelés.*)

Kedves Fiatal Barátaim!

A múlt esztendőben ilyen alkalomkor az alkohollal való küzdelemről szólottam és mivel helyesléssel találkoztam, elhatároztam, hogy ma folytatom annál is inkább, mert felfogásom azóta módosult. Akkor nem kívántam a teljes tartózkodást, de ma már ajánlatosnak tartom, hogy a fiatalság határozza el magát, hogy alkoholmentesen él és ilyen irányban működik — apostolkodik másoknál is. A fiatalságnak könnyű ezt megtenni, mert szervezete még nem szokván meg a szeszes italt, minden erőlködés nélkül attól való tartózkodásra határozza el magát és ajánlja másoknak is, amit mindenkire ártalmasnak tud. Mert az alkohol mindenkire ártalmas; ezt úgy a mindennapi tapasztalat, mint a tudományos vizsgálódás kétségtelenné tette. Az alkohol, — hogy csupán csak két előttünk ismeretes nyilatkozatot említsek — Forel**) szerint a csíra sejteket megkárosítja, amennyiben azokban a potenciális energiát megrontja. Lechner***) szerint az agyvelő sejtektől zsírt és vizet von el. Az alkohol tehát sejtölő, testi és szellemi félszegséget okoz, testileg-lelkileg tönkre tesz. Az alkoholista hozzátartozóit nyomorúságba dönti, leszármazóit megrontja. Egészen más kell tehát, hogy legyen a

+) Asztalbeszéd, mondottam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1910. évi október 1-én tartott ismerkedési vacsoráján.

++) L. Az „Alkoholizmus Ellen“ 1910. évf. áprilisi számát.

+++) L. Az „Alkoholizmus Ellen“ 1910. februáriusi számát,

felfogásunk ma, mint volt régen, amikor az alkoholizmusról szó sem volt, arról nem beszéltek.

Régen éppen megfordított világ volt; régen az egészség szempontjából ittak; úgy tartották, hogy a szesz hidegben melegít, hőségben hűsit; ünnepségekhez tartozik nagyot inni; búfelejtőnek, kedvre derítőnek tartották az italt; inspiráló eszköznek (*vinum acuit ingenium*), amely a tudósoknak, művészeknek eszmét, gondolatot ad, a szónokot lelkesíti, a katonát bátorítja, a beteget gyógyítja; csakis jó oldaláról beszéltek, káros következményeit egyébből nem ismerték, mint a másnapi katzenjammerből, amit megint ivással gyógyítottak; kutyamarást a szőrivel. Az alkohol veszedelméről senki sem beszélt. Ma azonban a tudomány már kétségtelenné tette veszélyességét annyira, hogy ma már csakis teljes esztelenséggel adhatja magát az ember az ivásnak. A részeges embernél nincs az Istennek szerencsétlenebb, száanalomraméltóbb teremtménye.

Magam nem tartoztam soha az úgynevezett ivók közé, de baráti körben jól találtam magamat s szívesen elkocintottam egész a jó kedvig. Azonban hazakerülve s otthon magamat számon kérve, nem igen voltam magammal megelégedve, egyik vagy másik szempontból rendszeren szemrehányást kellett tennem magamnak; nem úgy tettem, nem úgy beszéltem, ahogy akartam, hanem valami másképen. Valamelyes exaltációt érezve a nagy gondolatokat lejegyeztem, másnap azonban mind törültem, annyira nem voltam velük megelégedve. Azt azonban mondhatom Önöknek, hogy komoly munkához mindig teljes absztinenciával fogtam.

Én ezt magamról bevallom, hogy ezáltal Önöknek használok, mert azt akarom, hogy ne legyen okuk soha önmagukkal elégedetlennek lenni, önmaguknak szemrehányást tenni. Az öregeknek törekvése buzdítani az ifjúságot a jóra, azért nem szokott kellő eredménnyel járni, mert nem igen van bátorságuk bevallani, hogy az ettől vagy attól való tartózkodást azért ajánlják, mert annak káros következményeit önmagukon tapasztalták. Általában a nevelés félszeg, ha nem őszinte, nagyképüsködő, színeskedő, nem vonja le a saját élete következtetéseit, hogy azokból igyekezzék használni. Nem mondom, hogy mindent a maga

mezítelenségében kell közölni, mert hiszen az sokszor visszataszító, de van az ifjuságnak egy olyan kora, amelyben ha nincs is még világnézete, de van már bizonyos látóköre, amibe a nevelőnek kellő körültekintéssel bele lehet, sőt bele is kell illeszkednie. Én használni akarok Önöknek és azért képes vagyok magamat Önök előtt leleplezni, hogy Önökkel soha ilyesmi meg ne történjék. Mondhatom, hogy ivás közben mindenki többé-kevésbé szertelen; tessék csak az ilyenkor elhangzott pohárköszöntőket megfigyelni; mennyi badarság, szellemes ostobaság, vagy akár ostoba szellemesség szokott ilyenkor elhangzani.

Az ember csak annyit ér, amennyit akarát ereje; az akaratot pedig az alkohol elgyengíti, a testnek ellenálló képességét a veszélyes behatásokkal szemben csökkenti, a rosszra meg hajlandóvá teszi. Az ittas ember nem tud a kísértéseknek ellenállani, sőt attól tetszésszerint vitetik ide-oda; testi-lelki nyavalya az iszákosság, amelynél nagyobb csapás nem sujthatja az emberiséget; a vérbajból Ehrlich szerével kigyógyul az ember, de ha az ivással fel nem hagy, újból visszaesik. Az alkoholtól mindenki csak önmagát szabadíthatja meg végleges lemondással. Ehhez rendesen nagy lelki erő kell, teljes összeszedettség. De hiszen a veszéllyel szemben mindig akkora erő alkalmazandó, amekkora szükséges annak legyőzésére, mert különben a küzdelem kárba vész.

Küzdelem tehát a veszéllyel szemben, ez teszi a férfi karaktert, sőt itt még a futás sem gyávaság, mert aki szereti a veszedelmet, elvész benne. A cél, amelyért küzdünk, a testi és lelki épség, ami ha megvan, a legnagyobb kincs, amelynek megtartására aztán erkölcsös élet kell, aminek alapját a vallás adja; egész életünknek ettől kell áthatva — hogy úgy mondjam átítva lennie.

De a küzdelem még azért is hasznos, mert megtanítja az embert önmagán uralkodni, önmagát nevelni. Es ez képezi az előbbieik kapcsán beszédemnek azt a részét, amelyet főleg akarok Önöknek a figyelmébe ajánlani.

Tessék csak Uraim! meggondolni, hogy mit teszen az embernek önmagát nevelni. Ez az önnevelés teszi az embert való-

ban emberre, amikor kerüli mindazt, ami ártalmára van és teszi, ami javára van. Ez egyúttal önfegyelmezéssel is jár, amikor az ember indulatai által nem engedi magát elragadtatni semmiben, hanem önmagát rendben tartja mindenben, nem teszi ki magát annak a kellemetlenségnek — akárhányszor veszélynek, hogy mások fegyelmezzék meg, szedjék rendbe, hanem okos belátással rendbe szedi, megfegyelmezi önmagát; okos belátással, mert hiszen az okosság sarkalatos erény lévén, az még a mértékleteségből sem hiányozhatik.*)

Nagy dolog ez Uraim! amiről szólok; nehéz az embernek önmagán uralkodni. Ezt Önök is vehették észre mindnyájan önmagukon, de gyakorlati jelentőségét az életből még nem ismerik. Én ismerem és nem győzők erről Önöknek az Önök hasznára eleget beszélni. Volt alkalmam bőven az életben az önuralmat gyakorolni és ha nem tudtam volna magamat megfegyelmeznem, sokszor juthattam volna veszélyes helyzetbe; sokat szenvedtem, nyeltem, küzdöttem, de magamat legyőztem és rendben tartottam.

Önök kimennek mind az életbe és helyet foglalnak a társadalomban, hivatalokban; ott fogják meglátni, hogy minő előnye van az önfegyelmezésnek és minő hátránya az önfegyelmezés hiányának, hogy minő kellemetlenségek származhatnak az önfegyelmezés hiányából, hogy a fegyelmetlenségről ne is beszéljünk, amiről itt természetesen szó sem lehet. Olyan szolgálati viszonyba kerülhetnek, hogy ki lesznek téve egy önkényes, arrogans, durva hivatali főnök szeszélyének és ha nem tudnak tűrni — nyelni, azonban az önérzet, — de túltengésben nem szenvedő önérzet sérelme nélkül, amely anélkül, hogy csúszó-mászó hízlegéssé fajulna, férfias jellemhez illő módon megadja a kellő tiszteletet, mondom, hogy ha így nem tudnak tűrni, önmaguk keسرülők meg. Kívánom ugyan, hogy ez ne történjék, de az emberek oly sokfélék, az élet oly nehéz, hogy a fiatal embernek mindenre el kell készülvén lennie. Azért amit az önuralom és ön-

+) Az önmagunk felett való uralom a lelki nemesedés legelső csirája mondja egy professor,

nevelés jelszavában szíves türelmükkel elmondottam, jegyezzék meg maguknak; és jegyezzék meg azt, amit a világ örökös legnagyobb tanító mestere mondott: „In patientia vestra possidebitis animas vestras“.*) Olyan korban élnek, amelyikben készülnek a jövőre; készüljenek és edzzék magukat minden jóban; nőjenek testi és lelki épségben, teljes összeszedettségben és mindennemű férfias erényekben, hogy megállhassák helyüket az életben. Isten segítse! Köszöntöm és éltetem Önöket.

*) Lukács evang. 21. 19.

Bucsuszó.^{*)}

Kedves Fiatal Barátaim!

Ilyen alkalmakkor mondott felszólalásaimnak a célja az volt, hogy érzelmeket, elhatározásokat keltsek az ifjúságban, amelyek öhozzá találnak és eljárásában irányíthatják. Az életet ismerő — gyakorlati pedagógus szólott azoban ahhoz az ifjúsághoz, amelyet állásánál és szívénél fogva is legelső sorban kellett és kell szeme előtt tartania. Jól esett és köszönöm, hogy szándékomat megértették és mindenkor figyelemmel hallgattak.

Mivel minden évben a régiék mennek és újak jönnek, ezek tekintetéből eddigi beszédeimet megismételhetném, de elégnek tartom azokról általánosságban megjegyezni, hogy azok mind egy gondolat körül forogtak: hasznára lenni velök az ifjúságnak. Leggyakorlatiasabb volt a múlt évben mondott beszédem,^{**)} amely nyomtatásban is megjelenvén, figyelmüket különösen felhívom rá, mert azon annyira nem kívánok változtatni most sem, hogy ha már el nem mondtam volna, most elmondanám. Abban már útaltam arra, hogy ifjúságunknak úgy kell itt készülnie, hogy az életben megállhassa helyét. És azt most is mondom.

Önöknek ebből a szempontból is igen előnyös helyzetük van az ifjúság között. Ilyen szép számmal lévén itt együtt, egymásnak támogatására lehetnek az életcélok felé való készülés nagy munkájában. Azok között, akik huzamos időn keresztül

^{*)} Asztalbeszéd, mondtam a Szent-József intézet egyetemi hallgatóinak 1911. évi szeptember 30-án tartott ismerkedési vacsoráján.

^{**)} Lásd az előbbi cikket: Önuralom — Önnvelés cím alatt.

egy társaságban együtt élnek, egészen érthetőleg és természetszerűleg egy bizonyos szolidaritás fejlődhetik ki. Kíváncsú, de sőt szükséges, hogy ez a jóra való szolidaritás legyen, aminek itt ellenkezőjére gondolni sem lehet, nem szabad. Önöknek abban a szellemben, amely ezen intézetet létrehozta s fentartotta, s amelyben különben addig is éltek és nevedtek, testileg — lelkiileg megizmosodva kell, hogy az életbe kilépjenek, s arra kell törekedniök, hogy mint igazi mély vallásos és erős hazafias érzésű férfiak egytől egyig hasznos munkásai lehessenek a köznek még másoknak példaadólag is.

Bucsuzóul megismételem mindazt, amit valaha Önökhöz mondtam, ami csak jó lehetett. Az Önök jövő boldogulását kívánom, azért köszöntök. Éljenek!

Válasz Mészáros Sándor bölcész úrnak.*)

Kedves Barátom! a múlt számban**) nyílt levelet intézvén hozzám, arra nyílt választ kell adnom.

Sajnálom, hogy a választ olyankor kell adnom, amikor minden időmet a státusgyűlésre való készülődés veszi igénybe és így nem tudom válaszat úgy megírni, mint ahogy az ügy fontossága kívánja. Mert az ügyet oly fontosnak tartom, hogy megérdemli azzal tüzetesen és ismételten, — sőt állandóan foglalkozni. S mondhatom is magamról, hogy vagy egyik, vagy másik alakban, azzal állandóan foglalkozom és pedig őszintén megvalva épen az ifjuság iránti tekintetből.

Azt hiszem, hogy ezen állításomban Ön is megerősít. Hiszen különböző alkalommal oly sokszor szólottam az alkohol élvezése ellen, hogy szerét-számát sem tudom. Ezen folyóirat is közölte két beszédemet,***) amiket reájok való hivatkozással megismételtem az ifjusággal tartott utolsó ismerkedési estélyen, ahol nagyban helyeseltem az Ön lelkes felszólalását is; a Szent-Imre-Egyesületben pedig (melynek — közbevetőleg legyen mondva

+) Mészáros Sándor egyetemi hallgató az *Alkoholizmus Ellen* folyóirat 1911. évi 10. számában hozzám nyílt levelet intézett, hogy hassak oda, hogy a Szent-Józsefről nevezett intézetben az egyetemi hallgatók ne kapjanak és ne igyanak bort. Ezen alkalomból írtam neki ezen választ, ami az említett folyóirat azon évi 12. számában jelent meg kihagyásokkal. Itt a Választ teljes szövegében közlöm.

++) „Alkoholizmus Ellen“ 10. sz.

+++) 1909. évf. 9. szám és 1910. évf. 10. százm. L. XXVIII. és XXIX. cikket.

— ismerkedési estélyét éppen azért nem óhajtottam, hogy ne legyen alkalom inni) provokáltam az alkoholelleses társaság újrászervezését. De úgy látszik, hogy az ifjuság nem igen szeret egyesületbe szervezkedni.*) Hiszen maga a Szent-Imre-Egyesület sem oly népes annyi esztendő után sem, mint aminőnek kellene lenni, mert az az egy-kétszáz tag még mindig kis $\frac{0}{10}$ -a az ifjuságnak úgy, hogy még igen sokan vannak kívül az Egyesületen olyanok, akiknek bent kellene lenniök, habár sokszor hívogattam szeretettel őket.**)

Én az alkohol élvezését oly ártalmasnak és veszedelmesnek tartom főképpen az ifjuságra, hogy óhajtanám, hogy az teljesen alkoholmentesen (nikotinmentesen is) éljen és nőjön. A tanuló ifjuság tudja tudományosan is, hogy a szervezet az önmagának szükséges alkoholt megtermeli és az ezen felül kívülről adott alkohol fölösleges és így ártalmas; a tanuló ifjuság annyit hall és tanul az alkohol ártalmas voltáról és veszedelmességéről, hogy valóban nagy könnyelműségnek mondható, ha mégis tudása és helyes belátása ellen cselekszik.

Van alkalmunk látni, hogy vannak ilyen könnyelműek. De azért részemről még sem merném elmondani, hogy az alkohol áldozatokat szed éppen a tanuló ifjuság soraiból. Mert hogy ha vannak is, akik nem teljesen tartózkodnak a szeszes italtól, de áldozatokról, szenvedélyes alkoholistákról, italazókról a mi ifjuságunkban beszélni talán még sem igen lehetne; én legalább ilyenről nem tudok. Lehetnek, akik szeretnek mulatni, jókedvüket mesterségesen is fokozni (ami különben a fiatalságnál nem szükséges, mert annak természetszerűleg kell jókedvűnek lenni), de ezeket alkoholistáknak, italazóknak — véleményem szerint — nem lehet mondani, mert ez már állapotot jelent. Azonban egy szót sem szólok az ilyeneknek a védelmére, sőt hibáztatok, mert a mulatozásból lassankint megszokják az ivást, meggyengül akaraterjük a kísértésnek ellen-

+) Pedig egyesüléssel eredményesebben tudunk eszmét is szolgálni s inkább tudunk egymásnak is támogatására lenni.

++) L. XX. cikkelyt.

állani és elromlanak.*) Az alkohol legelső sorban épen az akaratot gyengíti meg. Nagyon helyesen mutatott Ön rá az említett ismerkedési estélyen, hogy mennyire nem lehet bízni az akarat erejében, szemben azzal a kedves fiatal barátunkkal, aki a mérsekelt használat mellett szólott és hivatkozott az erős akarásra, amely a mértéken túl használástól meg véd, attól visszatart. Fiatal embernél az ivás kísértésével szemben erős akarat általában nem igen van, sőt még a férfiunál is ritka. Ezt a tapasztalat így mutatja. Azért senki se bizzék akarata erejében, hanem kerülje az alkalmat. Ez a legbiztosabb. Az akaratot erősíteni kell, hiszen épen most egész hónap alatt kértük Istent,**) hogy akaratunkat tökéletesítse; de hogy abban elbizakodni nem szabad, az irás figyelmeztet, hogy aki áll vigyázzon, hogy el ne essék.

Fejtegetésekbe nem bocsátkozhatom, mert arra nem készültem és talán az alkalom sem kívánja, de meg tudom okolni azt az álláspontomat, amely szerint a fiatalságnak teljesen alkoholmentesen kell élnie.

Több alkalommal adtam kifejezést annak, hogy az alkoholt — illetve az alkohollal való visszaélést tartom az emberiségre nézve minden nyavalya forrásául.

Magam elvileg nem vagyok általában mindenki részére a teljes tartózkodás álláspontján, mert hiszen a borivást kárhozatos valaminek tartani az egyház által elítélt tévtan és a szentírat többféle vonatkozása mellett ott van naponkint a legszentebb áldozat, aminek az anyaga bor az egyház fejének legújabb kijelentése szerint is épen az antialkoholisták kérdezősködésére. Úgy vélem, hogy a józan küzdelem nem is a bornak mindenünnen való feltétlen és teljes kiirtása mellett foly, hanem az úgynevezett *ivás*, a szeszelés ellen irányul, ami csakugyan eléggé nem

+) Múltán kelt bámulatot, hogy akárhány fiatal embernél, akit különben teljesen jónak és kifogástalannak tartanak, mennyire fogyatékos az akaraterő, hogy nem képes magát megemberelni és rávenni olyan komoly munkára, amely nélkül belátása szerint sem tud boldogulni, haladni.

++) A szentolvasóban.

sajnálható, az itt-ott oly mérveket ölt, hogy valóságos alkoholizmussá fajul, amitől pedig mint legnagyobb csapástól kell védeni nemzetünket. A hozzám tartozóknak nem engedek egyáltalán alkoholt inni. Másokra nézve a *minél kevesebb* álláspontján vagyok. Magam teljesen abban akartam hagyni, de egy híres orvos azt mondotta, hogy az orvostudomány nem kívánja a feltétlen és teljes tartózkodást, emiatt napi mértékem átlag 2 deci úgy, hogy ezen túl nem megyek,*) mert jelszóm a: *minél kevesebb*. Aki nem képes a minél kevesebb mellett megmaradni, azzal beérni, annak csakugyan legjobb egészen lemondani, teljesen tartózkodni minden cseptől, hogy ne izgassa, ne ingerelje, ne mérgezze.

Ma nincs tanult fiatalember, aki ne tudja az alkohol ártalmasságát, veszedelmes voltát, főképp a jövőendő nemzedék szempontjából és aki mégis legalább ebből a szempontból nem akarja magát megtartóztatni, vérét tisztán tartani, azt legcélszerűbb lenne a nemzet élő fájáról lemetszeni, a nemzetfenntartás nemes feladatából erőszakkal is kizárni. Züllött alakjai is ezek az ifjuságnak, míg ezekkel szemben az igazán minta ifjak egészen antialkoholisták — mondhatnám úgy is, hogy az antialkoholisták valóban minta ifjak.

A tapasztalatból magam is megtanultam, hogy csakugyan nem tanácsos módot nyújtani az ifjuságnak ahhoz, hogy italhoz jusson; intézeteinknek nincs is ehhez módjuk. Mondhatom, hogy a Szent-József-intézet igazgatójának is ebben a tekintetben egyezik a nézete az enyémmel és távol áll tőle ártalmas dologhoz juttatni azt az ifjuságot, a melynek mindennemű épsége fölött oly szeretetteljes gondossággal őrködik; de az ifjuság iránti szeretetéből akar olykor egy kis jámbor kedvet is és ez vezette eddig eljárásában, de azt hiszem, hogy ettől a legkisebb észrevétel után is legkönnyebben el fog tekinteni — úgy, hogy külső beavatkozásra nincs szükség. És ebben T. Barátom, Ön is megnyugodhatik.

*) Most hosszabb idő óta nem iszom a 2 decit sem, néha semmit sem.

Kívánom, hogy buzgó apostolkodása, lelkes küzdelme a jó ügy érdekében minél nagyobb sikereket érjen el az ifjúság között, hogy nem csak tartózkodjanak ifjaink, hanem ők is apostolok legyenek künt az életben is a nép között, ha sikerülne ezt a veszedelmesen romboló betegséget a népből kiirtani, azt ebből kigyógyítani, hogy legyen nemzetünk egészséges, erős és hatalmas.

Kedves Barátaim! *)

A beszédhez a motívumot lehet venni mindenütt a helyi viszonyokból. Onnan veszem azt én is most, mert az itt bőven van.

Ezen a helyen élni, nőni fel, tanulni, oly bősége a körülményeknek, amik az emberre hatnak, hogy azok máshelyt így nem igen fordulnak elő. A nagy historiai múlt, ami ezen a helyen lefolyt és a jelen, ami a püspökségben szem előtt van, arra való, hogy az emberre hatással legyenek; arra való, hogy itt lelkes hazafiak és vallásos emberek nőjenek és legyenek. Úgy is volt. Mert ha az innen kikerült generációkat rendre vesszük, gyönyörűség azokon végig tekinteni. Ezek között vagytok ti is kedves barátaim, akikre öröm tekinteni.

Történelmet most nem adhatok elő, a generációkat nem vehetem sorra, de azt mondhatom, hogy ti azok között kiváló helyet foglaltok el. Nevenként említhetném fel mindegyiteknek kiválóságát, amellyel jeleskedtek; királyilag kitüntetett férfiu is ékeskedik közöttetek; egytől-egyig hasznos munkásai vagytok a köznek; derék emberek vagytok. Annak a szellemnek a hatása ez, amit innen vittetek magatokkal. Látva mi, egykori tanáraitok, titeket, gyönyörködünk bennetek és örvendezünk nektek. Főképen örvendek én, aki épen akkor kezdettem meg tanári pályámat, amikor ti érettségi előtt állottatok, ti levén az első tanítványaim.

*) Asztalbeszéd, mondtam Gyulafehérvárt 1905. évi július 4-én első tanítványaim érettségi vizsgájának 25-ik évi ünnepélyekor.

Én mint kezdő tanár, buzdultam a ti nemes ambíciótokon, szorgalmas munkásságotokon; és ámbár mindent Istennek tulajdonítok, de mégis szerencsésnek mondom magamat, hogy pályám kezdetén oly kiváló ifjakkal jöhettem össze, mint amilyenek egytől-egyig voltatok.

Ez egy negyed századdal volt ezelőtt; akkori tanáraitok közül még csak hárman élünk, azok közül is kettő nyugalomban; én pedig már közel hozzá. Ti még életeteknek a derekán vagytok; nektek még nem szabad lankadni, hanyatlani; nektek még sokat kell dolgoznotok. Dolgozzatok is, haladjatok tovább a jó úton önmagatoknak, a hozzátok tartozóknak és lehetőleg mindenkinek a javára. Mindig szükség volt jó emberekre, az van főként ma. Legyetek derék, hasznos munkásai a köznek ezután is és az Isten meg fog segíteni ezután is. Segítsen meg és áldjon meg családokkal, hiveitekkel és minden hozzátok tartozókkal. Köszöntelek és éltetlek. Éljetek!

Kedves Barátaim !*)

Köszönettel vettem a meghívást több decennalis érettségi évfordulójának egyszerre való megüléséhez, de körülményeim miatt nem mehetek, pedig örömmel mennék; hiszen az összejövetel általános érdekessége mellett engem még külön is érdekel, mert a jubilálók között vannak első és utolsó tanítványaim és még a legfiatalabbakkal is voltam állásomnál fogva valamelyes viszonyban; az idősebbek között pedig vannak, akikhez régi szívélyes baráti viszony fűz.

Az érettségi vizsgáért főkép a vele járó külső körülményeknél fogva nem lelkesülök ugyan, mert ezek a fiatalságot annyira lázas izgalomban tartják, hogy a tudománynak nagy része a *félszben* vész el, de azért annak jelentőségét elismerem, mert alkalmat ad a középiskolai tanulmányok befejezése után a főbb tárgyaknak átismételezésére, érettebben megértésére és egy formás kilépő akár az életbe bizonyos állásokra, akár jogosítvány a felsőbb tanulmányokhoz. És mert az osztálytársak az ifjukor nyolc évét töltötték együtt közös tanulmányokkal, tehát az oktatás leghosszabb idejét, egészen érthető és helyes, ha az életből is vágnak egymást látni s erre bizonyos időkben alkalmat is vesznek maguknak.

A mai élet ugyan az ő sokféleségével nagyon igénybe

*) A gyulafehérvári főgimnáziumban érettségizettek közül egyszerre 10 éves, 20 éves, 30 éves, 40 éves és 45 éves évfordulót tartottak, erre engemet is meghívtak és hozzájuk írtam ezt a levelet.

veszi az embert, a szellem munkája meg a jövő felé irányul és így nem igen van idő a múlttal foglalkozni, de mégis hogy ha alkalom van rá, jól esik fiatalkori emlékeinkről el-elbeszélgetni; ilyenkor tele vagyunk szeretetreméltósággal és bőbeszédűek ki-meríthetetlenül, kedvesen elévődünk egymással, egymásnak hamisságaival, mert a fiataalkornak ártatlansága mellett is akad rejtgetni valója (kinek ne volna?), amik ilyenkor mind napfényre kerülnek és élénk világításba helyeztetnek. Egy bizonyos korban meg épen hajlik az ember az eltelt idők feletti reflexiókra, eltűnődik a múlton, akárhányszor rajta felejtí magát, mintegy táplálja lelkét a reflexiókkal; számonkéri, összeszedi, megvizsgálja önmagát, letörli a foltokat, kijavítja a fogyatkozásokat, erős elhatározásokra szánja el magát. A férfiu lelkiismeretvizsgálása, gyónása és erős fogadása ez, amely teljesen öntudatos. Ezt ugyan önmagunkban végezzük, de a kortársakkal való találkozás azt megkönnyíti. Mert ilyenkor egymást is számon szoktuk venni. Megnézzük, hogy ki mi lett; és megvizsgáljuk, hogy hogyan lett; vagy miért nem lett; tisztességesen lett-e; megfelel-e annak, ami lett; érdemes-e arra; örömnünknek-e a tárgya, vagy sajnálkozásunknak. Összehasonlítjuk magunkat egymással és vagy örvendünk egymásnak, vagy buzdítjuk egymást. Egyszóval, szolidárisok vagyunk egymással a jóra. Ezen találkozásoknak tehát nagy erkölcsi értéke van. Tegyük meg, amíg bírjuk.

Én igazán sajnálom, hogy nem lehetek ott, mert nekem az valóban megeledés lenne s kedves alkalom, hogy akiket szerettem, azokból egy helyt lehetőleg sokat lássak és gyönyörködjem bennök, akiknek életét állandóan figyelemmel kísérem és örvendek mindeniknek az előmenetelén.

Elgondolhatni, hogy én, aki annyira egy voltam mindenkor tanítványaimmel és aki annyit teszek ma is az ifjuságért, hogy abból egyetlenegy el ne vesszen, hanem mindenik derék munkása legyen a köznek, elgondolhatni, hogy minő nagy örömmel sorolnám itt fel nevenként is azokat, akik ilyenek lettek, akik oly névre tettek szert, amelynek tartalma, sulya, értéke van, ilyenek pedig sokan vannak magas állásokban is mint vezető férfiak, a közéletben is, mint annak számottevő munkásai,

akiket azonban nevenként felsorolni, talán még bántó is lenne legalább is egyik-másiknak szerénységére. Az ily egyének tartalmassága adja meg a társadalomnak is a tartalmasságot, amire oly nagy szükség van.

Üdvözlöm és éltetem az összes jubilánsokat minden hozzátartozóikkal.

Kolozsvár, 1910. július 4.

Szent-Imre képe.

Levél Dr. Glattfelder Gyulához, a budapesti Szent-Imre Kör tb. elnökéhez.

Nagyságos Uram!

Én a kolozsvári Szent-Imre Egyesületnek tiszteletbeli elnöke vagyok és már rég akarok írni Nagyságodnak, kérendő, hogy sziveskedjék odahatni, hogy a található adatok felhasználásával alapos tanulmány után Szent-Imre képe megfestésék, szobra elkészíttessék. Legyen az a kép, az a szobor a történeti adatok szelleme szerint Szent-István fiának, a mi Szent-Imrénknek lehető hű képe, találó szobra.

Sok képét láttam megrajzolva, de mindenik ellen kifogás merült fel. Némelyek annyira ideálizálva és modernizálva vannak, hogy a tanulmányokkal foglalkozó ifju a valószínűséget nem tudja bennök feltalálni. Mások meg oly idéetlenek — formátlanok, hogy nem alkalmasak arra, hogy a magyar ifju ideálját képezzék.

Elhiszem ugyan, hogy Imre herceg gyöngéd volt egy virágszál finomságával, de mégis az ősmagyar törzs oly erőteljes hajtása kellett, hogy legyen, akit az erős magyarok minden másnak mellőzésével közakarattal fogadhattak királyukká. Ez történeti valóság, amiből a művész lélek megalkothatja annak a képét, aki a kereszténység hajnalhasadása óta minden korban állandóan a legmegfelelőbb ideálja a keresztény magyar ifjunak. Liliom a kezében és szablya az oldalán ősi magyar stílusban!

Ami adat van, az ott közel van, fel kell kutatni. Nem tudom, hogy a Szent-István Társulat naptárán levő kép honnan

van, de valami történeti adatból látszik véve lenni. Kutasson a művész, tanulmányozzon, lelkesüljön, ihletődjék és adja nekünk Szent-Imrének olyan képét, ami után vágyódunk.

Irtam pedig ezeket a Szent-Imre-templom pályázati terveinek ismertetését olvasva.

Bátorságomért elnézést kérve, maradok tisztelettel Nagyságodnak

Kolozsvár, 1910. évi március hó 20-án

készséges hive:

Pál István,

apát-kanonok, státusi előadó, a
kolozsvári Szent-Imre Egyesület
tb. elnöke.⁺⁾

⁺⁾ Nincs tudomásom róla, hogy idevonatkozólag valami történt volna.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	5
I. Célunk	9
II. Nyílt levél Dr. Számekhez	12
III. Szent-Imre Egylet	15
IV. Feladatunk	18
V. Nem csüggedünk .	19
VI. Kérőlevél Püspök Urunkhoz . .	21
VII. Kötelességérzék — Közügyek szolgálása	24
VIII. Mária szeplőtelen fogantatása .	27
IX. Szent-Imre szellemének hatása a magyar ifjúságra .	31
X. Felhívás az intézetek igazgatóihoz	33
XI. A szociális bajok oka és orvoslása	35
XII. Az ifjúsági egyesületek jelentősége	39
XIII. A Szent-Vince Egyesület alakítása	42
XIV. A szegény ügyről .	45
XV. Szent-István király a magyar ifjúság tanítója	59
XVI. Szent-Imre védelme	65
XVII. A vallástan tanulmányozása	67
XVIII. Az ifjúság résztvevése a modern kor küzdelmében	70
XIX. Beszéd az egyet. zászló felavatásakor	73
XX. Hívás Egyesületünkbe	75
XXI. Az értelmiség feladata a társadalmi átalakulásban	78
XXII. Az ifjúsági mozgalmak pártolása .	82
XXIII. A keresztények egyesülésének szükségessége	86
XXIV. Bucsú levelem az Egyesülettől .	89
XXV. Az alapítók iránti kegyelet	95
XXVI. Az ismerkedés jelentősége	97

	Lap
XXVII. Az ifjuság testi-lelki épsége	98
XXVIII. Az ifjuság és az alkohol	100
XXIX. Önuralom — Önnnevelés	102
XXX. Bucsuszó a Szent-József-intézet ifjuságától	107
XXXI. Válasz Mészáros Sándornak a szeszes itallal való élés tárgyában	109
XXXII. Asztalbeszéd első tanítványaím érettségijüknek 25 éves jubileumán	114
XXXIII. Levél több decennális érettségisekhez	116
XXXIV. Levél Dr. Glattfelder Gyulához	119

